

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Poznań, dnia 5 października 2018 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu XVIII Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący: SSO Magdalena Ławrynowicz

Protokolant: st.sekr. sąd. Karolina Jeżewska

po rozpoznaniu w dniu 21 września 2018 r. w Poznaniu na rozprawie

sprawy z powództwa

Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Świętego W. w K.

przeciwko

- 1) **Krajowemu Ośrodkowi (...), Oddział Terenowy w P.,**
- 2) **Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P., Staroście (...)** i **Wojewodzie (...)** - zastępowanemu przez **Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej**
- 3) **Gminie K.**

o ukształtowanie prawa bądź zapłatę

orzeka:

1. zasądza od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz powódki 11.371.184 zł (jedenaście milionów trzysta siedemdziesiąt jeden tysięcy sto osiemdziesiąt cztery złote) wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia następnego po uprawomocnieniu się niniejszego wyroku do dnia zapłaty;
2. oddala powództwo w pozostałym zakresie;
3. koszty procesu poniesione przez powódkę i pozwanego Skarb Państwa stosunkowo rozdziela obciążając nimi powódkę w 50% i pozwanego w 50% i z tego tytułu:
 - a) zasądza od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz powódki kwotę 17.728,50 zł tytułem zwrotu kosztów procesu,
 - b) zasądza od powódki na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 3.600 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego,
 - c) nakazuje ściągnąć od powódki na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Poznaniu z zasądzzonego roszczenia kwotę 40.000 zł tytułem części opłaty sądowej od pozwu, od której powódka była zwolniona,
 - d) nakazuje ściągnąć od powódki na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Poznaniu z zasądzzonego roszczenia kwotę 48.522,75 zł tytułem niepokrytych wydatków związanych z opiniami biegłych,
 - e) nakazuje ściągnąć od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Poznaniu kwotę 48.522,75 zł tytułem niepokrytych wydatków związanych z opiniami biegłych;

4. odstępuje od obciążania powódki kosztami procesu poniesionymi przez pozwaną Krajowy Ośrodek (...), Oddział Terenowy w P. i pozwaną Gminę K..

/-/ SSO Magdalena Ławrynowicz

Sygnatura akt *XVIII C 528/15*

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 13 lipca 2011 r., skierowanym przeciwko Agencji Nieruchomości Rolnych, Oddział Terenowy w P., Gminie K., Skarbowi Państwa – Dyrektorowi Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P. i Staroście (...), powódka – Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. W. w K. domagała się:

1) przyznania od pozwanej Agencji Nieruchomości Rolnych - Oddział Terenowy w P. na jej rzecz odpowiednich nieruchomości zamiennych, w zamian za nieruchomości przejęte przez Skarb Państwa zapisane w księgach wieczystych K. tom 37 karta 1531, K. tom 51 karta 1956 oraz S. tom 4 karta 114 stanowiące obecnie działki wymienione w załączonych do pozwu wykazach zmian danych ewidencyjnych – synchronizacyjnych numer 1, 2, 4 oraz 7 (oznaczonych jako stan nowy) o łącznej powierzchni 191,1042 ha i w tym celu zobowiązanie pozwanej Agencji Nieruchomości Rolnych – Oddział Terenowy w P. do wskazania odpowiednich nieruchomości zamiennych,

ewentualnie

2) przyznania od pozwanego - Skarbu Państwa – Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P. lub Starosty (...) na jej rzecz odpowiednich nieruchomości zamiennych w zamian za przejęte nieruchomości, opisane w pkt 1 i w tym celu zobowiązanie pozwanego Skarbu Państwa – Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P. oraz Starosty (...) do wskazania odpowiednich nieruchomości zamiennych,

ewentualnie

3) przywrócenia powódce od pozwanej Agencji Nieruchomości Rolnych własności nieruchomości opisanych w pkt 1 z ograniczeniem jednak tego żądania do działek stanowiących własność Skarbu Państwa będących w zasobie Agencji Nieruchomości Rolnych,

ewentualnie

4) przywrócenia powódce od pozwanego Skarbu Państwa – Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych własności nieruchomości opisanych w pkt 1 z ograniczeniem jednak tego żądania do działek stanowiących własność Skarbu Państwa stanowiących własność Skarbu Państwa pozostających we władaniu Lasów Państwowych,

ewentualnie

5) przywrócenia powódce od pozwanego Skarbu Państwa – Starosty (...) własności nieruchomości opisanych w punkcie 1 z ograniczeniem jednak tego żądania do działek stanowiących własność Skarbu Państwa, innych niż wymienione w pkt 3 i 4,

ewentualnie

6) przywrócenia powódce od pozwanej Gminy K. własności nieruchomości opisanych w punkcie 1 z ograniczeniem jednak tego żądania do działek stanowiących własność Gminy K.,

ewentualnie

7) zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Starosty (...) na rzecz powódki kwoty 20.000.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty tytułem odszkodowania za nieruchomości opisane w pkt 1 pozwu.

Ponadto powódka wniosła o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Starosty (...) na rzecz powódki kosztów postępowania wraz z kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych oraz o zwolnienie powódki od kosztów sądowych w całości.

Powódka podała, że była właścicielem nieruchomości zapisanych w dawnych księgach wieczystych K. tom 37 karta 1531 o powierzchni 149,2648 ha, K. tom 51 karta 1956 o powierzchni 23,1550 ha oraz S. tom 4 karta 114 o powierzchni 21,1066 ha. Na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego, na podstawie protokołu przejęcia na rzecz Państwa nieruchomości ziemskiej położonej w K. z dnia 31 marca 1950 r. oraz protokołu przejęcia na rzecz Państwa nieruchomości położonej w K. z dnia 31 stycznia 1951 r. Skarb Państwa przejął nieruchomość powódki o łącznej powierzchni 191,1042 ha (stan nowy). W protokole przejęcia z dnia 31 stycznia 1951 r. mowa jest co prawda o przejęciu jedynie 185 ha i pozostawieniu 8,8877 ha (stan dotychczasowy) lecz faktyczny obszar przejętych nieruchomości odpowiada stanowi rzeczy opisanemu w wykazach zmian danych ewidencyjnych – synchronizacyjnych nr 1, 2, 4 i 7 uwzględniających nieruchomości pozostawione powódce. Powódka wystąpiła do Komisji Majątkowej w W. z wnioskiem o wszczęcie postępowania regulacyjnego dotyczącego w/w nieruchomości skutkiem czego Komisja Majątkowa prowadziła postępowanie regulacyjne. W toku postępowania w dniu 9 czerwca 1997 r. przed Komisją Majątkową zawarto ugodę, na podstawie której powódka otrzymała własność nieruchomości zamiennych stanowiących działki nr (...) o powierzchni 0,34 ha, nr 269/4 o powierzchni 3,44 ha, nr 270 o powierzchni 20,38 ha, z ark. map 1 obręb G., a także nr (...) o powierzchni 5,5 ha, nr (...) o powierzchni 2,5 ha oraz (...) o powierzchni 3,22 ha z ark. mapy 1 obręb D.. Wartość nieruchomości przyznanych ugodą wynosi odpowiednio 741.000 zł oraz 497.000 zł według wyceny na dzień 31 marca 2010 r. Zawiadomieniem z dnia 21 lutego 2011 r. Komisja Majątkowa poinformowała powódkę o nierozpatrzeniu wniosku.

Powódka wskazała, że równoległe do postępowania regulacyjnego prowadzonego przed Komisją Majątkową pod sygn. W.KM – IV – (...) prowadzone było inne postępowanie regulacyjne z wniosku Parafii Rzymskokatolickiej p.w. św. S. B. i Męczennika w K. - sygn. W.KM – II – (...). Powódka zaznaczyła, że parafia ta powstała na mocy dekretu K. E. D. w dniu 2 października 1925 r. i otrzymała uposażenie z majątku parafii p.w. Św. W. w K. - łącznie 41,1165 ha z księgi wieczystej tom 37 karta 1531 (stan nowy 47,9110 ha). Jednocześnie powódka wyjaśniła, że powyższe dekrety władzy kościelnej nie zostały nigdy wykonane w postaci przeniesienia własności wydzielonych nieruchomości na rzecz nowej parafii. Natomiast Orzeczeniem Komisji Majątkowej z dnia 9 grudnia 1994 r. parafia p.w. św. S. B. i Męczennika otrzymała nieruchomości zamienne, tj. działki nr (...) o powierzchni 13,21 ha obręb B., nr (...) o powierzchni 1,62 ha obręb O. oraz nr 151/1 o powierzchni 6,67 ha obręb B. (łącznie 21,5 ha).

Dalej powódka wskazała (według stanu nowego) poszczególne działki, które ze względu na obciążenie prawami osób trzecich bądź sposób użytkowania, pomimo, że stanowią obecnie własność Skarbu Państwa bądź Miasta i Gminy K., nie mogą zostać przywrócone na rzecz powódki.

Jako podstawę drogi sądowej powódka wskazała art. 4 ust. 2 w zw. z art. 4 ust. 1 ustawy o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2011r. nr 18 poz. 89). Z ostrożności procesowej jako podstawę drogi sądowej wskazała również art. 61 ust. 1 pkt 2, 6 oraz 7 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1989r. nr 29 poz. 154 ze zm.). Natomiast jako podstawę prawną żądania pozwu art. 63 ust. 1 pkt. 1 – 3 w zw. z art. 61 ust. 1 pkt 2, 6 oraz 7 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej. /k. 1 – 8v/

Postanowieniem z dnia 31 stycznia 2012 r., zmienionym postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 18 maja 2012 r., powódka została zwolniona od kosztów sądowych częściowo tj. od opłaty sądowej od pozwu ponad kwotę

10.000 zł, a w pozostałej części wnioszek powódki o zwolnienie od kosztów sądowych oddalono. /k. 208 – 211 i 238 – 238v/

W odpowiedzi na pozew z dnia 16 października 2012 r. Agencja Nieruchomości Rolnych, Oddział Terenowy w P. (obecnie Krajowy Ośrodek (...)) wniosła o oddalenie wobec niej powództwa w całości oraz o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Pozwana podniosła, że powódka nie posiada legitymacji procesowej czynnej w sprawie i nie wykazała, że sporne nieruchomości stanowiły jej własność bądź jej poprzednika prawnego. Przy tym, pozwana podniosła, że nie jest ona legitymowana biernie w niniejszym procesie, a pozwanym winien być jedynie Skarb Państwa.

Dalej pozwana z ostrożności procesowej zarzuciła, że powódka nie wykazała, iż dochodzone pozwem roszczenia wobec (...) nie wygasły tj., że skutecznie zgłosiła je w postępowaniu regulacyjnym przed Komisją Majątkową w W. przed upływem terminu materialnoprawnego, czyli najpóźniej do 31 grudnia 1992 r. oraz, że powództwo zostało wniesione w terminie 6 miesięcy od otrzymania od Komisji Majątkowej pisemnego zawiadomienia o niezgodnieniu przed 1 lutego 2011 r. orzeczenia - zgodnie z art. 4 ust. 1 w zw. z art. 5 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego. (...) podniosła również, że roszczenia niezgłoszone przez powoda we wniosku do Komisji majątkowej wygasły.

Ponadto pozwana zarzuciła, że powódka nie wskazała w zamian za jakie konkretnie nieruchomości i o jakiej wielkości domaga się przyznania nieruchomości zamiennych. Powódka, zdaniem (...), nie wskazała również nieruchomości spełniających kryteria nieruchomości zamiennych.

(...) podała, że podstawą prawną przejęcia nieruchomości powódki przez Skarb Państwa była wyłącznie ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (D. U. nr 9, poz. 87) i zajęła stanowisko, że przejęcie nieruchomości odbyło się zgodnie z obowiązującym prawem zważywszy, że w odniesieniu do gruntów określonych jako własność katolickiej Gminy K. nie zachodził wyjątek wskazany w art. 1 ust. 2 powołanej wyżej ustawy, a co za tym idzie nieruchomości te przeszły na własność Skarbu Państwa bez odszkodowania. /k. 267 – 271/

W odpowiedzi na pozew z dnia 22 października 2012 r. pozwana Gmina K. wniosła o oddalenie powództwa i obciążenie powódki kosztami postępowania sądowego oraz kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Pozwana wskazała, że nie posiada żadnych nieruchomości, które mogłyby zostać przyznane powódce w zamian za nieruchomości objęte żądaniem pozwu./k. 274/

W piśmie procesowym z dnia 26 marca 2013 r. powódka odnosząc się do argumentacji pozwanej (...), wskazała, że jej udział w sprawie jako samodzielnej strony należy zaaprobować z uwagi na własną podmiotowość prawną tej instytucji. Powódka wskazała, że gdyby przyjąć, że w odniesieniu do tego rodzaju roszczeń chodzi wyłącznie o reprezentację Skarbu Państwa w znaczeniu czysto procesowym wątpliwa stałaby się możliwość proponowania nieruchomości zamiennych znajdujących się w zasobie Agencji. Przy tym, powódka wniosła o wezwanie do udziału w sprawie w charakterze statio fisci również Wojewody (...) na podstawie art. 65 ust. 1 ustawy o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej.

Powódka podniosła też, że ocena, który ze sposobów regulacji przewidzianych w art. 63 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej jest zasadny, należy do sądu orzekającego o roszczeniu regulacyjnym zgłoszonym przez kościelną osobę prawną, a sposoby regulacji mogą się uzupełniać, przy czym, zdaniem powódki, przywrócenie własności nieruchomości stanowiących drogi lub obiekty użyteczności publicznej sprzeczne byłoby z celami regulacji. Z ostrożności procesowej powódka podniosła, iż wobec uchylecia art. 62 ust. 3 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej i jednoczesnym pozostawieniu art. 61 ust. 1 tej ustawy należy przyjąć wniosek, iż obecnie możliwość wszczęcia postępowania regulacyjnego na wniosek kościelnych osób prawnych nie jest obwarowana żadnym terminem.

Zdaniem powódki, wniosek o wszczęcie postępowania regulacyjnego nie budzi wątpliwości, że powódka jest legitymowana do wytoczenia niższego powództwa. W tym zakresie powódka powołała się na przedłożone wraz z pozwem dokumenty z ksiąg wieczystych, z których wynika, że nieruchomości opisane w pozwie stanowiły własność Katolickiej Gminy K. w K., a następnie zostały przejęte przez Skarb Państwa protokołami przejęcia z dnia 31 marca 1950 r. i 31 stycznia 1951 r. Powódka wyjaśniła, że treść wpisów prawa własności w księgach wieczystych wynikała z obowiązującego w dacie ich dokonania prawa niemieckiego. Z kolei oznaczenie „gmina kościelna” według prawa niemieckiego oznacza właśnie parafię jako terytorialną instytucję kościelną.

Odnosząc się do zarzutów pozwanej (...), powódka wskazała, że przejęcie nieruchomości w toku wykonywania ustawy o dobrach martwej ręki nie jest równoznaczne ze stwierdzeniem, iż nieruchomość została prawidłowo przejęta zgodnie z tą ustawą. Zdaniem powódki przywrócenie własności spornych nieruchomości nie jest możliwe w przypadku większości parceli objętych upaństwowieniem, albowiem nieruchomości te w większości pozostają własnością osób trzecich. W pozostałych przypadkach przywrócenie własności nie byłoby racjonalne skoro są to nieruchomości stanowiące drogi czy obiekty użyteczności publicznej, jak też grunty objęte prawami osób trzecich. Ponadto zwrócenie powódce niewielkich działek powstałych w wyniku podziałów geodezyjnych byłoby dalece niesprawiedliwe oraz sprzeczne ze społeczno - gospodarczym przeznaczeniem prawa własności. Okoliczności te, zdaniem powódki, stanowią trudne do przewyciężenia przeszkody w rozumieniu art. 63 ust. 1 pkt 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej. Powódka wskazała, że żądanie przywrócenia własności zgłaszane jest jedynie z ostrożności procesowej i dotyczy tych nieruchomości, które nie stanowią własności osób prywatnych. Z ostrożności procesowej powódka podniosła także, że powodowa parafia nie zrzekła się jakichkolwiek roszczeń w postępowaniu przed Komisją Majątkową, a ewentualne oświadczenia w tym zakresie pozostają nieważne, bowiem zostały dokonane bez zezwolenia właściwej władzy kościelnej. /k. 263-270/

Na rozprawie w dniu 10 maja 2013 r. pozwany Skarb Państwa - Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P. i Starosta (...) wniósł o oddalenie powództwa w całości kwestionując dochodzone w niniejszej sprawie roszczenie. Pozwana zakwestionowała także kolejność zgłoszonych roszczeń, wskazując, że powódka nienależycie sprecyzowała pozew. W ocenie pozwanego powódka nie wykazała także następstwa prawnego po podmiocie wpisanym do ksiąg wieczystych. /k. 360-362/

W piśmie procesowym z dnia 24 czerwca 2013 r. pozwany Skarb Państwa - Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P. i Starosta (...), zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa (obecnie Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej), podtrzymał dotychczasowe stanowisko w sprawie wnosząc o oddalenie powództwa i zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów zastępstwa procesowego.

Pozwany podniósł, że zarówno powodowa Parafia – wnioskiem z dnia 14 kwietnia 1991 r., jak też Parafia Św. S. B. i Męczennika w K. – wnioskiem z dnia 30 maja 1950 r. wystąpiły o uregulowanie roszczeń Katolickiej Gminy K. co do gruntów szczegółowo wskazanych w treści każdego z wniosków. Pozwany podkreślił, że wnioski te dotyczyły tylko gruntów objętych tomem 37 kw (...) i to gruntów leśnych położonych w B., gmina K. o obszarze 1,8310 ha karta mapy 2 parcele 26, a, b, c i 27, tom 37 K 1531 oraz gruntów rolnych położonych w Gminie K. o łącznym obszarze 39,2855 ha, karta mapy 2, parcele 215, 216, 217 i 218 oraz karta mapy 12 parcele 5 i 6 tom 37 K 1531. Tym samym wniosek powodowej Parafii był tożsamy z wnioskiem Parafii p.w. Św. S. B. i Męczennika w K..

Pozwany zarzucił, że stosownie do art. 62 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej brak jest podstaw do prowadzenia postępowania dowodowego w zakresie wskazanym w pozwie, bowiem roszczenia, których nie zgłoszono we wniosku z dnia 14 kwietnia 1991 r. wygasły. Przy tym wskazał, że ewentualne roszczenia strony powodowej zmierzające do weryfikacji skutków przejęcia określonych nieruchomości o powierzchni przekraczającej 100 ha są pozbawione podstaw prawnych w świetle art. 1 ust. 2 w zw. z art. 4 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Skarb Państwa dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego.

Skarb Państwa podtrzymał zarzut, że powódka nie wykazała legitymacji procesowej do dochodzenia roszczeń objętych wnioskiem z dnia 14 kwietnia 1991 r. W tym zakresie pozwany wskazał, że następcami prawnymi katolickich gmin kościelnych nie mogły być parafie, ponieważ tym jednostkom kodeks prawa kanonicznego z 1917 r. nie przyznawał osobowości prawnej. Pozwany podniósł też, że parafie nie zostały wymienione w spisie osób prawnych kościelnych i zakonnych w komunikacie w sprawie przepisów prawa kościelnego o osobach prawnych kościelnych i zakonnych ogłoszonym przez Ministerstwo Sprawiedliwości w roku 1926. Według prawa kanonicznego parafie nie są i nie były nadrzędnymi kościelnymi osobami prawnymi wobec gmin kościelnych, stąd też nie można domniemywać ich następstwa po katolickich gminach kościelnych. /k. 374-380/

Postanowieniem wydanym na rozprawie w dniu 22 listopada 2013 r. Sąd wezwał do udziału w sprawie w charakterze statio fisci Skarbu Państwa Wojewodę (...). Na tej samej rozprawie pełnomocnik powódki oświadczył, że strona powodowa nie kwestionuje, że w zakresie w jakim w postępowaniu regulacyjnym przyznano grunty Parafii Św. S. B. i Męczennika w K., należy zaliczyć je na poczet gruntów zwróconych powodowej Parafii p.w. Św. W. w K.. /k. 415/

W piśmie z dnia 9 lutego 2018 r., po przeprowadzeniu w sprawie postępowania dowodowego w zakresie dowodów z opinii biegłego geodety i rzeczoznawcy majątkowego, powódka precyzując swoje stanowisko w sprawie, wniosła o dokonanie regulacji w stosunku do nieruchomości powódki przejętych protokołem przejęcia na rzecz Państwa nieruchomości ziemskiej położonej w K. z dnia 31 marca 1950 r. oraz protokołem przejęcia na rzecz Państwa nieruchomości ziemskiej położonej w K. z dnia 31 stycznia 1951 r. stanowiących obecnie działki geodezyjnie opisane szczegółowo w wykazie zmian danych ewidencyjnych synchronizacyjnym stanowiącym załącznik do opinii uzupełniającej biegłego J. M. (1) z dnia 26 stycznia 2018 r., wskazując jako najbardziej odpowiedni sposób dokonania regulacji wynikający z art. 63 ust. 1 pkt 3 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej i w związku z tym wniosła o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz powódki 11.371.184 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od daty wyrokowania przez Sąd I instancji do dnia zapłaty. Powódka wskazała, że z opinii biegłego wynika, że łączna wartość upaństwowionych nieruchomości będących przedmiotem postępowania regulacyjnego wynosi 11.974.713 zł, a w toku postępowania regulacyjnego powódce przyznano ugodą z dnia 9 czerwca 1997 r. nieruchomości zamienne o wartości 603.529 zł. W konsekwencji wartość niezrealizowanego roszczenia regulacyjnego wynosi 11.371.184 zł. Dalej powódka wskazała, że przywrócenie własności przejętych nieruchomości jest niemożliwe lub niecelowe. Powódka sprzeciwiła się przywróceniu własności gruntów stanowiących obecnie drogi, rowy melioracyjne bądź niewielkie obszary pozbawione samodzielnego znaczenia gospodarczego. Co do działek leśnych o numerach (...) i (...) powódka zwróciła uwagę, że ich przewrócenie jest niemożliwe gdyż roszczenie regulacyjne obejmuje jedynie niewyodrębnioną geodezyjnie ich część. Podobnie sytuacja się ma w przypadku działek o numerach (...), a ponadto działki te wchodzą w skład parku położonego w centrum miasta K., który stanowi teren ogólnodostępny, przeznaczony dla mieszkańców na cele rekreacyjne, wypoczynkowe i sportowe. W zakresie roszczenia odsetkowego powódka powołała się na ugruntowany, jej zdaniem, pogląd Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, że w przypadku roszczeń regulacyjnych mających charakter roszczeń o ukształtowanie prawa, o opóźnieniu dłużnika można mówić dopiero z chwilą ukształtowania prawa tj. z momentem wydania wyroku przez Sąd I instancji (wyrok SA w Poznaniu z dnia 31 grudnia 2015 r., I ACa 795/15, z dnia 24 października 2016 r. I ACa 814/16, z dnia 20 października 2016 r. I ACa 112/16, z dnia 18 października 2016 r. I ACa 762/16). /k. 1379-1380/

W piśmie z dnia 11 lipca 2018 r. pozwana Gmina K. przedstawiła w odniesieniu do przejętych od powódki, a stanowiących obecnie jej własność działek, trudne do przewyciężenia przeszkody uniemożliwiające zwrot tych gruntów na rzecz powódki, wskazując, że jedynymi działkami, które ewentualnie mogłyby zostać przywrócone powódce są działki numer (...), o pow. 0,540 ha położona w K., nieposiadająca dostępu do drogi publicznej oraz działka numer (...), o pow. 0,3350 ha stanowiąca rolę, położona w K., oddana w dzierżawę rolnikowi. /k. 1489-1490/

W piśmie procesowym z dnia 8 sierpnia 2018 r. powódka wskazała, że przywróceniu własności działki numer (...) sprzeciwia się treść art. 63 ust. 1 pkt 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego (...), albowiem brak dostępu do drogi publicznej stanowi trudną do przewyciężenia przeszkodę, gdyż tego rodzaju okoliczność uniemożliwia

korzystanie z nieruchomości zgodnie z jej przeznaczeniem, nadto naraża powódkę na konieczność prowadzenia w następstwie regulacji dalszych postępowań związanych chociażby z ustanowieniem drogi koniecznej. /k. 1518/

Na ostatniej przed zamknięciem rozprawy, rozprawie pełnomocnik powódki podtrzymując stanowisko w sprawie wskazał, że właściwą podstawą prawną roszczenia regulacyjnego w tej sprawie jest art. 61 ust. 1 pkt 7, a nie art. 61 ust. 1 pkt 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego (...). /k. 1553/

Sąd Okręgowy ustalił, co następuje:

Powodowa Parafia p.w. Św. W. w K. została erygowana na przełomie XI/XII wieku, obecnie należy do Diecezji K.. Parafia w K. w Dekanacie K. wskazywana była nieprzerwanie w rocznikach Archidiecezji (...) od 1870 r. Parafia p.w. Św. W. posiada osobowość prawną w myśl art. 7 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej. Proboszczem Parafii w 1991 r. był ksiądz Z. L.. B. K. w oświadczeniu z dnia 30 czerwca 2011 r. wyraził zezwolenie na wytoczenie procesu w niniejszej sprawie.

Dowód: zaświadczenia K. Diecezjalnej z dnia 17 czerwca 2011 r. /k. 11 i 12/, zaświadczenie Wojewody (...) z dnia 30 maja 2012 r. /k. 255/, pismo z dnia 24 maja 1991 r. /k. 256/, oświadczenie B. K. z dnia 30 czerwca 2011 r. /257/, O. D. i Roczniki Archidiecezji (...) /k. 318-340/

Dekretem z dnia 2 października 1925 r. utworzono w K. Parafię pod wezwaniem Św. S. B. i Męczennika, jako drugą samodzielną parafię dekanatu koźmińskiego. Do nowo utworzonej parafii przyłączono „posiadłości zapisane w Księdze wieczystej K. karta 1531 nr. matrykuły podatku gruntowego (...) parcele, karta mapy 2/ K. 215, 216, 217, 218, karta mapy 12 parcele 5, 6, karta mapy 3, parcele 26a, b, c, 27 w łącznej wielkości ca 180,88 mórg (45.94.45 ha)”. Dekretem z dnia 21 czerwca 1927 r. z Parafii p.w. Św. S. B. i Męczennika wyłączono gminę i folwark S. oraz gminę P. i przyłączono ponownie do Parafii p.w. Św. W..

Powyższe czynności władzy kościelnej polegające na przekazywaniu nieruchomości między parafiami nie znalazły odzwierciedlenia w odpowiedniej formie czynności prawnych, a ostatecznie w zbiorach dokumentów państwowych prowadzonych dla tych gruntów. Majątkiem, z którego korzystała Parafia Św. S. B. i Męczennika w K. zarządzał proboszcz Parafii p.w. Św. W. w K.. Dopiero w latach 60-tych XX wieku Parafia Św. S. B. i Męczennika stała się odrębną jednostką parafialną i w konsekwencji odrębnym podmiotem własności.

Bezsporne, a ponadto dowód: dekret z dnia 2 października 1925 r. /k. 60 – 61/, dekret z dnia 21 czerwca 1927 r. /k. 62/, pismo proboszcza Parafii Św. W. z dnia 29 marca 1935 r. /k. 343/, Rocznik Archidiecezji (...) na 1947 rok /k. 329-331/, protokół posiedzenia Komisji Majątkowej z dnia 29 czerwca 2010 r. /k. 151-153 w aktach Komisji Majątkowej W.KM –IV- (...)/.

W księdze wieczystej K., tom 37 wykaz L. (...), prowadzonej przez Sąd Grodzki w K., dla obszaru o pow. 149,2648 ha jako właściciel był wpisany Die katholische Kirchengemeinde in K. (P.), co najmniej od 28 lipca 1907 r. W ewidencji gruntów kw K. tom 37, karta 1531, według stanu na 5 sierpnia 1947 r., jako właściciel gruntów o pow. 149.26.48 ha, wpisana była Katolicka Gmina K..

Dowód: kopia KW tom 37 wykaz L. (...)k. 15-17/, wyciąg z matrykuły podatku gruntowego z dnia 5 sierpnia 1947 r. /k. 13-14/.

W księdze wieczystej tom 51 wykaz L. 1956, prowadzonej przez Sąd Grodzki w K., dla obszaru o pow. 23,1550 ha, jako właściciel był wpisany Die katholische Kirchengemeinde in K. (P.), co najmniej od 30 lipca 1942 r. W ewidencji gruntów kw K. tom 51, karta 1956, według stanu na 5 sierpnia 1947 r., jako właściciel gruntów o pow. 23.15.50 ha, wpisana była Gmina K..

Dowód: kopia KW tom 51 wykaz L. 1956 /k. 19-20/, wyciąg z matrykuły podatku gruntowego z dnia 5 sierpnia 1947 r. /k. 18/.

W księdze wieczystej S. tom 4 wykaz L. 114, prowadzonej przez Sąd Grodzki w K., dla obszaru o pow. 21,1066 ha, jako właściciel był wpisany Die katholische Kirchengemeinde in K. (P.), co najmniej od 25 lutego 1943 r. W ewidencji gruntów tom 4, karta 114, według stanu na 5 sierpnia 1947 r., jako właściciel gruntów o pow. 2.94 ha, wpisana była Katolicka Gmina K.. W ewidencji gruntów tom 4, karta 114, według stanu na 5 sierpnia 1947 r., jako właściciel gruntów o pow. 21.07.72 ha, wpisana była Katolicka Gmina K..

Dowód: kopia KW tom 51 wykaz L. 1956 /k. 19-20/, kopia KW tom 4 wykaz L. 114 /k. 23-24/, wyciągi z matrykuły podatku gruntowego z dnia 5 sierpnia 1947 r. /k. 21 i 22/.

Protokołem z dnia 31 marca 1950 r., na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego, przejęto na rzecz Skarbu Państwa nieruchomości ziemskie położone w K., powiatu (...), „zapisane w Sądzie Grodzkim w K. Katolicka Gmina K. w K. (P.), tom 3, karta 1531 i Gmina K. Szpital w K. tom 51, karta 1956 oraz Gmina K. - Katolicki szpital w K. (S. G.) tom 4, karta 114”. W protokole wskazano, że ogólny obszar nieruchomości K. – S. podlegającej przejęciu obejmuje 194.41.64 ha, a nieruchomość tworzy gospodarstwo rolne wraz z budynkami gospodarczymi i domem mieszkalnym. Protokół został spisany w obecności księdza Dziekana (...) Proboszcza M. P. (1), który co najmniej od 1947 r. pełnił funkcję proboszcza Parafii p.w. Św. W. w K..

Dowód: protokół z dnia 31 marca 1950 r. /k. 25-26 oraz k. 7-12 w aktach Komisji Majątkowej (...) -I- (...)/, Rocznik Archidiecezji (...) na 1947 rok /k. 329-331/.

Protokołem z dnia 31 stycznia 1951 r. stanowiącym uzupełnienie protokołu z dnia 31 marca 1950 r., na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego, przejęto na rzecz Skarbu Państwa nieruchomości ziemskie położone w K., gm. K., powiatu (...), stanowiące własność Gminy K. w K.. W protokole wskazano, że ogólny obszar nieruchomości K. – S. podlegającej przejęciu obejmuje areal ziemi 195,8877 ha. Z powyższego obszaru wyłączono spod przejęcia na Skarb Państwa na kult religijny obszar o pow. 8,8877 ha. Na Skarb Państwa przejęto obszar o łącznej powierzchni 185,0000 ha. Jeden egzemplarz protokołu wręczono księdzu proboszczowi Parafii K..

Dowód: protokół z dnia 31 stycznia 1951 r. /k. 27 oraz k. 5-6 w aktach Komisji Majątkowej (...) -I- (...)/

Wnioskiem z dnia 14 kwietnia 1991 r. Parafia Rzymsko – Katolicka p. w. Św. W. w K. zwróciła się do Komisji Majątkowej o wszczęcie postępowania regulacyjnego na podstawie art. 61 ust. 1 pkt 2 i art. 63 ust. 1 pkt 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej domagając się:

1. przywrócenia prawa własności gruntów leśnych, rolnych stanowiących dawne parcele o numerach 32, 33, 34, 12, 38, 39, 62, 63, 64, część 337/26, 242, 300, 325, 127, 100 – 105, 22, 21, 38, 39 i 61, dla których Biuro Notarialne w K. prowadziło kw tom 37 K 1531, a których właścicielem była Katolicka Gmina K.,

2. przyznania nieruchomości zamiennej w miejsce gruntów rolnych stanowiących dawne parcele o numerach część 337/26, 191, 242, 334, 44, 45 i 8, dla których Biuro Notarialne w K. prowadziło kw tom 37 karta 1531, a których właścicielem była Katolicka Gmina K..

W uzasadnieniu wniosku Parafia wskazała, że określone w treści wniosku nieruchomości zostały upaństwowione dnia 31 marca 1950 r. na mocy ustawy o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki i prawo ich własności zostało w kw K. tom 37, karta 1531 wpisane na rzecz Skarbu Państwa. Parafia wskazała jednocześnie, że w/w grunty były przeznaczone na uposażenie proboszcza i pracowników kościelnych oraz funkcjonowanie parafii i takim też celom będą służyły po przywróceniu ich parafii. Do wniosku został załączony wykaz zmian gruntowych obejmujący działki zapisane w kw tom 37 k. 1531 o łącznej pow. 108.14.83 ha oraz mapy obrazujące przejętą nieruchomość. Wniosek obejmował grunty przejęte na rzecz Skarbu Państwa o łącznej powierzchni 106,0251 ha, w tym grunty o obszarze 8,8877 ha (obejmujące parcele numer 100, 101, 102, 103, 104 i 105) formalnie pozostawione Parafii na cele kultu religijnego protokołem z

dnia 31 stycznia 1951 r., ale ostatecznie faktycznie przejęte na rzecz Skarbu Państwa od daty pierwszego protokołu przejęcia z dnia 31 marca 1950 r.

Wniosek został zarejestrowany w Komisji pod sygnaturą (...) -I- (...). Komisja Majątkowa wszczęła postępowanie regulacyjne w styczniu 1991 r.

Dowód: wniosek z dnia 15 listopada 1990 r. /k. 1-4 i 13 - 34 w aktach Komisji Majątkowej (...) -I- (...)/, opinia biegłego geodety J. M. (1) z dnia 17 października 2014 r. /k. 444 - 566/, opinia biegłego geodety J. M. (1) z dnia 26 sierpnia 2015 r. /k. 444 - 566/, opinia biegłego geodety J. M. (1) z dnia 26 stycznia 2018 r. /k. 1164-1188/, zarządzenie Komisji Majątkowej z dnia 24 stycznia 1994 r. /k. 37 w aktach Komisji Majątkowej (...) -I- (...)/

W dniu 10 czerwca 1994 r. odbyło się spotkanie uczestników postępowania regulacyjnego w sprawie przywrócenia własności gruntów Parafii p.w. Św. W.. Nadleśnictwo J. zaproponowało wydzielenie gruntów zamiennych ze swoich zasobów położonych na obrzeżach kompleksów leśnych ponieważ grunty pochodzące z mienia kościelnego znajdowały się w środku kompleksu leśnego, co uniemożliwiało ich zwrot. Administrator (...) w Rusku nie wyraził zgody na zwrot powodowej Parafii działek o numerach (...) o łącznej pow. 23,34 ha i zaproponował grunty zamienne położone w obrębie G. oznaczone numerami (...) – 3,44 ha, (...)– 0,34 ha, 270 – 20,38 ha stanowiące własność Skarbu Państwa.

W dniu 19 lutego 1996 r. ustalono, że w zamian za grunt stanowiący własność Parafii, położony w B. dz. (...) i (...) o obszarze 21,0440 ha, Nadleśnictwo J. przekaze grunty położone w oddz. 371 o powierzchni 11,22 ha i (...) o powierzchni 9,35 ha, stanowiące działkę (...) - obręb D. i (...) - obręb O. Stara.

Na posiedzeniu Komisji Majątkowej w dniu 9 czerwca 1997 r. Nadleśnictwo J. podtrzymało propozycję przekazania Parafii gruntów zamiennych tj. działek numer (...) o pow. 11,22 ha i działki numer (...) o pow. 9,35 ha w zamian za działki (...) o pow. 21,044 ha. Natomiast Agencja Własności Rolnej potwierdziła, że przedmiotem ugody z Parafią są działki nr (...) o pow. 3,44 ha, nr 269/2 o pow. 0,34 ha i nr 270 o pow. 20,38 ha.

W dniu 9 czerwca 1997 r. przez Komisją Majątkową została zawarta ugoda, w której przyznano Parafii Katolickiej p.w. Św. W. w K. w stanie wolnym od obciążeń własność nieruchomości zamiennych stanowiących działki ewidencyjne:

- nr 269/2 o pow. 0,3400 ha, nr 269/4 o pow. 3,4400 ha i nr 270 o pow. 20,3800 ha, położone w obrębie G., dla których Sąd Rejonowy w Krotoszynie prowadził kw nr (...),

- nr (...) o pow. 5,5000 ha, nr (...) o pow. 2,5000 ha oraz nr (...) o pow. 3,2200 ha, położone w obrębie D., dla których Sąd Rejonowy w Krotoszynie prowadził kw nr (...).

Pismem z dnia 11 sierpnia 1997 r., skierowanym do Komisji Majątkowej, proboszcz Parafii pw. Św. W. wniósł odwołanie od ugody zawartej w dniu 9 czerwca 1997 r. wskazując, że w jej treści został pominięty grunt stanowiący działkę nr (...) obręb S.. W piśmie z dnia 4 marca 1999 r. Nadleśnictwo J. potwierdziło, że w dniu 19 lutego 1996 r. uzgodniło z proboszczem Parafii, że w zamian za utracone grunty Parafii (dz. 339/1L, 334/1L obręb B.) zostaną zwrócone nieruchomości zamienne w D. działki (...) oraz działka (...) w O. Starej, a w ugodzie z dnia 9 czerwca 1997 r. prawdopodobnie omyłkowo ominięto działkę (...) w O. Starej. Nadleśnictwo zaoferowało gotowość przekazania tej działki.

Dowód: ugoda z dnia 9 czerwca 1997 r. /k. 57-58/, dokumenty w aktach Komisji Majątkowej (...) -I- (...) – notatka służbowa z dnia 19 lutego 1996 r. /k. 48/, pismo z dnia 2 czerwca 1997 r. /k. 50/, protokół z dnia 10 czerwca 1994 r. /k. 84 – 87/, ugoda z dnia 9 czerwca 1997 r. /k. 91 – 93/, pismo z dnia 11 sierpnia 1997 r. /k. 99/, pismo z dnia 4 marca 1999 r. /k. 106-107/.

Miasto i Gmina K. w toku postępowania wskazało, że jest właścicielem kilku przejętych nieruchomości, lecz większość z nich stanowią grunty stale zagospodarowane. Uczestnik wskazał, że mogą zostać przywrócone parafii działki nr (...)

o pow. 0,0540 ha, nr 655 o pow. 0,0460 ha i nr 640 o pow. 0,0560 ha, położone w K. w rejonie ul. (...), dla których Sąd Rejonowy w Krotoszynie prowadzi kw o nr (...).

Na posiedzeniu Komisji Majątkowej w dniu 29 czerwca 2010 r. Parafia odrzuciła propozycję przywrócenia na jej własność gruntów wskazanych przez Miasto i Gminę K., wskazując, że stanowią one tereny zabagnione i nieużytki.

Pismem z dnia 4 lipca 2010 r. Parafia poinformowała Komisję Majątkową, że w ramach toczącego się przed nią postępowania regulacyjnego z wniosku Parafii p.w. Św. S. B. i Męczennika w K., w dniu 9 grudnia 1994 r. zawarta została ugoda na mocy której Parafii p.w. Św. S. B. i Męczennika przekazano zamiennie grunty o łącznej powierzchni 21,50 ha. Parafia wyjaśniła jednak, że po erekcji nowej parafii w 1925 r. nie dokonano odpowiednich wpisów w księgach wieczystych, a ich treść wskazuje, że własność przedmiotowych gruntów przysługuje parafii macierzystej. W związku z powyższym Parafia p.w. Św. W. w K. ograniczyła swoje pierwotne roszczenia o zwrot zawłaszczonych gruntów o łącznym areale 193,41 ha, o tereny o powierzchni 45,94 ha przekazanych jako uposażenie Parafii p.w. Św. S. B. i Męczennika w K. oraz 35,38 ha, które powodowa Parafia otrzymała w minionych latach.

Dowód: dokumenty w aktach Komisji Majątkowej (...) -I- (...) – pismo z dnia 2 czerwca 1997 r. /k. 50/, protokół z dnia 10 czerwca 1994 r. /k. 84 – 87/, pismo z dnia 27 października 1998 r. /k. 101/, pismo z dnia 25 czerwca 2010 r. /k. 142/, protokół z dnia 29 czerwca 2010 r. /k. 151–153/, pismo z dnia 4 lipca 2010 r. /k. 154/.

Zawiadomieniem z dnia 21 lutego 2011 r. Komisja Majątkowa poinformowała powódkę o nierozpatrzeniu wniosku.

Dowód: zawiadomienie z dnia 21 lutego 2011 r. /k. 59 oraz k. 167 w aktach Komisji Majątkowej (...) -I- (...)/.

Wnioskiem z dnia 30 maja 1990 r. Parafia Rzymko – Katolicka p. w. Św. S. B. i Męczennika w K. zwróciła się do Komisji Majątkowej o wszczęcie postępowania regulacyjnego na podstawie art. 61 ust. 1 pkt 2) i art. 63 ust. 1 pkt 2) ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wnosząc o:

1. przywrócenie prawa własności gruntu leśnego położonego w B. – D., Gmina K. o obszarze 1,8310 ha karta mapy 2 parcele (...), oznaczonych hipotecznie tom 37 k. 1531, dla których księgi znajdują się w Państwowym Biurze Notarialnym w K.,
2. przyznanie nieruchomości zamiennej w miejsce nieruchomości gruntów rolnych położonych w Gminie K. o łącznym obszarze 39,2855 ha karta mapy 2, parcele 215, 216, 217 i 218 oraz karta mapy 12, parcele 5 i 6 oznaczonych hipotecznie tom 37 k. 1531, dla których księgi znajdują się w Państwowym Biurze Notarialnym w K..

W uzasadnieniu wniosku Parafia p.w. Św. S. B. i Męczennika wskazała, że w/w nieruchomości będące własnością wnioskodawcy zostały upaństwowione dnia 31 marca 1950 r. na mocy ustawy o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, a ich prawo własności zostało w kw tom 37, karta 1531 wpisane na rzecz Skarbu Państwa. Do wniosku został załączony protokoły przejęcia, wykaz zmian gruntowych obejmujący działki zapisane w dawnych kw tom 37 k. 1531 o łącznej pow. 41.11.65 ha oraz mapy obrazujące przejętą nieruchomość. Parafia powoływała się na te same protokoły przejęcia co Parafia pw. Św. W. w K.

Wniosek został zarejestrowany w Komisji pod sygnaturą (...) (...). Komisja Majątkowa wszczęła postępowanie regulacyjne w październiku 1991 r.

Dowód: akta Komisji Majątkowej (...) (...): wniosek z dnia 30 maja 1990 r. /k. 1-8 i 17-18/, zarządzenie Komisji Majątkowej z dnia 11 października 1991 r. /k. 19/.

W toku postępowania uczestnik Urząd Miasta i Gminy K. oświadczył, że nie posiada żadnych nieruchomości rolnych w związku z czym brak jest możliwości przyznania nieruchomości zamiennej. Wobec powyższego Parafia p. w. Św. S. B. i Męczennika zwróciła się do Komisji Majątkowej o przyznanie jej nieruchomości rolnych położonych w obrębie wsi B. o powierzchni 23,34 ha należących ówczesznie do P.G.R. Rusko. Uczestnik postępowania Lasy Państwowe zaproponował przekazanie Parafii nieruchomości zamiennych w oddziale 370 j i część obrębu leśnego J. obejmujące działki nr 370j

– stanowiącą rolę VI klasy o pow. 1,33 ha oraz nr 370i – LMw – 6So, 4 ol-73-L, 2-0,7, bon. SoI,5,d-III, jak 23, pow. 0,50 ha.

W dniu 26 maja 1992 r. Parafia pw. Św. S. B. i Męczennika w K. wyraziła zgodę na przekazanie jej przez P.G.R. Rusko działki nr (...) o pow. 6,67 ha oraz działki (...) o pow. 13,21 ha. Powyższa propozycja została zaakceptowana przez Wojewodę K..

W toku postępowania ustalono, że w/w działki wchodzą w skład zasobów Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa w wyniku przejścia Gospodarstwa Rolnego w Rusku. Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa podtrzymała ustalenia zawarte w porozumieniu z dnia 26 maja 1992 r.

W projekcie ugody z dnia 16 grudnia 1991 r. przyznane zostały Parafii p. w. Św. S. B. i Męczennika w K. o pow. 21,50 ha oznaczone jako działki ewidencyjne nr (...) o pow. 13,21 ha w KW (...), nr 151/1 o pow. 6,67 ha KW (...) położone w obrębie B., jednostki ewidencyjnej K. oraz nr (...) o pow. 1,62 ha KW (...) położone w obrębie O. jednostki ewidencyjnej K.. W § 3 projektu ugody wskazano, że wyczerpuje ona wszelkie roszczenia parafii zgłoszone w toku postępowania regulacyjnego przed Komisją Majątkową.

Orzeczeniem z dnia 9 grudnia 1994 r. Komisja Majątkowa z dniem 26 sierpnia 1994 r. orzekła o przekazaniu Parafii Katolickiej p.w. Św. S. B. i Męczennika w K. własności nieruchomości zamiennych: położoną w obrębie B. stanowiącą działkę ewidencyjną nr (...) o pow. 13,21 ha, dla której Sąd Rejonowy w Krotoszynie prowadzi kw nr (...), położoną w obrębie Orli, stanowiącą działkę ewidencyjną nr (...) o pow. 1,62 ha, dla której Sąd Rejonowy w Krotoszynie prowadził kw nr (...), położoną w obrębie B. stanowiącą działkę ewidencyjną nr (...) o pow. 6,67 ha, dla której Sąd Rejonowy w Krotoszynie prowadził kw nr (...). W uzasadnieniu tego orzeczenia wskazano, że strona kościelna oświadczyła, iż ugoda wyczerpuje roszczenia Parafii objęte wnioskiem w sprawie.

Dowód: akta Komisji Majątkowej (...)(...): pismo z dnia 2 lutego 1992 r. /k. 24/, pismo z dnia 8 stycznia 1992 r. /k. 25/, pismo z dnia 6 lutego 1992 r. /k. 28/, protokół z dokonanych ustaleń w sprawie przywrócenia gruntów Parafii p.w. Św. S. B. i Męczennika z dnia 26 maja 1992 r. /k. 46/, pismo z dnia 17 lipca 1992 r. /k. 47/, pismo z dnia 11 kwietnia 1994 r. /k. 79/, projekt ugody z dnia 16 czerwca 1994 r. /k. 90/, orzeczenie z dnia 9 grudnia 1994 r. /k. 104-107/; orzeczenie Komisji Majątkowej z dnia 9 grudnia 1994 r. /k. 63-64/.

Zakresy wniosków o wszczęcie postępowania regulacyjnego Parafii p.w. Św. W. w K. i Parafii p.w. Św. S. B. i Męczennika w K. nie pokrywają się; dotyczą innych gruntów z wyjściowej kw K., tom 37, karta 1531.

Dowód: opinia biegłego geodety J. M. (1) z dnia 17 października 2014 r. /k. 444-536/.

Decyzją z dnia 19 września 2000 r. (SO-II- (...)) Wojewoda L. na podstawie art. 60 ust. 1 pkt 5 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, po rozpatrzeniu wniosku powódki, stwierdził, że nieruchomość, położona w K., obejmująca działkę numer (...), o pow. 0,3751 ha, zapisana w kw (...) w Sądzie Rejonowym w Krotoszynie jako własność Skarbu Państwa, zabudowana budynkami plebanii i gospodarczym, z dniem 23 maja 1989 r. stała się z mocy prawa własnością Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Św. W. w K.

Dowód: decyzja Wojewody (...) z dnia 19 września 2000 r. numer SO-II- (...) k. 745/.

Decyzją z dnia 19 września 2000 r. (SO-II- (...)) Wojewoda L. na podstawie art. 60 ust. 1 pkt 5 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, po rozpatrzeniu wniosku powódki, stwierdził, że nieruchomość, położona w K., obejmująca działkę numer (...), o pow. 0,2020 ha, nie posiadająca księgi wieczystej, na której usytuowany jest parafialny cmentarz grzebalny (tzw. stary cmentarz), z dniem 23 maja 1989 r. stała się z mocy prawa własnością Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Św. W. w K.

Dowód: decyzja Wojewody (...) z dnia 19 września 2000 r. numer SO-II- (...) k. 746/.

Decyzją z dnia 19 września 2000 r. (SO-II- (...)) Wojewoda L. na podstawie art. 60 ust. 1 pkt 5 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, po rozpatrzeniu wniosku powódki, stwierdził, że nieruchomość, położona w K., obejmująca działkę numer (...), o pow. 1,1650 ha, nie posiadająca księgi wieczystej, stanowiąca część parafialnego cmentarza grzebalnego, z dniem 23 maja 1989 r. stała się z mocy prawa własnością Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Św. W. w K.

Dowód: decyzja Wojewody (...) z dnia 19 września 2000 r. numer SO-II- (...) k. 747/.

Działki (...) zostały wpisane do kw nr (...) w dniu 6 lutego 2001 r. Jako ich właściciel została wpisana powodowa Parafia.

Dowód: opinia biegłego geodety J. M. (1) z dnia 26 stycznia 2018 r. /k. 1164-1188/.

Przed przejęciem gruntów na rzecz Państwa, powódka była właścicielką m.in. nieruchomości położonych w K., B. i T., zapisanych w księdze wieczystej K., tom 37, karta 1531.

Przekształcenia własnościowe i geodezyjne działek oraz zmiany numeracji parcel na działki gruntów z dawnej księgi wieczystej księgi wieczystej K., tom 37, karta 1531, stanowiących przed przejęciem własność powódki, objętych wnioskiem powódki o wszczęcie postępowania regulacyjnego z dnia 14 kwietnia 1991 r., spowodowały, że dawne parcele o numerach 32, 33, 34, 12, 38, 39, 62, 63, 64, 337/26, 191, 242, 300, 325, 334, 127, 101, 102, 103, 104, 105, 613/21, 22, 38, 618/39, 44, 45, 61 i 8, to obecnie działki o numerach:

1. część działki (...), o pow. 40,72 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa** – Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, w zarządzie Nadleśnictwa J.,
2. część działki (...), o pow. 47,75 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa** – Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, w zarządzie Nadleśnictwa J.,
3. 47, o pow. 0,03 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K.**,
4. 48, o pow. 0,05 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K.**,
5. 51/1, o pow. 1,47 ha, stanowiąca własność A. N.,
6. 51/2, o pow. 0,07 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K.**,
7. 52/1, o pow. 0,06 ha, stanowiąca własność A. N.,
8. 149, o pow. 1,25 ha, stanowiąca własność W. W. (2),
9. 151, o pow. 0,08 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa**,
10. 152, o pow. 0,43 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa**,
11. 153, o pow. 3,35 ha, stanowiąca własność H. i H. B.,
12. 205/1, o pow. 0,1056 ha, stanowiąca własność Ł. i J. G.,
13. 205/2, o pow. 0,1056 ha, stanowiąca własność I. S.,
14. 205/3, o pow. 0,1056 ha, stanowiąca własność I. S.,
15. 205/4, o pow. 0,1056 ha, stanowiąca własność D. S. (1),
16. 205/5, o pow. 0,1056 ha, stanowiąca własność D. S. (1),

17. 182, o pow. 0,05 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K.**,
18. 183, o pow. 0,28 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa**,
19. 185, o pow. 0,13 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa**,
20. 486/3, o pow. 7,3324 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa, w użytkowaniu wieczystym (...) sp. z o.o. SK**,
21. 486/4, o pow. 8,5784 ha, stanowiąca własność (...) SA,
22. 486/5, o pow. 1,6937 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa, w użytkowaniu wieczystym (...) sp. z o.o. SK**,
23. 486/6, o pow. 1,9101 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa, w użytkowaniu wieczystym (...) Państwowe SA**,
24. 487/2, o pow. 0,1123 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K.**,
25. 487/7, o pow. 0,7629 ha, stanowiąca własność Spółdzielczego Centrum Rolniczego (...),
26. 487/12, o pow. 1,7537 ha, stanowiąca własność Spółdzielczego Centrum Rolniczego (...),
27. 487/13, o pow. 0,8705 ha, stanowiąca własność I. i J. M. (2),
28. 487/17, o pow. 0,6009 ha, stanowiąca własność I. i J. M. (2),
29. 487/19, o pow. 0,1088 ha, stanowiąca własność M. S. (1),
30. 487/20, o pow. 0,1357 ha, stanowiąca własność M. S. (1),
31. 487/21, o pow. 0,0493 ha, stanowiąca własność M. S. (1),
32. 487/22, o pow. 0,1693 ha, stanowiąca własność I. i J. M. (2),
33. 487/23, o pow. 0,0186 ha, stanowiąca własność I. i J. M. (2),
34. 487/25, o pow. 0,0752 ha, stanowiąca własność I. i J. M. (2),
35. 487/26, o pow. 0,4434 ha, stanowiąca własność A. i B. S.,
36. 487/29, o pow. 0,1525 ha, stanowiąca własność w udziałach po 25/100 A. i P. W., M. P. (2), J. B. oraz **Skarbu Państwa**,
37. 487/30, o pow. 0,0804 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K.**,
38. 487/31, o pow. 0,2095 ha, stanowiąca własność M. S. (1),
39. 487/33, o pow. 0,8681 ha, stanowiąca własność A. i B. S.,
40. 487/34, o pow. 0,5087 ha, stanowiąca własność M. G. (1),
41. 487/35, o pow. 0,3519 ha, stanowiąca własność M. S. (1),
42. 487/36, o pow. 0,6632 ha, stanowiąca własność M. S. (1),

43. 487/37, o pow. 0,0060 ha, stanowiąca własność (...) SA,
44. 487/38, o pow. 0,0737 ha, stanowiąca własność M. S. (1),
45. 487/39, o pow. 1,0033 ha, stanowiąca własność I. i J. M. (2),
46. 487/40, o pow. 0,0615 ha, stanowiąca własność I. i J. M. (2),
47. 487/41, o pow. 0,1647 ha, stanowiąca własność w udziałach M. i J. K. (1), E. i E. B. (1), G. i C. P. oraz C. i Z. S. (1),
48. 487/42, o pow. 0,0055 ha, stanowiąca własność Spółdzielczego Centrum Rolniczego (...),
49. 487/43, o pow. 0,5845 ha, stanowiąca własność Spółdzielczego Centrum Rolniczego (...),
50. 487/44, o pow. 0,0996 ha, stanowiąca własność A. i B. S.,
51. 487/46, o pow. 1,2341 ha, stanowiąca własność I. i J. M. (2),
52. 487/48, o pow. 0,0628 ha, stanowiąca własność (...) sp. z o.o.,
53. 487/49, o pow. 0,0240 ha, stanowiąca własność M. S. (1),
54. 487/50, o pow. 0,8647 ha, stanowiąca własność (...) sp. z o.o.,
55. 487/76, o pow. 0,1306 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K. w użytkowaniu wieczystym S. i B. T.**,
56. 487/77, o pow. 0,3581 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K. w użytkowaniu wieczystym J. i J. N.**,
57. 487/52, o pow. 0,8372 ha, stanowiąca własność M. S. (1),
58. 487/53, o pow. 1,3750 ha, stanowiąca własność A. i B. S.,
59. 487/78, o pow. 0,0559 ha, stanowiąca własność R. i Z. W.,
60. 487/79, o pow. 1,7613 ha, stanowiąca własność M. S. (1) i J. S.,
61. 489, o pow. 0,3431 ha, stanowiąca własność E. i P. M.,
62. (...), o pow. 0,1450 ha, stanowiąca własność M. i A. Ż.,
63. (...), o pow. 0,1450 ha, stanowiąca własność w udziałach D. S. (2), K. S. (1), M. S. (2) i D. S. (3),
64. (...), o pow. 0,1404 ha, stanowiąca własność E. i K. K. (2),
65. (...), o pow. 0,0744 ha, stanowiąca własność I. i J. K. (2),
66. 2290, o pow. 0,0666 ha, stanowiąca własność M. i M. W.,
67. (...), o pow. 0,0666 ha, stanowiąca własność M. i M. G. (2),
68. (...), o pow. 0,0666 ha, stanowiąca własność H. i M. S. (3),
69. (...), o pow. 0,0666 ha, stanowiąca własność I. i A. B. (1),
70. (...), o pow. 0,0667 ha, stanowiąca własność J. i M. Ś.,

71. (...), o pow. 0,0667 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K. w użytkowaniu wieczystym H. M.,**
72. (...), o pow. 0,0651 ha, stanowiąca własność D. i P. J.,
73. (...), o pow. 0,0718 ha, stanowiąca własność R. i Z. W.,
74. (...), o pow. 0,1067 ha, stanowiąca własność w udziałach W. E., K. S. (2) i M. S. (4),
75. (...), o pow. 0,0799 ha, stanowiąca własność w udziałach W. E., K. S. (2) i M. S. (4),
76. (...), o pow. 0,0018 ha, stanowiąca własność (...) SA, Oddział (...) K.,
77. (...), o pow. 0,1529 ha, stanowiąca własność M. M. (3),
78. 2230, o pow. 0,1580 ha, stanowiąca własność W. C.,
79. (...), o pow. 0,1914 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K. w użytkowaniu wieczystym G. A.,**
80. (...), o pow. 0,0056 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K. w użytkowaniu wieczystym (...) SA, Oddział (...) K.,**
81. (...), o pow. 0,1700 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K. w użytkowaniu wieczystym G. i M. P. (3),**
82. (...), o pow. 0,0558 ha, stanowiąca własność B. K.,
83. (...), o pow. 0,1209 ha, stanowiąca własność K. i B. B. (2),
84. (...), o pow. 0,0445 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym Miasta i Gminy K.,**
85. (...), o pow. 0,2152 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K.,**
86. (...), o pow. 0,1072 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K.,**
87. (...), o pow. 0,0330 ha, stanowiąca własność M. S. (1),
88. (...), o pow. 0,2186 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K.,**
89. (...), o pow. 0,0407 ha, stanowiąca własność J. i H. Z.,
90. (...), o pow. 0,0405 ha, stanowiąca własność E. i W. K.,
91. (...), o pow. 0,0403 ha, stanowiąca własność J. i M. M. (4),
92. (...), o pow. 0,0545 ha, stanowiąca własność I. M.,
93. 2120, o pow. 0,0560 ha, stanowiąca własność G. M.,
94. (...), o pow. 0,0816 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K.,**
95. 383, o pow. 0,0560 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym Miasta i Gminy K.,**
96. 437, o pow. 0,3910 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K.,**

97. 652, o pow. 0,0540 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K.**,
98. (...), o pow. 4,1161 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K.**,
99. (...), o pow. 0,1148 ha, stanowiąca własność Gminnego Zespołu (...) w K.,
100. 804, o pow. 0,3550 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K.**,
101. 811/1, o pow. 0,4522 ha, stanowiąca własność K. J.,
102. 811/2, o pow. 0,1698 ha, stanowiąca własność K. J.,
103. 814/1, o pow. 0,5755 ha, stanowiąca własność K. N.,
104. (...), o pow. 0,8680 ha, stanowiąca własność K. N.,
105. 47/1, o pow. 1,7000 ha, stanowiąca własność A. i A. B. (2),
106. 47/3, o pow. 0,1500 ha, stanowiąca własność M. S. (5),
107. 47/4, o pow. 0,0100 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii w W.**,
108. 47/5, o pow. 1,4800 ha, stanowiąca własność A. i A. B. (2),
109. 47/6, o pow. 1,0400 ha, stanowiąca własność K. F.,
110. 61/1, o pow. 0,5900 ha, stanowiąca własność K. F.,
111. 61/2, o pow. 0,1698 ha, stanowiąca własność K. F.,
112. 61/3, o pow. 0,1900 ha, stanowiąca własność M. S. (5),
113. (...), o pow. 0,0080 ha, stanowiąca własność w udziałach K. K. (4), Z. S. (2) i M. S. (6),
114. (...), o pow. 0,0577 ha, stanowiąca własność M. B. (1),
115. (...), o pow. 0,0537 ha, stanowiąca własność L. G.,
116. (...), o pow. 0,0598 ha, stanowiąca własność w udziałach D. S. (4) i R. S.,
117. 2310, o pow. 0,2846 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K.**,
118. 2320, o pow. 0,0588 ha, stanowiąca własność M. i R. H.,
119. (...), o pow. 0,0608 ha, stanowiąca własność M. i R. H.,
120. (...), o pow. 0,0888 ha, stanowiąca własność K. i Z. C.,
121. (...), o pow. 0,0878 ha, stanowiąca własność M. i J. M. (3),
122. (...), o pow. 0,0660 ha, stanowiąca własność E. B. (2),
123. (...), o pow. 0,0732 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K. w użytkowaniu wieczystym I. i B. D.**,
124. (...), o pow. 0,0734 ha, stanowiąca własność G. i M. B. (2),

125. (...), o pow. 0,0625 ha, stanowiąca własność M. i P. H.,
126. (...), o pow. 0,0660 ha, stanowiąca własność J. i J. I.,
127. (...), o pow. 0,0616 ha, stanowiąca własność B. i E. S.,
128. 2330, o pow. 0,0628 ha, stanowiąca własność K. i M. S. (7),
129. (...), o pow. 0,0637 ha, stanowiąca własność M. K.,
130. (...), o pow. 0,0629 ha, stanowiąca własność D. i T. S.,
131. (...), o pow. 0,0630 ha, stanowiąca własność M. M. (7),
132. (...), o pow. 0,0626 ha, stanowiąca własność D. i A. G.,
133. (...), o pow. 0,1188 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K.,**
134. (...), o pow. 0,1850 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K.,**
135. (...), o pow. 0,0094 ha, **stanowiąca własność Miasta i Gminy K.,**
136. (...), o pow. 0,0064 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym Miasta i Gminy K.**

Dowód: opinia biegłego geodety J. M. (1) z dnia 26 stycznia 2018 r. /k. 1164-1188, w tym zestawienie sposobu użytkowania k. 1174-1179/.

W toku postępowania regulacyjnego przed Komisją Majątkową częściowo zaspokojono roszczenia powódki ugodą z dnia 9 czerwca 1997 r. poprzez przyznanie na własność nieruchomości (działek o numerach (...)) o wartości 603.529 zł oraz przyznanie nieruchomości zamiennych za przejęte działki o numerach (...). Wartość gruntów faktycznie przejętych od powódki na rzecz Skarbu Państwa na podstawie ustawy o dobrach martwej ręki, nieuregulowanych ani w toku postępowania regulacyjnego ani nieodzyskanych na podstawie decyzji administracyjnych Wojewody (...) wynosi 11.974.713 zł.

Dowód: opinia biegłych rzeczoznawców majątkowych J. M. (1) i L. D. z dnia 26 stycznia 2018 r. /k. 1189 - 1373/ wraz z zeznaniami biegłych L. D. /e- protokół z dnia 29 maja 2018 r. 00:05:50 – 01:07:19, k. 1435-1438/ i J. M. (1) /e- protokół z dnia 7 sierpnia 2018 r. 00:02:50 – 00:53:41, k. 1511-1513/

Aktualnie przeznaczenie i zagospodarowanie gruntów stanowiących własność pozwanych, nieobciążonych prawem użytkowania wieczystego na rzecz osób trzecich, przedstawia się następująco.

Działki o numerach (...), o pow. 40,72 ha i (...), o pow. 47,75 ha, stanowiące własność Skarbu Państwa – Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, w zarządzie Nadleśnictwa J., to tereny lasów. Roszczenie regulacyjne powódki dotyczy jedynie części tych działek, przy czym części niewyodrębnionych geodezyjnie.

Działki o numerach (...), o pow. 0,0300 ha, **48**, o pow. 0,0500 ha i **51/2**, o pow. 0,0700 ha, stanowiące własność Miasta i Gminy K., w studium opisane są symbolem R, jako tereny upraw rolnych, stanowią drogę gminne.

Działki o numerach (...), o pow. 0,0800 ha i **152**, o pow. 0,4300 ha, stanowiące własność Skarbu Państwa, w studium opisane są symbolem R, jako tereny upraw rolnych. Działki te stanowią nieregularne fragmenty gruntu rolnego w obrębie B. bez dostępu do drogi publicznej (mapa ewidencyjna k. 459).

Działka o numerze (...), o pow. 0,0500 ha, stanowiąca własność Miasta i Gminy K., w studium opisana jest symbolem E/R, jako tereny infrastruktury technicznej – elektrownie wiatrowe z niezbędną infrastrukturą techniczną i drogową, tereny rolnicze, faktycznie użytkowana jest jako droga.

Działki o numerach (...), o pow. 0,2800 ha i (...), o pow. 0,1300 ha, stanowiące własność Skarbu Państwa, w studium opisane są symbolem E/R, jako tereny infrastruktury technicznej – elektrownie wiatrowe z niezbędną infrastrukturą techniczną i drogową, tereny rolnicze.

Działki o numerach (...), o pow. 0,1123 ha, (...), o pow. 0,2152 ha, (...), o pow. 0,1072 ha, (...), o pow. 0,2186 ha, stanowiące własność Miasta i Gminy K., w studium opisane są symbolem G, jako tereny działalności gospodarczej, stanowią drogi gminne.

Działka o numerze (...), o pow. 0,0804 ha, stanowiąca własność Miasta i Gminy K., w studium opisana jest symbolem MG, jako tereny zabudowy mieszkaniowej z działalnością gospodarczą. Działka jest zabudowana budynkiem zaadaptowanym przez Gminę K. na 4 lokale mieszkalne, które stanowią gminny zasób mieszkaniowy.

Działki o numerach (...), o pow. 0,0816 ha, (...), o pow. 0,3910 ha, (...), o pow. 0,2846 ha, (...), o pow. 0,1188 ha, (...), o pow. 0,1850 ha i (...), o pow. 0,0094 ha, stanowiące własność Miasta i Gminy K., w studium opisane są symbolem M1, jako tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, stanowią drogi gminne.

Działka (...), o pow. 0,0540 ha, stanowiąca własność Miasta i Gminy K., w studium opisana jest symbolem R, jako tereny upraw rolnych. Działka nie posiada dostępu do drogi publicznej.

Działka o numerze (...), o pow. 4,1161 ha, stanowiąca własność Miasta i Gminy K., w studium opisana jest symbolem ZP, jako tereny zieleni (parki, skwery, zieleńce). Znajdujący się na działce park miejski im. Powstańców (...) w K. został wpisany do rejestru zabytków województwa (...) pod numerem 75/wlkp na podstawie decyzji (...) Konserwatora Zabytków z dnia 23 stycznia 2002 r.

Działka o numerze (...), o pow. 0,3550 ha, stanowiąca własność Miasta i Gminy K., w studium opisana jest symbolem (...) tj. tereny intensywnej zabudowy mieszkaniowo – usługowej, część UT – usługi turystyki. Działka została oddana przez Gminę K. w dzierżawę rolnikowi.

Działka o numerze (...), o pow. 0,1525 ha stanowiąca własność w udziałach po 25/100 A. i P. W., M. P. (2), J. B. oraz Skarbu Państwa, w studium opisana jest symbolem MG, jako tereny zabudowy mieszkaniowej z działalnością gospodarczą.

Dowód: opinia biegłego geodety J. M. (1) z dnia 17 października 2014 r. /k. 444 – 566/, opinia biegłego geodety J. M. (1) z dnia 26 stycznia 2018 r. /k. 1164-1188/, okoliczności bezsporne co do działek numer (...) – pismo Gminy K. z dnia 1 lipca 2018 r. /k. 1489-1490 /.

Skarb Państwa ani (...) (obecnie (...)) nie dysponuje obecnie nieruchomościami zamiennymi w zamian za grunty utracone przez powódkę.

Dowód: postanowienie Sądu z dnia 29 maja 2018 r. zobowiązujące (...) i Prokuratorię Generalną RP do wskazania nieruchomości zamiennych ogłoszone w obecności (...) Prokuratorii Generalnej RP /k. 1438/, epo zobowiązania od (...) /k. 1503/

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie ww. dowodów z dokumentów, opinii biegłego geodety J. M. (1) i opinii biegłych rzeczoznawców majątkowych J. M. (1) i L. D..

Sąd uznał za wiarygodne zebrane w sprawie dokumenty urzędowe i prywatne przypisując im znaczenie jakie wynika z art. 244 i 245 k.p.c. Autentyczność ani wiarygodność dokumentów nie była przez strony kwestionowana i nie budziła

również wątpliwości Sądu zważywszy, że część z nich znajdowała się w oryginałach w aktach Komisji Majątkowej (...) -I- (...) i (...) (...), a istnienie wszystkich wynikało pośrednio z treści innych dokumentów.

Opinia z dnia 17 października 2014 r., zaktualizowana i usystematyzowana opinią z dnia 26 stycznia 2018 r., sporządzona przez biegłego sądowego geodetę J. M. (1) była przydatna do rozstrzygnięcia sprawy albowiem stanowiła podstawę ustalenia stanu geodezyjnego gruntów przejętych od powodowej Parafii, ich aktualnego stanu prawnego i geodezyjnego oraz tożsamości roszczeń zgłoszonych przez powódkę do Komisji Majątkowej i w pozwie. W pismach z dnia 11 lutego 2015 r. (k. 572-573) i 7 kwietnia 2015 r. (k. 600) biegły ustosunkował się do zarzutów do opinii.

Z uwagi na wątpliwości pozwanego Skarbu Państwa co do gruntów pozostawionych powodowej Parafii na cele kultu religijnego Sąd, na wniosek Prokuratury Generalnej RP (pismo z dnia 8 czerwca 2015 r. k. 614-616) postanowieniem z dnia 5 sierpnia 2015 r. dopuścił dowód z uzupełniającej opinii biegłego geodety. Biegły geodeta J. M. (1) sporządził opinię z dnia 26 sierpnia 2015 r. (k. 653-656), w której ustalili, że grunty o obszarze 8,8877 ha pozostawione powodowej Parafii na cele kultu religijnego wchodzi w skład gruntów objętych wnioskiem powodowej Parafii do Komisji Majątkowej o wszczęcie postępowania regulacyjnego z dnia 14 kwietnia 1991 r. w sprawie W.KM-IV- (...) w zakresie terenu parcel katastralnych o numerach 100, 101, 102, 103, 104 i 105. Opinia ta potwierdziła jedynie twierdzenie Skarbu Państwa, że powódka w ramach postępowania regulacyjnego zgłosiła roszczenia również co do gruntów pozostawionych formalnie protokołem przejęcia z dnia 31 marca 1950 r. Parafii na cele kultu religijnego. Na zarzuty Prokuratury do tej opinii (pismo z dnia 2 listopada 2015 r. k. 691-693) biegły ustosunkował się wyczerpująco w piśmie z dnia 22 grudnia 2015 r. (k. 717). Dalsze pisma Prokuratury zawierające zarzuty do opinii uzupełniającej (pismo z dnia 22 stycznia 2016 r. k. 727-730) dotyczyły nie samej metody sporządzenia opinii, a oceny jakie grunty faktycznie przejęto od Parafii, a jakie pozostawiono Parafii w 1951 r. Ocena natomiast jakie grunty faktycznie zostały przejęte i czy podlegają regulacji jest oceną prawną, która zostanie przedstawiona w dalszej części uzasadnienia.

Kolejną opinię Sąd zlecił biegłemu geodecie J. M. (1) postanowieniem z dnia 20 października 2016 r. (k. 789-790) mając na względzie pogląd wyrażony przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyrokach z dnia 11 lutego 2016 r. w sprawach I ACa 878/15 i I ACa 879/15, że ze swej istoty regulacja winna być odnoszona do całej znacjonalizowanej nieruchomości, a nie zaś do konkretnych działek. Nie podzielając tego poglądu co do zasady, Sąd celem przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, również co do gruntów z tzw. nieruchomości podstawowej, dopuścił dowód z uzupełniającej opinii biegłego geodety również co do gruntów nie objętych wnioskiem powodowej Parafii o wszczęcie postępowania regulacyjnego.

Biegły sporządził opinię uzupełniającą z dnia 11 kwietnia 2017 r. (k. 827-1119). Po zakwestionowaniu jej w całości zarówno przez powódkę jak i pozwany Skarb Państwa, Sąd, mając na względzie pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 października 2016 r. (II CSK 794/15, LEX nr 2152387), że „Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2011 r. Nr 18, poz. 89) nie stworzyła podstawy do wystąpienia przez kościelną osobę prawną do sądu z roszczeniem regulacyjnym dotyczącym takich nieruchomości, które nie były objęte wnioskiem skierowanym wcześniej do Komisji Majątkowej.”, postanowieniem z dnia 2 sierpnia 2017 r. (k. 1141-1142), zawężając zakres postępowania dowodowego co do nieruchomości ostatecznie przejętych przez Skarb Państwa, nie stanowiących obecnie własności powodowej Parafii i nieuregulowanych w toku postępowania przed Komisją Majątkową, dopuścił dowód z uzupełniającej opinii biegłego geodety na okoliczność sporządzenia wykazu zmian danych ewidencyjnych - synchronizacyjnego nieruchomości powódki ostatecznie przejętych protokołami przejęcia z dnia 31 marca 1950 r. i 31 stycznia 1951 r. (k. 5-12 akt W.KM- (...)), z ograniczeniem do działek opisanych we wniosku Parafii Rzymskokatolickiej p.w. św. W. w K. o wszczęcie postępowania regulacyjnego z dnia 14 kwietnia 1991 r., ze wskazaniem stanu wyjściowego i aktualnego stanu geodezyjnego, aktualnego numeru księgi wieczystej, aktualnego przeznaczenia, powierzchni i stanu prawnego każdej z działek z uwzględnieniem praw rzeczowych obciążających nieruchomości oraz ze wskazaniem których z działek dotyczyły decyzje Wojewody (...) z dnia 19 września 2000 r. i ugoda z dnia 9 czerwca 1997 r., przy założeniu, że ugodą tą przyznano powódce jako nieruchomości zamienne działki o numerach (...) zapisane w KW nr (...) w zamian za działki o numerach (...) (z dawnej parceli 242 zapisanej w KW K. tom 37, karta 1531).

Przy uwzględnieniu powyższej tezy dowodowej biegły geodeta J. M. (1) sporządził pisemną opinię z dnia 26 stycznia 2018 r., która ostatecznie stanowiła podstawę rozstrzygnięcia w sprawie. W opinii biegły, w formie wykazu zmian danych ewidencyjnych synchronizacyjnego (k. 1170-1173) – jak tego się domagały strony - przedstawił stan wyjściowy nieruchomości faktycznie przejętej przez Skarb Państwa w 1951 r. w zakresie objętym wnioskiem powodowej Parafii o wszczęcie postępowania regulacyjnego z dnia 14 kwietnia 1991 r., z pominięciem gruntów odzyskanych przez powódkę czy to w toku postępowania przed Komisją Majątkową czy to na podstawie decyzji Wojewody (...) z dnia 19 września 2000 r. oraz z pominięciem gruntów, co do których roszczenia zostały zaspokojone. Do części geodezyjnej opinii z dnia 26 stycznia 2018 r. ostatecznie żadna ze stron nie wносиła zarzutów (pismo powódki z dnia 9 lutego 2018 r. k. 1379-1380; pismo Prokuratury Generalnej RP z dnia 19 marca 2018 r. k. 1395-1400).

Opinia geodezyjna została sporządzona przy zachowaniu wysokich standardów wiedzy specjalistycznej z zakresu geodezji, odpowiadała w pełni postawionej tezie dowodowej oraz była jasna. Jeszcze raz podkreślenia wymaga, że po opinii uzupełniającej z dnia 26 stycznia 2018 r., systematyzującej dane dotyczące ostatecznie przejętych przez Skarb Państwa nieruchomości w formie wykazu synchronizacyjnego, do opinii geodezyjnej żadna ze stron nie zgłaszała zarzutów.

W konsekwencji Sąd uznał opinię biegłego geodety za w pełni wiarygodny i przydatny materiał dowodowy w sprawie.

Równie przydatnym dowodem do rozstrzygnięcia sprawy była opinia z dnia 26 stycznia 2018 r. (k. 1189-1373) sporządzona przez tego samego biegłego sądowego, ale jako rzeczoznawcę majątkowego wspólnie z biegłym rzeczoznawcą majątkowym, leśnikiem L. D. – postanowienie z dnia 13 grudnia 2017 r. (k. 1156). Do sporządzenia bowiem rzetelnej opinii szacującej wartość gruntów przejętych, z uwzględnieniem ich stanu, w stanu drzewostanu na rok 1951 r., konieczne było posiadanie również wiadomości specjalnych z dziedziny leśnictwa.

Biegli ustalili stan gruntów objętych przedmiotem niniejszego postępowania na datę ich przejęcia i przeznaczenie według chwili obecnej i oszacowali aktualną wartość tych gruntów. Opinia została sporządzona przy zachowaniu wysokich standardów wiedzy specjalistycznej z dziedziny szacowania wartości nieruchomości, odpowiadała w pełni postawionej tezie dowodowej, zgodnie z którą zadaniem biegłych było ustalenie

a) wartości rynkowej nieruchomości ostatecznie przejętych protokołami przejęcia z dnia 31 marca 1950 r. i 31 stycznia 1951 r. (k. 5-12 akt W.KM- (...)) z wyłączeniem działek stanowiących aktualnie własność Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Świętego W. oraz wyłączeniem działek (...) (z dawnej parceli 242 zapisanej w KW K. tom 37, karta 1531) - według ich stanu na dzień utraty praw przez powódkę (31 stycznia 1951 r.) oraz cen i przeznaczenia nieruchomości z chwili obecnej;

b) wartości działek o numerach (...), zapisanych w KW nr (...) przekazanych na własność powódki ugodą z dnia 9 czerwca 1997 r. (k. 91-93 akt W.KM- (...)) według stanu na dzień 9 czerwca 1997 r. i cen aktualnych.

Na tak postawioną tezę biegi udzielili w ocenie Sądu jasnych i wyczerpujących odpowiedzi.

Powódka, pozwany (...) ani pozwana Gmina K. opinii nie kwestionowali.

Pozwany Skarb Państwa w piśmie z dnia 19 marca 2018 r. (k. 1395-1400) zarzucił w pierwszej kolejności, że wnioski opinii biegłych w zakresie wyceny działek objętych ugodą z dnia 9 czerwca 1997 r. oraz w zakresie wyceny działek nieobjętych ugodami nie pozwalają na konstruowanie ustaleń faktycznych sprawy, co powoduje konieczność zakwestionowania ich w całości.

Zarzut ten jest o tyle chybiony, że konstruowanie ustaleń faktycznych sprawy odbywa się w niniejszej sprawie nie tylko na podstawie opinii szacującej wartość nieruchomości, ale na podstawie całokształtu materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie.

Dalej pozwany Skarb Państwa zarzucił biegłemu przyjęcie nieprawidłowo przeznaczenia nieruchomości na datę 31 stycznia 1951 r. i cen aktualnych, a w zakresie wyceny działek objętych ugodą z dnia 9 czerwca 1997 r. według stanu na dzień 9 czerwca 1997 r. i cen aktualnych i tym samym zastosowanie, niezgodnego w cenie Skarbu Państwa z Konstytucją, § 52 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie wyceny nieruchomości i sporządzania operatu szacunkowego.

W kwestii zarzutów tych biegły wypowiedział się w piśmie z dnia 23 maja 2018 r. (k. 1417-1418) ograniczając się słusznie do odwołania do tezy dowodowej Sądu, która taki sposób wyceny określała.

W zasadzie po terminie do zgłoszenia zarzutów do opinii, dopiero na rozprawie w dniu 29 maja 2018 r. Prokuratoria podniosła szereg zarzutów do opinii szacującej wartość nieruchomości w części sporządzonej przez biegłego L. D.. Do wszystkich tych zarzutów w ocenie Sądu biegły logicznie i wyczerpująco się ustosunkował podczas przesłuchania (e-protokół z dnia 29 maja 2018 r. 00:05:50 – 01:07:19 k. 1435-1438), a pytania Prokuraturii stanowiły gołosłowną polemikę, wchodząca zbędnie w szczegóły warsztatu biegłego w celu przekierowania uwagi od kwestii istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy bądź wynikających z niedokładnego odczytania zapisów opinii. Biegły szczegółowo wyjaśnił przyjętą metodę szacowania zalesionych gruntów w świetle obowiązujących przepisów prawa dotyczących szacowania wartości nieruchomości. Pozwany Skarb Państwa nie wykazał w tej części opinii błędów logicznych bądź metodycznych.

Sąd opinię L. D. uznał za jasną, rzetelną i wiarygodną. Oczywistym jest przy tym, że argumentacja pozwanego uderzająca w szczegółowe wskaźniki, którymi posłużył się biegły dla oszacowania wartości nieruchomości będzie pozostawiała wrażenie niewyjaśnienia wszystkich zastrzeżeń do opinii. Zdaniem Sądu orzekającego w niniejszej sprawie nie jest to właściwa droga do kwestionowania niekorzystnych dla pozwanego ustaleń w procesie. W sprawach, w których ustalenie okoliczności faktycznych w dużej mierze opiera się na zaawansowanych wiadomościach specjalnych, Sąd musi działać w zaufaniu do biegłego sądowego, jego rzetelności i bezstronności i to tak długo, gdy dla Sądu argumentacja opinii pozostaje logicznym uzasadnieniem wniosków biegłego. W przeciwnym razie w każdej sprawie, w której jest sporządzany dowód z opinii biegłego, Sąd w osobie sędziego z przyczyn oczywistych nie będącego specjalistą we wszystkich możliwych dziedzinach, które są poddawane mu do rozstrzygnięcia, byłby zmuszony do weryfikowania wniosków opinii biegłego poprzez dowód z opinii biegłego i tak przy tym nie uwalniając się od wątpliwości, który z biegłych ma „lepszą” wiedzę specjalną. Dopóki opinii biegłego sądowego L. D. nie można postawić skutecznych zarzutów co do braku wiadomości specjalnych biegłego w danej dziedzinie, poprawności metodologicznej (w tym zgodności z przepisami prawa), logiki i rzetelności, pozostaje ona objęta swego rodzaju domniemaniem należytej poprawności, a tym samym prawidłowości jej wniosków.

Na rozprawie w dniu 7 sierpnia 2018 r. Sąd przeprowadził dowód z przesłuchania biegłego J. M. (1) na okoliczność podstaw sporządzenia opinii z dnia 26 stycznia 2018 r. W toku przesłuchania pozwany Skarb Państwa podniósł dalsze zarzuty do opinii, w której biegły oszacował wartość gruntów przejętych od powódki na rzecz Skarbu Państwa, nieobjętych opinią biegłego L. D..

Biegły wyjaśnił między innymi przyjętą metodę wyceny i sposób doboru nieruchomości podobnych. Podkreślenia wymaga, że nieruchomości podobne, przyjęte ostatecznie jako podstawa wyceny, zostały wskazane przez biegłego w opinii na stronie 41 (k. 1229 akt sprawy). Biegły wyjaśnił tam, że do doboru nieruchomości podobnych uwzględnił wszystkie odnotowane w ciągu ostatnich dwóch lat na terenie gminy K. transakcje, rozszerzając poszukiwania do roku 2015 z uwagi na ich małą ilość. Ostatecznie analiza 28 transakcji wykazała, że ceny kształtują się w przedziale od 6,06 zł/m² do 66 zł/m². Biegły wskazał za jakie nieruchomości uzyskano cenę najniższą a za jakie najwyższą. Domaganie się przez Prokuratorię Generalną RP na rozprawie przedstawienia przez biegłego wykazu tych 28 transakcji po pierwsze było spóźnione, po drugie nadmiernie wkraczało w warsztat pracy biegłego rzeczoznawcy majątkowego, po trzecie Prokuratoria nie przedstawiła żadnych innych transakcji, które mogłyby podważyć przyjęty przez biegłego przedział cenowy od 6,06 zł/m² do 66 zł/m². Z tych względów wniosek Prokuraturii o zobowiązanie biegłego do przedstawienia wykazu transakcji Sąd postanowieniem wydanym na rozprawie w dniu 7 sierpnia 2018 r. oddalił (k. 1511). W związku

ze zgłoszony przez Prokuratorię w trybie art. 162 k.p.c. zastrzeżeniem, biegły bardziej szczegółowo wyjaśnił w jaki sposób dobrał nieruchomości podobne.

Dalej biegły ustosunkował się do zarzutów dotyczących sposobu ustalenia –zgodnie z tezą dowodową Sądu z dnia 2 sierpnia 2017 r. - stanu nieruchomości na dzień utraty praw przez powódkę (31 stycznia 1951 r.) oraz cen i przeznaczenia nieruchomości z chwili obecnej, przy czym pod pojęciem stanu, jak wyjaśnił biegły, rozumiał stan, o którym mowa w art. 4 pkt 17 u.g.n. Biegły jednoznacznie wypowiedział się co do kwestii stanu nieruchomości i przeznaczenia, które brał pod uwagę rozróżniając te dwa odmienne pojęcia.

Na pytania Sądu zmierzające do wyjaśnienia ewentualnych wątpliwości co do zakresu opinii szacującej wartość nieruchomości przejętych na rzecz Skarbu Państwa, biegły jednoznacznie wypowiedział się, że opinia obejmuje wyłącznie nieruchomości ostatecznie faktycznie przejęte, z ograniczeniem do nieruchomości objętych wnioskiem z dnia 14 kwietnia 1991 r. o wszczęcie postępowania regulacyjnego, nie obejmuje gruntów, których dotyczył wniosek Parafii pw. Św. S. B. i Męczennika w K. ani gruntów uregulowanych ugodą z dnia 9 czerwca 1997 r. ani zwróconych na podstawie decyzji Wojewody (...) z dnia 19 września 2000 r.

Po analizie wskazanych przez kwestionującą opinię Prokuratorię Generalną RP przepisów i w świetle wyjaśnień biegłego Sąd uznał, że biegły sporządzając opinię na okoliczność ustalenia wartości nieruchomości, zgodnie z tezą postanowienia Sądu z dnia 2 sierpnia 2017 r., stosował się do obowiązujących przepisów i zachował wymagane standardy, a co za tym idzie opinia jest pełna i nie wymaga żadnych sprostowań ani uzupełnień.

Z tego względu Sąd oddalił wniosek Prokuratorii Generalnej RP, zawarty w piśmie z dnia 19 marca 2018 r., o przeprowadzenie dowodu z opinii innych biegłych rzeczoznawców majątkowych uznając, że stanowi on zbędną polemikę z rzetelnymi dowodami przeprowadzonymi w sprawie i zmierza do przedłużenia postępowania, gdyż Prokuratoria Generalna RP nie zdołała nanieść skutecznych zarzutów podważających rzetelność opinii biegłych rzeczoznawców majątkowych J. M. (1) i L. D..

Sąd oddalił wniosek powódki o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego historyka. Kwestia legitymacji powodowej Parafii była wykazywana za pomocą przedłożonych przez powódkę dokumentów, a ich ocena prawna należała do Sądu. Ponadto, zgodnie z zasadą iura novit curia, niedopuszczalny jest dowód z opinii biegłego na okoliczność ustalenia prawa, za wyjątkiem opisanym w art. 1143 § 3 k.p.c.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Roszczenie powódki czyli tzw. roszczenie regulacyjne co do zasady zasługiwało na uwzględnienie.

Tzw. roszczenia regulacyjne ukonstytuowała ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.2018.380 j.t. – dalej jako u.s.p.k.), wymieniając ich przedmiot w art. 60 i 61.

Zgodnie z art. 60 ust. 1 u.s.p.k. nieruchomości lub ich części, pozostające w dniu wejścia w życie ustawy we władaniu kościelnych osób prawnych, stają się z mocy prawa ich własnością, jeżeli:

- 1) były własnością diecezji, parafii, klasztorów lub innych instytucji grecko-katolickich (unickich);
- 2) podlegały przejęciu na własność Państwa z mocy ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. poz. 87 i 111 oraz z 1969 r. poz. 95), zwanej dalej "ustawą o dobrach martwej ręki", a zostały pozostawione, wydzierżawione lub przekazane kościelnym osobom prawnym;

3) podlegały przepisom dekretu z dnia 24 kwietnia 1952 r. o zniesieniu fundacji (Dz. U. poz. 172 oraz z 1957 r. poz. 3), a zostały poręczone, pozostawione, wydzierżawione, wynajęte lub przekazane kościelnym osobom prawnym;

4) zostały przez byłe władze zaborcze austriackie przejęte na własność funduszy religijnych, funduszy naukowych, szkół parafialnych lub katolickich gmin parafialnych;

5) znajdują się na nich cmentarze lub obiekty sakralne wraz z budynkami towarzyszącymi; dotyczy to również obiektów położonych na obszarze (...) W., nie dotyczy natomiast kościołów garnizonowych.

Jak stanowi ust. 5 art. 60 u.s.p.k., stwierdzenie przejścia własności nieruchomości lub ich części, o których mowa w ust. 1, następuje w drodze decyzji wojewody.

Zgodnie natomiast z art. 61 ust. 1 u.s.p.k., na wniosek kościelnych osób prawnych wszczyna się postępowanie, zwane dalej "postępowaniem regulacyjnym", w przedmiocie przywrócenia im własności upaństwowionych nieruchomości lub ich części:

1) niepozostających we władaniu kościelnych osób prawnych nieruchomości, o których mowa w art. 60 ust. 1 pkt 1, chyba że pozostają one w dniu wejścia w życie ustawy we władaniu innych kościołów i związków wyznaniowych;

2) przejętych w toku wykonywania ustawy o dobrach martwej ręki, jeżeli nie wydzielono z nich należnych w myśl tej ustawy gospodarstw rolnych proboszczów. Z gruntów tych mogą być również wydzielone gospodarstwa rolne do 50 ha dla poszczególnych diecezji, seminariów duchownych i domów zakonnych prowadzących działalność określoną w art. 20 i 39; dla pozostałych domów zakonnych mogą być wydzielone gospodarstwa rolne do 5 ha. W skład gospodarstw rolnych mogą wchodzić także grunty leśne stanowiące część składową przejętych uprzednio nieruchomości ziemskich;

3) które należały do zakonów bezhabitowych i stowarzyszeń kościelnych, a zostały przejęte w toku likwidacji dokonanej na podstawie rozporządzenia Ministra Administracji Publicznej z dnia 10 marca 1950 r. w sprawie przystosowania stowarzyszeń do przepisów prawa o stowarzyszeniach (Dz. U. poz. 98);

4) mienia fundacji kościelnych;

5) przejętych po 1948 r. w trybie egzekucji zaległości podatkowych;

6) wywłaszczonych, jeżeli odszkodowanie za wywłaszczoną nieruchomość nie zostało wypłacone lub nie zostało podjęte;

6a) przejętych na podstawie dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy (Dz. U. poz. 279);

7) przejętych we władanie państwowych jednostek organizacyjnych bez tytułu prawnego, bez względu na późniejsze ustawodawstwo konwalidujące te przejęcia.

Postępowanie regulacyjne mogło być zatem zainicjowane na dwa sposoby.

Na gruncie niniejszej sprawy ma to znaczenie w kontekście podnoszonej przez Skarb Państwa okoliczności, że powódka zgłaszając roszczenie w niniejszej sprawie pominęła fakt uzyskania w trybie decyzji administracyjnych Wojewody (...) nieruchomości.

Jednakże w sprawie dla ostatecznego rozliczenia roszczenia regulacyjnego powódki nie uwzględniono nieruchomości uzyskanych przez powódkę na mocy trzech decyzji Wojewody (...) z dnia 19 września 2000 r. (...) te nie zostały ujęte w wykazie zmian danych ewidencyjnych synchronizacyjnym (k. 1170-1173), na którego podstawie Sąd ostatecznie oznaczył zakres przedmiotowy roszczenia regulacyjnego. Skoro bowiem nieruchomości te stanowią obecnie własność Parafii, Sąd przyjął, że nie zostały ostatecznie faktycznie przejęte protokołem przejścia z dnia 31 stycznia 1950 r. i

protokołem uzupełniającym z dnia 31 marca 1951 r. W konsekwencji okoliczność ich uzyskania przez powódkę w trybie art. 60 ust. 1 pkt 5 u.s.p.k. nie ma wpływu na przedmiotowy zakres niniejszego postępowania. Stwierdzić jedynie można, że już z treści samych decyzji wynika, że nieruchomości te zostały przekazane powódce na podstawie art. 60 ust. 1 pkt 5 u.s.p.k., z czego domniemywać można było, że znajdowały się we władaniu powódki. Takich zaś nieruchomości pozew nie dotyczył, co wynika z wykazów dołączonych do pozwu.

Dlatego ostatecznie istotny dla rozpoznania niniejszej sprawy okazał się art. 61 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k., zgodnie z którym na wniosek kościelnych osób prawnych wszczyna się postępowanie, zwane dalej "postępowaniem regulacyjnym", w przedmiocie przywrócenia im własności upaństwowionych nieruchomości lub ich części przejętych w toku wykonywania ustawy o dobrach martwej ręki. Uregulowania bowiem kwestii dotyczących wyłącznie nieruchomości przejętych protokołem przejścia na podstawie ustawy o dobrach martwej ręki w niniejszym procesie domagała się powódka.

Wbrew twierdzeniom pełnomocnika powódki zastosowania w sprawie nie będzie miał art. 61 ust. 1 pkt 7 u.s.p.k. albowiem wszystkie nieruchomości, które zostały przejęte od powódki w latach 1950 - 1951 r. były przejmowane w toku wykonywania ustawy o dobrach martwej ręki. Czy zgodnie z tą ustawą czy nie ma znaczenie drugorzędne, o czym będzie mowa poniżej. Istotne jest, że nieruchomości zostały przejęte w toku wykonywania ustawy o dobrach martwej ręki, co do czego nie ma wątpliwości w świetle treści protokołów przejścia z dnia 31 stycznia 1950 r. i 31 marca 1951 r.

Przechodząc do oceny roszczenia regulacyjnego powódki należy wskazać, że w myśl art. 62 ust. 1 u.s.p.k., w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 lutego 2011 r., postępowanie regulacyjne przeprowadzała Komisja Majątkowa, złożona z przedstawicieli wyznaczonych w równej liczbie przez Urząd do Spraw Wyznań i Sekretariat Konferencji Episkopatu Polski. Zgodnie z ustępem 3 ww. artykułu, wnioski o wszczęcie postępowania regulacyjnego należało zgłaszać w terminie 2 lat od dnia wejścia w życie ustawy, po upływie którego roszczenia wygasają. Omawiana ustawa weszła w życie 23 maja 1989 r., a więc terminem, do którego należało zgłaszać roszczenia był 23 maja 1991 r.

Ustawą z dnia 11 października 1991 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1991 r. Nr 107, poz. 459) ustalono ostateczny termin na składanie wniosków. Jak stanowił bowiem art. 2 powołanej ustawy zmieniającej, wnioski o wszczęcie postępowania regulacyjnego, o którym mowa w art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, mogą być zgłaszane w terminie do dnia 31 grudnia 1992 r. Zważywszy, że zmiana dotyczyła jedynie terminu składania wniosków, w mocy pozostał art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej w części, w której mowa o skutku niedochowania terminu, mianowicie wygaśnięciu roszczenia.

Na mocy ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2011 r., Nr 18, poz. 89) z dniem 1 marca 2011 r. zniesiono Komisję Majątkową oraz uchylono przepis art. 62 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. Jednocześnie w art. 4 ust. 1 i 2 tej ustawy przewidziano możliwość wystąpienia na drogę sądową z żądaniem przywrócenia własności nieruchomości przejętych przez Skarb Państwa od kościelnych osób prawnych (ewentualnie przyznania odpowiedniej nieruchomości zamiennej lub odszkodowania).

Zgodnie z art. 4 ust. 1 powołanej wyżej ustawy zmieniającej z dnia 16 grudnia 2010 r., uczestnicy postępowań regulacyjnych, w których zespół orzekający lub Komisja Majątkowa w jej pełnym składzie nie uzgodniły orzeczenia przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, mogli, w terminie 6 miesięcy od dnia otrzymania o tym pisemnego zawiadomienia, o którym mowa w art. 64 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, wystąpić o podjęcie zawieszono postępowania sądowego lub administracyjnego, a jeżeli nie było ono wszczęte - wystąpić do sądu o zasądzenie roszczenia. Stosownie do zapisów art. 4 ust. 2 ww. ustawy zmieniającej przepis art. 4 ust. 1 miał zastosowanie odpowiednio do uczestników postępowań regulacyjnych w przypadku nierozpatrzenia wniosków o wszczęcie postępowania regulacyjnego, złożonych na podstawie art. 62 ust. 3 zdanie pierwsze ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej

Polskiej oraz art. 2 ustawy z dnia 11 października 1991 r. o zmianie tejże ustawy. W tym jednak przypadku 6 - miesięczny termin wskazany w art. 4 ust. 1 liczył się od dnia wejścia w życie ustawy zmieniającej z dnia 16 grudnia 2010 r., tj. od dnia 1 lutego 2011 r. (art. 4 ust. 2 w zw. z art. 5 tejże ustawy).

Jak zostało ustalone w niniejszej sprawie, wnioskiem zgłoszonym do Komisji Majątkowej w dniu 14 kwietnia 1991 r. Parafia Rzymsko – Katolicka p. w. Św. W. w K. zwróciła się o wszczęcie postępowania regulacyjnego na podstawie art. 61 ust. 1 i art. 61 ust. 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wnosząc o:

1. przywrócenie prawa własności gruntów leśnych, rolnych stanowiących dawne parcele o numerach 32, 33, 34, 12, 38, 39, 62, 63, 64, część 337/26, 242, 300, 325, 127, 100 – 105, 22, 21, 38, 39 i 61, dla których Biuro Notarialne w K. prowadziło kw tom 37 K 1531, a których właścicielem była Katolicka Gmina K.,
2. przyznania nieruchomości zamiennej w miejsce gruntów rolnych stanowiących dawne parcele o numerach część 337/26, 191, 242, 334, 44, 45 i 8, dla których Biuro Notarialne w K. prowadziło kw tom 37 karta 1531, a których właścicielem była Katolicka Gmina K..

upaństwowionych w dnia 31 stycznia 1950 r. na mocy ustawy o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki.

Powódka zachowała tym samym termin przewidziany w art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, zmieniony art. 2 ustawy z dnia 11 października 1991 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1991 r. Nr 107, poz. 459) tj. zgłosiła wniosek o wszczęcie postępowania regulacyjnego przed 31 grudnia 1992 r. Termin ten został zachowany co do części gruntu wskazanych ściśle we wniosku z dnia 14 kwietnia 1991 r. z kw K. tom 37, karta 1531. Co do pozostałych gruntów (grunty z kw K. tom 37, karta 1531 oraz grunty z dawnej kw K., tom 51, karta 1956 i kw S. tom 4, karta 114) termin ten nie został zachowany i roszczenie wygasło.

Jak zostało bowiem ustalone w sprawie, wniosek z dnia 14 kwietnia 1991 r. o wszczęcie postępowania regulacyjnego dotyczył gruntów przejętych na Skarb Państwa protokołem przejęcia z dnia 31 stycznia 1950 r. i protokołem uzupełniającym z dnia 31 marca 1951 r., obejmujących dawne parcele o numerach (...) należących do Kościoła (...) pw. Św. W. w K., o pow. 108.14.83 ha (stan dawny), obecnie 106,0251 ha, zapisanych w dawnej kw nr tom 37 karta 1531. Wynika to z treści wniosku, załączonego do wniosku wykazu zmian gruntowych, skróconych odpisów z tejże kw oraz map obrazujących przejętą nieruchomość. Nie obejmował zatem innych niż wymienione we wniosku parcele z kw K. tom 37, karta 1531 ani gruntów z kw K. tom 51, karta 1956 ani gruntów z kw S. tom 4, karta 114.

Pozew w niniejszej sprawie dotyczy gruntów o łącznej powierzchni 191,1042 ha (według stanu nowego), zapisanych w dawnych kw K., tom 37, karta 1531, K. tom 51, karta 1956 oraz S. tom 4 karta 114, wymienionych w załączonym do pozwu wyciągu z wykazu zmian ewidencyjnych, synchronizacyjnym numer 1, 2, 4 i 7 (k. 28-31, 35-37 i 46-51 akt sprawy). Wykazy numer 1 i 2 obejmują grunty z kw S. tom 4, karta 114, wykaz numer 4 – grunty z kw K. tom 51, karta 1956, a wykaz numer 7 – grunty z kw K. tom 37, karta 1531. Wykaz numer 7 z kw K. tom 37, karta 1531 obejmuje dawne parcele o numerach(...), część parceli(...)

Po pierwsze, z powyższego zestawienia wynika tożsamość roszczeń zgłoszonych przez powódkę we wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego z dnia 14 kwietnia 1991 r. (dawne parcele o numerach (...), zapisane w kw K. tom 37 karta 1531) i w pozwie (wykaz numer 7 – dawne parcele o numerach (...)) przy czym zakres wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego jest węższy od zakresu pozwu.

Po drugie, zakres wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego ma znaczenie dla oznaczenia przedmiotowego zakresu niniejszego procesu. Nie jest bowiem trafne stanowisko powódki, że wobec uchylecia art. 62 ust. 3 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej i jednoczesnym pozostawieniu art. 61 ust. 1 tej ustawy należy przyjąć, iż obecnie możliwość wszczęcia postępowania regulacyjnego na wniosek kościelnych osób prawnych nie jest obwarowana żadnym terminem. W kwestii tej wypowiedział się szczegółowo Sąd Najwyższy

w wyroku z dnia 20 października 2016 r. (II CSK 794/15, OSNC 2017/6/71) stwierdzając, że „Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polsce (Dz. U. z 2011 r. Nr 18, poz. 89) nie stworzyła podstawy do wystąpienia przez kościelną osobę prawną do sądu z roszczeniem regulacyjnym dotyczącym takich nieruchomości, które nie były objęte wnioskiem skierowanym wcześniej do Komisji Majątkowej. Osoba prawna Kościoła Katolickiego nie może skutecznie rozszerzyć zakresu przedmiotowego roszczenia regulacyjnego po przekazaniu jego do rozpoznania z postępowania przed Komisją Majątkową na drogę sądową.”. W uzasadnieniu wyroku Sąd Najwyższy wskazał, że w postępowaniu na etapie sądowym, tak jak we wcześniejszym postępowaniu przed Komisją Majątkową, ma zastosowanie art. 63 ust. 1-3 u.s.p.k.k., a ustanowienie terminów prekluzyjnych w ustawie z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2011 r., Nr 18, poz. 89) miało ten skutek, że do postępowania sądowego nie mogło trafić roszczenie regulacyjne, które zostało zgłoszone do Komisji Majątkowej po dniu 31 grudnia 1992 r., ani takie, którego przedmiot nie był objęty wnioskiem zgłoszonym do Komisji. Na skutek rozszerzenia żądań dopiero przed sądem i w obu przypadkach roszczenia takie podlegałyby oddaleniu jako sprekludowane.

Podzielając to stanowisko w całości, Sąd ostatecznie ograniczył postępowanie dowodowe w sprawie do części nieruchomości z dawnej kw. K. tom 37, karta 1531, obejmującej działki objęte wnioskiem z dnia 14 kwietnia 1991 r. w pozostałym bowiem zakresie roszczenie powódki na podstawie art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, wygasło. W szczególności dotyczy to działek wymienionych w wykazach numer 1, 2 i 4 dołączonych do pozwu oraz parcel o numerach 26, 27, 215, 216, 217 i 218 z wykazu numer 7 dołączonego do pozwu.

W tym zakresie słuszny okazał się zarzut pozwanych (...) i Skarbu Państwa, że roszczenie powódki nieobjęte wnioskiem z dnia 14 kwietnia 1991 r. wygasło.

Zważywszy, że pismem z dnia 21 lutego 2011 r. Komisja Majątkowa zawiadomiła powódkę, że w postępowaniu regulacyjnym nie rozpatrzyła wniosku, a powódka pozew w niniejszej sprawie wniosła w dniu 13 lipca 2011 r., stwierdzić trzeba, że powodowa Parafia dochowała również drugiego omawianego wyżej terminu (art. 4 ust. 2 ustawy zmieniającej z dnia 16 grudnia 2010 r.) tj. 6-miesięcznego terminu na wytoczenie powództwa od daty wejścia w życie ustawy zmieniającej.

Zarzut pozwanych braku legitymacji czynnej powódki, w ocenie Sądu, okazał się nieskuteczny. Powódka w oparciu o złożone do akt sprawy dokumenty, w sposób wystarczający udowodniła swoje następstwo prawne po Die katholische Kirchengemeinde in K. (P.), Katolickiej Gminie K., Katolickiej Gminie K. w K. (P.), Gminie K. Szpital w K., Gminie K. szpital w K. – takimi bowiem nazwami w odniesieniu do podmiotu własności posługiwano się w dokumentach z XX wieku.

Kwestię legitymacji czynnej osób prawnych – parafii rzymsko katolickich wyjaśnił szczegółowo Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 25 lutego 2015 r. (IV CSK 312/14, LEX nr 1663415). Dokonując analizy historycznej Sąd Najwyższy wskazał, że „Z art. XVI konkordatu wprost wynikało, że wszystkie polskie osoby prawne kościelne i zakonne, mają zgodnie z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, prawo nabywania, odstępowania posiadania i administrowania, według prawa kanonicznego swego majątku ruchomego i nieruchomego, jak również prawo stawiania przed wszelkimi instancjami i władzami państwowymi dla obrony swych spraw cywilnych. Jednocześnie, strona polska i papieska uzgodniły w tym postanowieniu, że osoby prawne kościelne i zakonne są uznawane za polskie, o ile cele, dla których powstały, dotyczą spraw kościelnych lub zakonnych Polski, i o ile osoby upoważnione do reprezentowania ich i do zarządzania ich dobrami, przebywają na stałe na ziemiach Rzeczypospolitej Polskiej. Skutkiem więc tego postanowienia było uznanie przez prawo polskie osobowości prawnej polskich osób prawnych kościelnych i zakonnych, które miały zdolność prawną i zdolność sądową według Codex Iuris Canonici obowiązującego od dnia 19 maja 1918 r. Od parafii należy odróżnić tzw. "gminy katolickie", "gminy kościelne", nazywane także gminami parafialnymi. Są to pojęcia związane z kościołem katolickim w dawnym zaborze pruskim. Należy przypomnieć, że wszystkie ustawy, rozporządzenia, dekrety sprzeczne z postanowieniami konkordatu straciły moc prawną z chwilą jego wejścia w życie. Dlatego, to okólnik Prezesa Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 1925 r. ogłoszony w Monitorze nr

204 z września 1925 r. wymieniał akty prawne, jako sprzeczne z konkordatem, które utraciły moc, niemniej pominął ustawę pruską o pracach zarządu majątku w katolickich gminach kościelnych z dnia 20 czerwca 1875 r., co mogłoby wskazywać, że nie przestała ona obowiązywać. Na terenie tego zaboru dobra kościelne nie były, w rozumieniu tej ustawy własnością Kościoła katolickiego, jako wspólnoty, ale stały się własnością poszczególnych gmin kościelnych. W ówczesnej judykaturze jednak przesądzono, że z chwilą wejścia w życie konkordatu ta ustawa utraciła moc i z tego względu przyjęto, iż katolickie gminy parafialne nie są osobami prawnymi, gdyż osobowości tej nie nadaje im prawo kanoniczne, które wyłącznie decyduje o tym, którym instytucjom kościelnym lub zakonnym przysługuje osobowość prawna (por. wyrok Najwyższego Trybunału Administracyjnego z dnia 14 maja 1927 r., OSP 1927, poz. 292 i orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 31 października 1930 r., III. 2C 231/30, z dnia 21 listopada 1931 r. II 2C 299/31 i z dnia 24 stycznia 1936 r., II C 2101/35, OSNC 1936, Nr 8, poz. 328). W orzecznictwie tym przyjęto, mając na uwadze właściwy cel konkordatu, idący w kierunku zaprowadzenia od razu i w całej pełni zarządu według norm prawa kanonicznego, że z chwilą jego wejścia w życie przestały istnieć gminy kościelne jako osoby prawne i miejsce ich zajęły (sukcesja) właściwe osoby prawne według prawa kanonicznego. Konkordat przestał obowiązywać, jako umowa międzynarodowa w wyniku uchwały Rady Ministrów Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej z dnia 12 września 1945 r. stanowiącej: "Konkordat zawarty między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską przestał obowiązywać". Za uznanie przez drugą stronę faktu rozwiązania tej umowy można przyjąć list papieża Piusa XII na ręce prymasa Polski Augusta Kardynała Hlonda z dnia 17 stycznia 1946 r., odrzucający obwinienie strony kościelnej za zerwanie konkordatu. Według orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 18 sierpnia 1946 r., I CZ 83/46 (powołane przez K. Skubiszewskiego, Konkordat z 10 lutego 1925 r. "Zagadnienia prawnomiędzynarodowe" w: Kościół w II Rzeczypospolitej, red. Z. Zieliński, S. Wilk, Lublin 1980 r.s. 46), należy oddzielić skutki obowiązywania konkordatu w płaszczyźnie międzynarodowej (ratyfikacja) od skutku obowiązywania umowy w porządku krajowym (publikacja w Dzienniku Ustaw). Z tego względu Sąd ten uznał, że chociaż konkordat, na skutek powołanej uchwały Rady Ministrów z dnia 12 września 1945 r. przestał wiązać Polskę ze Stolicą Apostolską, jako traktat międzynarodowy, to jednak stanowił w dalszym ciągu źródło prawa wewnętrznego, gdyż ustawa z dnia 23 kwietnia 1925 r. o zatwierdzeniu układu ze Stolicą Apostolską, określającego stosunek państwa do Kościoła Rzymsko- Katolickiego (Dz. U. Nr 47, poz. 324) nie została uchylona, a uchwała Rady Ministrów z dnia 12 września 1945 r. nie została opublikowana w zbiorze urzędowym. Dodać należy, że także Prokuratoria Generalna w swej opinii z dnia 10 listopada 1945 r. (nr 14575/45-F 15010) wyraziła pogląd, że konkordat z 1925 r. obowiązuje, aż do uchwalenia nowej konstytucji. Wyrażony przez Sąd Apelacyjny pogląd znajduje także poparcie we współczesnej literaturze. Trzeba zauważyć, że nawet zwolennicy przeciwnego poglądu podnoszący, iż konkordat przestał obowiązywać także, jako prawo wewnętrzne, z odwołaniem się do art. 114 Konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., stanowiącego, że Kościół Rzymsko- Katolicki rządzi się własnymi prawami, wskazywali, że obowiązuje kodeks prawa kanonicznego z 1917 r., "w granicach obowiązującego w Państwie porządku prawnego" (por. art. 113 tej Konstytucji). Z tego względu, dla rozstrzygnięcia sprawy miała znaczenie odpowiedź na pytanie, czy parafie na gruncie tego kodeksu miały osobowość prawną. Praktykę sądową w okresie powojennym do zmiany ustroju w 1989 r. w tej materii ukształtowało postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 1963 r., I CR 223/63, (OSNC 1964, Nr 10, poz. 198) wyjaśniające, że stosownie do obowiązującego w PRL porządku prawnego osobowość prawną mają parafie, diecezje i diecezjalne seminaria duchowne Kościoła rzymskokatolickiego. Dodać należy, że stanowisko to zostało wtedy zaaprobowane - choć z innym uzasadnieniem w literaturze. W głosie do tego orzeczenia podniesiono bowiem, że parafie i diecezje posiadały osobowość prawną na gruncie Kodeksu prawa kanonicznego z 1917 r. (kan. 1423 § 2 i 1557 § 2) i zachowały ją nadal bez potrzeby rejestracji. To samo należy powiedzieć o istniejących seminariach duchownych (...). Za trafnością tego stanowiska Sądu Najwyższego przemawia art. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87 z późn. zm.) stanowiący że "wszystkie nieruchomości ziemskie związków wyznaniowych przejmują się na własność Państwa". Przesądzono zatem, że związki wyznaniowe są podmiotami prawa własności nieruchomości, a zatem mają osobowość prawną. Następnym aktem przesądzającym osobowość prawną jednostek organizacyjnych Kościoła katolickiego była ustawa z dnia 23 czerwca 1971 r. o przejściu na osoby prawne Kościoła Rzymskokatolickiego oraz innych kościołów i innych związków wyznaniowych własności niektórych nieruchomości położonych na ziemiach Zachodnich i Północnych (Dz. U. Nr 16, poz. 156). Wprawdzie w samej ustawie nie wymieniono kategorii tych osób prawnych, niemniej w zarządzeniu

wykonawczym Dyrektora do Spraw Wyznań z dnia 13 sierpnia 1971 r. wskazano wprost, jako osoby prawne Kościoła Katolickiego, między innymi diecezje i parafie.” .

Odwołując się następnie do art. 72 u.s.p.k., który stanowi, że dowodem posiadania osobowości prawnej przez istniejące w dniu wejścia w życie ustawy kościelne osoby prawne było ich wymienienie między innymi w ostatnim wydanym drukiem przez diecezję lub archidiecezję, przed wejściem w życie ustawy, wykazie jednostek kościelnych i duchowieństwa (schematyzmie diecezjalnym) Sąd Najwyższy stwierdził, że „ (...) celem tego unormowania nie było przyznanie jednostkom kościelnym osobowości prawnej, lecz tylko jej potwierdzenie, co do osób wcześniej już istniejących (por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2009 r." II CSK 69/09, OSP 2011, Nr 4, poz. 45). (...) Z powołanego art. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o wpisywaniu do ksiąg hipotecznych praw własności polskich osób prawnych kościelnych i zakonnych wprost wynikało, że osobami prawnymi kościelnymi i zakonnymi (art. 1) są jednostki i instytucje, posiadające osobowość prawną w rozumieniu prawa kanonicznego (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2008 r. III CZP 122/08, OSNC 2009, nr 7-8, poz. 115 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 1936 r., CII 2101/35). Ustawodawca więc w tym unormowaniu nie odwołał się do konkordatu, ale do prawa kanonicznego, co przemawia za uznaniem osobowości prawnej także parafii. Wprawdzie rzeczywiście, w powołanym spisie Ministerstwa Sprawiedliwości osób prawnych kościelnych i zakonnych (Dz. Urz. Min. Spr. Nr 10 z dnia z dnia 10 maja 1926 r.) brak parafii, ale obejmuje on proboszczów, kościoły parafialne i beneficja proboszczowskie. W literaturze z tamtego okresu podnoszono, że w konsekwencji zmian wprowadzonych po wejściu w życie konkordatu w oparciu o wskazania episkopatu i kanony kodeksu prawa kanonicznego z 1917 r. przyjęto, iż podmiotem własności jest kościół parafialny, jako osoba prawna, który należy utożsamiać z parafią.”.

Ostatecznie kwestię legitymacji parafii rzymskokatolickich na terenach byłego zaboru pruskiego przesądził Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z dnia 12 września 2018 r. (III CZP 14/2018, www.sn.pl), w której stwierdził, że „ Parafiom Kościoła Rzymskokatolickiego położonym na terenie zaboru pruskiego, które po pierwszej wojnie światowej znalazły się w granicach Rzeczypospolitej Polskiej, przysługuje uprawnienie do wystąpienia z roszczeniami przewidzianymi w art. 61 w związku z art. 63 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn.: Dz. U. z 2018 r. poz. 380), dotyczącymi nieruchomości będących wcześniej własnością katolickich gmin kościelnych.”.

Jakkolwiek uzasadnienie powyższej uchwały nie zostało dotychczas sporządzone to w pytaniu prawnym Sądu Najwyższego w składzie 3 sędziów (postanowienie z dnia 7 grudnia 2017 r., III CSK 120/17), w związku z którym uchwała ta została podjęta, Sąd ten wskazał, że „Ustawodawca przed 1989 r. uznawał *expressis verbis* osobowość prawną w stosunku do takich jedynie kościelnych osób prawnych, jak właśnie parafie, diecezje oraz seminaria duchowne. Odrzucano natomiast, w tym także w judykaturze i doktrynie, koncepcję, zgodnie z którą taką podmiotowość miałyby w dalszym ciągu zachowywać tego rodzaju jednostki, jak np. "kościół parafialny" czy "beneficjum", które potraktowane zostały jako jedynie elementy majątkowe struktury kościelnej, zarządzane przez "właściwe" kościelne osoby prawne (por. oprócz powołanych wyżej aktów prawnych art. 1 i 2 dekretu z 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych, Dz. U. z 1957 r. Nr 1, poz. 6 i postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 18 kwietnia 1963 r., I CR 223/63, z dnia 16 maja 1964 r., II CR 221/64, OSNCP 1965, nr. 6, poz. 99, z dnia 10 lipca 2009 r., II CSK 69/09, LEX nr 530698, z dnia 5 lutego 1966 r., II CR 47/66, LEX nr 5936, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 1968 r., III CZP 86/67, OSNCP 1968, Nr 6, poz. 100). Również w obecnej judykaturze przyjęto, że parafie uznaje się za podmioty prawa cywilnego, w zakresie praw majątkowych byłych podstawowych, terytorialnych jednostek Kościoła katolickiego (katolickich gmin kościelnych, kościołów parafialnych, beneficjów proboszczowskich itp.) również, co do zdarzeń prawnych, jakie miały miejsce po stwierdzeniu przez Państwo Polskie wygaśnięcia Konkordatu z 1925 r. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 lutego 2015 r., IV CSK 312/14, z dnia 2 grudnia 2015 r., IV CSK 90/15, LEX nr 2007805, z dnia 20 października 2016 r., II CSK 794/15, OSNC 2017, Nr 6, poz. 71 i z dnia 28 października 2015 r., II CSK 648/14, LEX nr 1930443).” . Dalej Sąd Najwyższy wskazał, że „Trudno byłoby obecnie więc przyjąć, że na gruncie ustawodawstwa PRL parafie nie miały osobowości prawnej, skoro były uznane także wtedy za taki podmiot i to one płaciły zobowiązania publiczno-prawne od nieruchomości znajdujących się w ich władaniu (...). Także powszechnie w postępowaniach regulacyjnych uznawano, że to parafiom odebrano na podstawie

ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki własność nieruchomości ziemskich i iż to one są uprawnione do wniesienia do Komisji Majątkowej roszczeń regulacyjnych.”.

Na marginesie należy zauważyć, że władza komunistyczna, przejmując majątek powódki w 1951 r. uznawała Parafię za jej właściciela, skoro przekazującym był jej proboszcz ks. M. P. (1), a w toku postępowania regulacyjnego legitymacja powódki nie była przez żadnego z uczestników kwestionowana.

Oceny, że powodowa Parafia jest następcą prawnym Katolickiej Gminy K. w K. nie podważa ustalona w sprawie okoliczność, że w 1925 r. w K. została erygowana druga samodzielna parafia dekanatu koźmińskiego - Parafia p.w. Św. S. B. i Męczennika, do której przyłączono część majątku Parafii p.w. Św. W. w K. Po pierwsze, czynności władzy kościelnej polegające na przekazywaniu nieruchomości między parafiami nie wiązały się z formalnym przeniesieniem własności na Parafię pw. Św. S. B. i Męczennika. Sąd podziela przy tym pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w wyroku z dnia 9 lutego 2018 r. (I CSK 179/17, LEX nr 2484707), że „Wydzielenie nowej parafii i należącego do niej beneficjum proboszczowskiego z już istniejącego, na podstawie decyzji upoważnionego organu władzy kościelnej (aktu biskupa) stanowiło niewątpliwie skuteczny na płaszczyźnie wewnętrznej Kościoła katolickiego akt zarządu majątkiem kościelnym. Jednakże, aby mógł on wywrzeć skutki prawne na zewnątrz, wobec osób trzecich, musiał być zgodny z wymaganiami prawa państwowego co do formy i sposobu przeniesienia praw rzeczowych.”. Po drugie, przekazanie gruntów do prowadzenia działalności nowo powstałej Parafii dotyczyło gruntów zapisanych w Księdze wieczystej K. karta 1531 nr. matrykuły podatku gruntowego (...) parcele, karta mapy 2/ K. 215, 216, 217, 218, karta mapy 12 parcele 5, 6, karta mapy 3, parcele 26a, b, c, 27 w łącznej wielkości ca 180,88 mórg (45.94.45 ha), a nie gruntów będących ostatecznie przedmiotem niniejszego procesu (z kw K. tom 37, karta 1531). Po trzecie, zaspokojone roszczenia Parafii pw. Św. S. B. i Męczennika w postępowaniu (...) (...) jakkolwiek dotyczyły nieruchomości z kw K. tom 37, karta 1531, to nie tych samych gruntów, co do których roszczenia swoje zgłosiła powodowa Parafia.

Z tych wszystkich względów Sąd uznał, że powódka wykazała swoje następstwo prawne w stosunku do Katolickiej Gminy K. w K. oraz status kościelnej osoby prawnej, o którym mowa w art. 61 ust. 1 u.s.p.k.

Nietrafny okazał się zarzut pozwanego Skarbu Państwa, że wniosek powodowej Parafii był tożsamy z wnioskiem Parafii p.w. Św. S. B. i Męczennika w K.. Okoliczność ta została jednoznacznie wyjaśniona w toku postępowania dowodowego, kiedy to na podstawie opinii biegłego geodety zostało ustalone, że zakresy przedmiotowe wniosków obu Parafii nie pokrywają się.

Jeśli chodzi zaś o legitymację procesową powódki i uprawnienie proboszcza do wniesienia pozwu w niniejszej sprawie, jak zostało ustalone, B. K. w oświadczeniu z dnia 30 czerwca 2011 r. wyraził zezwolenie na wytoczenie procesu w niniejszej sprawie. Tym samym brak podstaw do odrzucenia pozwu.

Odnośnie legitymacji biernej pozwanych w przedmiotowej sprawie Sąd zważył, co następuje.

Do dnia 20 czerwca 2011 r. obowiązywało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 1990 r. w sprawie wyłączenia nieruchomości zamiennych lub nakładania obowiązku zapłaty odszkodowania na rzecz kościelnych osób prawnych, wydane na podstawie art. 63 ust. 9 ustawy z dnia 17 maja 1989 r., które regulowało zagadnienie podmiotu odpowiedzialnego za dostarczenie nieruchomości zamiennej (gmina, państwowa jednostka organizacyjna, Państwowy Fundusz Ziemi) oraz do zapłaty odszkodowania (Skarb Państwa reprezentowany przez Ministra Finansów). Wyrokiem z dnia 8 września 2011 r. Trybunał Konstytucyjny w sprawie K 3/09 uznał, że art. 63 ust. 9 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. jest niezgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, eliminując tym samym z obrotu prawnego podstawę prawną do wydania rozporządzenia z dnia 21 grudnia 1990 r., które również utraciło moc obowiązującą. Konsekwencją wyroku Trybunału Konstytucyjnego było przede wszystkim powstanie w ustawie z dnia 17 maja 1989 r. luki w zakresie podmiotu odpowiedzialnego za zwrot wyłączonej nieruchomości, dostarczenie nieruchomości zamiennej oraz zapłatę odszkodowania.

Wbrew zarzutom Agencji Nieruchomości Rolnych (obecnie Krajowego Ośrodka (...)) Sąd uznał, że jest ona podmiotem legitymowanym biernie w niniejszej sprawie, ale wyłącznie w zakresie żądania przyznania nieruchomości zamiennej.

I to nie jako statio fisci Skarbu Państwa, ale samodzielna osoba prawna. Zgodnie bowiem z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1991, Nr 107, poz. 464), reguluje ona zasady gospodarowania mieniem Skarbu Państwa w odniesieniu do nieruchomości rolnych w rozumieniu Kodeksu cywilnego położonych na obszarach przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego na cele gospodarki rolnej, z wyłączeniem gruntów znajdujących się w zarządzie Lasów Państwowych i parków narodowych. Z kolei zgodnie z art. 5 ustawy, Skarb Państwa powierza Agencji Nieruchomości Rolnych wykonywanie prawa własności i innych praw rzeczowych na jego rzecz w stosunku do mienia, o którym mowa w art. 1 i 2 ustawy. Agencja, obejmując we władanie powierzone składniki mienia Skarbu Państwa, wykonuje we własnym imieniu prawa i obowiązki z nimi związane w stosunku do osób trzecich, jak również we własnym imieniu wykonuje związane z tymi składnikami obowiązki publicznoprawne (ust 2). Agencja wykonuje w imieniu własnym prawa i obowiązki związane z mieniem Skarbu Państwa powierzonym Agencji po zlikwidowanym państwowym przedsiębiorstwie gospodarki rolnej, w tym również prawa i obowiązki wynikające z decyzji administracyjnych (ust 3). Jednocześnie zgodnie z art. 24 ust. 1a ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa dodanym przez art. 28 pkt 2 ustawy z dnia 21 stycznia 2000 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej obowiązujący od dnia 23 lutego 2000 r. (Dz. U. z 2000 r. Nr 12 poz.136), Agencja Nieruchomości Rolnych reprezentuje Skarb Państwa w sprawach wynikających z postępowania regulacyjnego określonego w ustawach o stosunku Państwa do kościołów i innych związków wyznaniowych w Rzeczypospolitej Polskiej. Przepis art. 24 ust 1a ww. ustawy uznać należy za przepis szczególnie w stosunku do art. 5 ww. ustawy w zakresie reprezentacji pozwanego Skarbu Państwa przez Agencję Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa.

Skoro w niniejszej sprawie ustalono, że nieruchomości przejęte na własność Skarbu Państwa były m.in. nieruchomościami rolnymi, to podmiotem biernie legitymowanym w niniejszym procesie jest Agencja Nieruchomości Rolnych – obecnie Krajowy Ośrodek (...). Odpowiedzialność Agencji ograniczona jest przy tym, zdaniem Sądu, do dostarczenia nieruchomości zamiennej, co wynika z treści art. 63 ust. 2 u.s.p.k. Żadna z wywłaszczonych nieruchomości nie weszła do zasobu nieruchomości, którymi gospodaruje Agencja, a zatem nie wchodzi w grę żądanie przywrócenia własności nieruchomości.

Należy przy tym wskazać, że zgodnie z art. 47 ust. 2 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku (...) (Dz.U.2017.624) w sprawach sądowych, sądowno-administracyjnych, administracyjnych lub egzekucyjnych, w których stroną lub uczestnikiem są organy (...) lub Agencja Rynku Rolnego, lub organy (...), stroną lub uczestnikiem stają się, z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy (1 września 2017 r.), stosownie do swojej właściwości Krajowy Ośrodek (...) lub organy (...) albo Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa lub organy (...), przy czym do zadań (...), zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 3-5 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku (...) (Dz.U.2017.623) należy m.in. restrukturyzacja oraz prywatyzacja mienia Skarbu Państwa użytkowanego na cele rolnicze, obrót nieruchomościami i innymi składnikami majątku Skarbu Państwa użytkowymi na cele rolne oraz administrowanie zasobami majątkowymi Skarbu Państwa przeznaczonymi na cele rolne.

Jeśli chodzi o legitymację bierną Skarbu Państwa, to zgodnie z art. 36 ustawy z dnia 10 maja 1989 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (Dz. U. 1990, Nr 32, poz. 191 ze zm.), zobowiązania i wierzytelności rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego stały się, z dniem wejścia w życie ustawy o samorządzie terytorialnym, zobowiązaniami i wierzytelnościami właściwych gmin (ust. 1). Skarb Państwa przejął jednak zobowiązania i wierzytelności rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego i stopnia wojewódzkiego wynikające z prawomocnych orzeczeń sądowych i decyzji administracyjnych wydanych przed dniem 27 maja 1990 r. oraz zobowiązania i wierzytelności powstałe w związku z wykonaniem tych orzeczeń sądowych i decyzji administracyjnych; zobowiązania wynikłe z zawinionego działania lub zaniechania działania rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego i wojewódzkiego, mające miejsce przed dniem 27 maja 1990 r., stwierdzone prawomocnymi orzeczeniami sądowymi; inne zobowiązania i wierzytelności rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej stopnia wojewódzkiego (art. 36 ust. 3 pkt 3-5).

Zważywszy, że w niniejszej sprawie, zobowiązanie będące przedmiotem regulacji powstało z mocy ustawy uchwalonej przed wejściem w życie ustawy z dnia 27 maja 1990 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym (art.36 ust. 3 pkt 5), uznać trzeba, iż podmiotem odpowiedzialnym będzie Skarb Państwa.

Sąd zobowiązany był zatem na podstawie art. 67 § 2 k.p.c. do ustalenia właściwej jednostki organizacyjnej (statio fisci) Skarbu Państwa, z którą wiąże się dochodzone roszczenie.

Zgodnie z art. 6 ust. 4 ustawy z dnia 16 grudnia 2016 r. o zasadach zarządzania mieniem państwowym (Dz.U.2018.1182 j.t. ze zm.), w sprawach odpowiedzialności Skarbu Państwa za wykonywanie władzy publicznej Skarb Państwa reprezentowany jest przez organ władzy publicznej, z którego działalnością wiąże się dochodzone roszczenie.

Organem wydającym decyzję w niniejszej sprawie było Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w K.. Prezydium Miejskiej Rady Narodowej było organem wykonawczym i zarządzającym władzy państwowej stopnia powiatowego (art. 12 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej (Dz.U. Nr 14, 130 z późn. zm.). Wykonywanie tzw. ustawy o dobrach martwej ręki należało bowiem do kompetencji właściwych rad narodowych i naczelników powiatów.

Z dniem 1 czerwca 1975 r., na podstawie § 2 pkt 19 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. w sprawie określenia zadań i uprawnień należących do powiatowych rad narodowych i naczelników powiatów, które przejmują wojewódzkie rady narodowe i wojewodowie (dz. U. 1975, Nr 17, poz. 94) do wojewodów przeszły dotychczasowe zadania i uprawnienia naczelników powiatów wynikające z ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. z 1950 r. Nr 9, poz. 87 i Nr 10, poz. 111, z 1969 r. Nr 13, poz. 95 i z 1974 r. Nr 22, poz. 131). Zadania te obejmowały:

a) wyłączenie od przejęcia na własność Państwa miejsc przeznaczonych do wykonywania kultu religijnego, jak również budynków mieszkalnych stanowiących siedzibę klasztorów, kurii biskupich i arcybiskupich, konsystorzów i zarządów innych związków wyznaniowych - choćby budynki te lub miejsca stanowiły część nieruchomości podlegających przejęciu na własność Państwa (art. 2 ust. 2),

b) orzekanie o tym, czy nieruchomość ziemska posiada charakter nieruchomości związku wyznaniowego (art. 4 ust. 4),

c) orzekanie o tym, czy nieruchomość stanowi gospodarstwo rolne proboszcza, oraz o przejęciu na własność Państwa nadwyżki gospodarstwa rolnego proboszcza (art. 4 ust. 5).

Pozostałe kompetencje prezydiów powiatowych rad narodowych przeszły, zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 2 listopada 1973 r. o zmianie ustawy o radach narodowych (Dz.U. Nr 47, poz. 276 z późn. zm.), na terenowe organy administracji państwowej szczebla wojewódzkiego, a następnie na podstawie art. 53 ust. 1 ustawy z dnia 22 marca 1990 r. o terenowych organach administracji rządowej ogólnej (Dz.U. Nr 21, poz. 123) do właściwości wojewodów. W myśl cytowanego przepisu, do właściwości wojewodów przechodzą określone w przepisach prawa zadania i kompetencje należące dotychczas do wojewódzkich rad narodowych oraz terenowych organów administracji państwowej o właściwości ogólnej i o właściwości szczególnej stopnia wojewódzkiego, jeżeli te zadania i kompetencje nie zostały przekazane, w odrębnych ustawach, organom samorządu terytorialnego lub innym organom.

Jednocześnie art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 21 stycznia 2000 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej (Dz.U. Nr 12, poz.136 ze zm.) stanowi, że w postępowaniach administracyjnych i sądowych, w których stroną jest Skarb Państwa, wynikających z działalności państwowych jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej, które: 1) przed dniem 1 stycznia 1999 r. uzyskały osobowość prawną lub zostały zlikwidowane albo 2) z dniem 1 stycznia 1999 r. zostały przejęte przez jednostkę samorządu terytorialnego, Skarb Państwa reprezentuje wojewoda właściwy ze względu na siedzibę jednostki.

Jak wyżej wskazano, Skarb Państwa przejął zobowiązania terenowych organów administracji państwowej. Skoro organem administracji publicznej w województwie jest aktualnie wojewoda, ten podmiot powinien reprezentować

Skarb Państwa w postępowaniu dotyczącym zobowiązań, które obciążały terenowe organy administracji państwowej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych. Zdaniem Sądu, nie ma podstaw, aby w zakresie roszczenia o zapłatę odszkodowania Skarb Państwa reprezentował w niniejszym postępowaniu Starosta (...), gdyż zgodnie z art. 11 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, starosta jest organem reprezentującym skarb państwa w sprawach gospodarowania nieruchomościami, z zastrzeżeniem wyjątków wynikających z przepisów niniejszej ustawy oraz odrębnych ustaw.

Wskazać należy, iż stanowisko o właściwości wojewody jako statio fisci Skarbu Państwa w sprawach regulacyjnych zostało zaakceptowane m.in. przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu w sprawach I ACa 408/14, I ACa 962/14, I ACa 878/15, I ACa 879/15, I ACa 434/17, I ACa 1206/17 i I ACa 1334/17 i Sąd Najwyższy w sprawach II CSK 33/15, IV CSK 90/15 i II CSK 634/15.

W ocenie Sądu Starosta (...) jest właściwym statio fisci jeśli chodzi o żądanie zwrotu nieruchomości, które pozostają własnością Skarbu Państwa, jak i odpowiedzialnym za dostarczenie nieruchomości zamiennej. Wniosek taki płynie właśnie z art. 11 u.g.n.

Z kolei udział Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych jako statio fisci Skarbu Państwa odnosi się tylko do żądania przyznania odpowiedniej nieruchomości zamiennej i wynika z art. 34 pkt 8 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. 2011, Nr 12, poz. 59), zgodnie z którym dyrektor regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych reprezentuje Skarb Państwa w sprawach wynikających z postępowania regulacyjnego określonego w ustawach o stosunku Państwa do kościołów i innych związków wyznaniowych w Rzeczypospolitej Polskiej. Z tym że, w ocenie Sądu orzekającego w niniejszej sprawie, legitymacja Skarbu Państwa – Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych aktualizuje się wyłącznie, gdy przedmiotem przejęcia na podstawie tzw. ustawy o dobrach martwej ręki były lasy – art. 2 ustawy o lasach. W przedmiotowej sprawie sytuacja taka zachodzi.

Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 10 maja 1990 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (Dz. U. 1990, Nr 32, poz. 191 ze zm.), majątek nieruchomy przekazany na własność gmin w trybie tej ustawy, podlegał postępowaniu regulacyjnemu, o którym stanowi art. 61-63 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Interpretacja powyższego przepisu oznacza, że w przypadku, gdy nieruchomość będąca przedmiotem postępowania regulacyjnego stała się w wyniku dokonanej komunalizacji mieniem gminy, gmina mogła być zobowiązana do zwrotu wywłaszczonej nieruchomości w trybie art. 63 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. Zdaniem Sądu Okręgowego legitymacja bierna służy pozwanej Gminie K. w sprawie niniejszej tylko i wyłącznie w zakresie żądania przywrócenia własności nieruchomości gruntów przejętych przez Skarb Państwa od powódki, a aktualnie stanowiących własność pozwanej. W aktualnym stanie prawnym, nie ma dostatecznych podstaw do przyjęcia dalej idącej odpowiedzialności gminy, tj. za dostarczenie odpowiedniej nieruchomości zamiennej ani za zapłatę odszkodowania.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 grudnia 2015 r. (II CSK 33/15, Biul. SN 2016/2/10) „Zgodnie z art. 63 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa Polskiego do Kościoła Katolickiego regulacja może polegać na przywróceniu kościelnym osobom prawnym własności nieruchomości wymienionych w art. 61 ust. 1 i 2 lub ich części lub, gdyby przywrócenie własności natrafiało na trudne do przewyciężenia przeszkody, na przyznaniu odpowiedniej nieruchomości zamiennej, lub w razie niemożności dokonania regulacji przewidzianych w art. 63 ust. 1 pkt 1 i 2 na przyznaniu odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczeniu nieruchomości. Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny w uchwale z dnia 24 czerwca 1992 r., W 11/91 (OTK 1992, Nr 1, poz. 18) i Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 27 kwietnia 2012 r., V CSK 207/11 (OSNC-ZD 2012, Nr 3, poz. 69) istotą tego postępowania jest przywrócenie w naturze określonych składników mienia Kościoła Katolickiego (art. 63 ust. 1 pkt 1) albo naprawienie wyrządzonej szkody (art. 63 ust. 1 pkt 2 i 3). Sposoby te są równorzędne i powinny być rozważane w ustawowej kolejności, co oznacza że nie jest dopuszczalne zasądzenie odszkodowania jeżeli istnieje możliwość przywrócenia własności lub przyznania nieruchomości zamiennej. Wskazany porządek zaspakajania roszczeń, determinowany ustawowymi przesłankami, wyznacza pośrednio legitymację bierną w postępowaniu regulacyjnym.”

Na gruncie niniejszej sprawy oznacza to, że legitymację bierną mają Skarb Państwa – Starosta (...), który odpowiada w zakresie przywrócenia własności działek przejętych, a stanowiących obecnie własność Skarbu Państwa i roszczenia o przyznanie nieruchomości zamiennych, Skarb Państwa – Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych, Oddział w P., który odpowiada w zakresie przywrócenia własności przejętych działek stanowiących grunty leśne, a stanowiących obecnie własność Skarbu Państwa, Gmina K., która odpowiada w zakresie przywrócenia własności działek przejętych, a stanowiących obecnie jej własność, Krajowy Ośrodek (...) (poprzednio (...)), który odpowiada w zakresie roszczenia o przyznanie nieruchomości zamiennych oraz Skarb Państwa – Wojewoda (...), który odpowiada w zakresie roszczenia o odszkodowanie.

Bezzasadny był zarzut pozwanego (...), że przejęcie nieruchomości odbyło się zgodnie z obowiązującym prawem zważywszy, że w odniesieniu do gruntów określonych jako własność katolickiej Gminy K. nie zachodził wyjątek wskazany w art. 1 ust. 2 ustawy o dobrach martwej ręki, a co za tym idzie nieruchomości te przeszły na własność Skarbu Państwa bez odszkodowania.

Zarzut powyższy zmierza do wykazania, że przejęcie na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o dobrach martwej ręki było zgodne z prawem skoro powódka nie wykazała, że nieruchomości objęte przedmiotem sporu były gospodarstwem rolnym proboszcza lub beneficjum proboszczowskim, a nie nieruchomościami związku wyznaniowego.

Podobnych kwestii dotyczy zarzut Skarbu Państwa, że roszczenia strony powodowej zmierzające do weryfikacji skutków przejęcia określonych nieruchomości o powierzchni przekraczającej 100 ha są pozbawione podstaw prawnych w świetle art. 1 ust. 2 w zw. z art. 4 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Skarb Państwa dóbr martwej ręki (...).

Zgodnie z art. 1 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87 z późn. zm., dalej jako ustawa o p.d.m.r.) wszystkie nieruchomości ziemskie związków wyznaniowych przejmuje się na własność Państwa; nie podlegają przejęciu kościelne nieruchomości ziemskie, stanowiące gospodarstwa rolne proboszczów (art. 4 ust. 2 i 3), które Państwo poręcza pełniącym te funkcje duchownym, jako podstawę ich zaopatrzenia. Jak stanowił zaś art. 4 ust. 2 i 3 ustawy o p.d.m.r. gospodarstwami rolnymi proboszczów, które Państwo poręcza tym duchownym na podstawie art. 1 ust. 2, są nieruchomości ziemskie (ust. 1), znajdujące się w posiadaniu proboszczów (choćby były oddane w dzierżawę) w granicach do 50 ha, a na terenie województw: (...), (...) i (...) - do 100 ha; w przypadku, gdy gospodarstwo rolne proboszcza przekracza granicę obszaru, określoną w ust. 2, przejęciu na rzecz Państwa podlega jedynie nadwyżka obszaru ponad tę granicę.

Jak zostało ustalone w przedmiotowej sprawie, protokołem z dnia 31 stycznia 1950 r. na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego, przejęto na rzecz Państwa nieruchomości ziemskie położone w K., powiatu (...), „zapisane w Sądzie Grodzkim w K. Katolicka Gmina K. w K. (P.), tom 3, karta 1531 i Gmina K. Szpital w K. tom 51, karta 1956 oraz Gmina K. - Katolicki szpital w K. (S. G.) tom 4, karta 114” o obszarze 194.41.64 ha, stanowiącym gospodarstwo rolne wraz z budynkami gospodarczymi i domem mieszkalnym. Z kolei protokołem z dnia 31 stycznia 1951 r. stanowiącym uzupełnienie protokołu z dnia 31 marca 1950 r., na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego, przejęto na rzecz Skarbu Państwa nieruchomości ziemskie położone w K., gm. K., powiatu (...), stanowiące własność Gminy Katolickiej w K. z ogólnego obszaru nieruchomości K. – S. areалу ziemi 195,8877 ha, z którego na kult religijny wyłączono spod przejęcia obszar o pow. 8,8877 ha.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 2 grudnia 2015 r. (IV CSK 90/15, LEX nr 2007805) wyjaśnił, że „Z przepisów ustawy z 17 maja 1989 r. wynika, że ustawodawca nie zamierzał zwrócić Kościołowi Katolickiemu wszystkich nieruchomości przejętych na własność Państwa w trybie ustawy z 20 marca 1950 r. Przepisy ustawy z 17 maja 1989 r. dotyczą jedynie części tych gruntów i obejmują dwa przypadki. Pierwszy wynika z art. 60 ust. 1 pkt 2 i nie wiąże się z

postępowaniem regulacyjnym, przepis przesądza o nabyciu ex lege własności części gruntów objętych działaniem ustawy z 20 marca 1950 r., w razie spełnienia przesłanek wskazanych w przepisie. Drugi wynika z mającego znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy art. 61 ust. 1 pkt 2, w którym ustawodawca zdecydował, że postępowaniu regulacyjnemu poddane zostają nieruchomości upaństwowione w trybie ustawy z 20 marca 1950 r. jeżeli nie wydzielono z nich należnych gospodarstw proboszczów i, jak należy rozumieć, w zakresie odnoszącym się do gruntu niewydzielonego. Oznacza to, że przywróceniu, w postępowaniu regulacyjnym przed Komisją Majątkową i obecnie w postępowaniu przed sądem, podlega własność tych nieruchomości, które stanowiły gospodarstwa rolne proboszczów i dotyczy to powierzchni poręczanej w ustawie o p.d.m.r. Obszar gospodarstw proboszczów poręczanych przez Państwo, a więc niepodlegających przejęciu, wynikał z art. 4 ust. 2 ustawy o p.d.m.r. - przejęciu podlegała wyłącznie nadwyżka ponad ustawową granicę. Stwierdzenie, że przejęciu podlegała wyłącznie nadwyżka obszaru ponad granicę określoną w art. 4 ust. 2, czyli obszar ponad 50 ha lub ponad 100 ha jeżeli były to grunty położone na terenie województw (...), (...) i (...) (art. 4 ust. 3 ustawy), czyni nietrafnym stanowisko skarżącego, który dowodzi, że ustawa z 20 marca 1950 r. wyznaczając granicę górną i nie wskazując granicy dolnej poręczanego gospodarstwa rolnego proboszcza, usprawiedliwia wnioskowanie, iż roszczenie z art. 61 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.k. nie powstaje jeżeli kościelna osoba prawna otrzymała (zatrzymała) z tego gospodarstwa chociażby minimalną powierzchnię. (...) Ustawa z 20 marca 1950 r. przewidywała wydzielenie (poręczenie) gruntów o powierzchni wyżej wskazanej, ta zatem powierzchnia, to jest 50 ha lub 100 ha była "należna" w myśl ustawy. Niewydzielenie powierzchni należnej uzasadnia roszczenie regulacyjne."

Podzielając w pełni przedstawioną argumentację prawną Sądu Najwyższego, Sąd orzekający w niniejszej sprawie, stanął na stanowisku, że niewydzielenie powierzchni należnej uzasadnia roszczenie regulacyjne w całości.

Jak stanowi art. 61 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k., na wniosek kościelnych osób prawnych wszczyna się postępowanie, zwane dalej "postępowaniem regulacyjnym", w przedmiocie przywrócenia im własności upaństwowionych nieruchomości lub ich części przejętych w toku wykonywania ustawy o dobrach martwej ręki, jeżeli nie wydzielono z nich należnych w myśl tej ustawy gospodarstw rolnych proboszczów. Z kolei zaś w samej ustawie o p.d.m.r. w art. 1 ust. 1 wprost jest mowa o tym, że ma ona zastosowanie do wszystkich nieruchomości ziemskich związków wyznaniowych. Skoro ustawę o p.d.m.r. stosowało się do wszystkich nieruchomości ziemskich związków wyznaniowych, a wyłączeniu od przejęcia podlegały kościelne nieruchomości ziemskie, stanowiące gospodarstwa rolne proboszczów, które Państwo poręczało pełniącym te funkcje duchownym, jako podstawę ich zaopatrzenia, to należy wnioskować, że pozostałe przejęte grunty były traktowane jak nieruchomości ziemskie związku wyznaniowego. Zważywszy, że podstawą ich przejęcia były przepisy ustawy o p.d.m.r. to grunty te, niezależnie od tego czy de facto stanowiły czy nie gospodarstwo rolne proboszcza, podlegają regulacji na podstawie art. 61 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.

Powyższe sprawia, że roszczenie regulacyjne powódki co do samej zasady jest usprawiedliwione i ocenić należy, który ze sposobów regulacji winien mieć w sprawie zastosowanie.

Przechodząc do oceny sposobów regulacji przypomnieć trzeba, że powodowa Parafia w niniejszym postępowaniu zgłosiła trzy żądania przewidziane w art. 63 ustawy z dnia 17 maja 1989 r.:

1. przyznania od pozwanych na jej rzecz odpowiednich nieruchomości zamiennych, w zamian za nieruchomości przejęte przez Skarb Państwa zapisane w księgach wieczystych K. tom 37 karta 1531, K. tom 51 karta 1956 oraz S. tom 4 karta 114 stanowiące obecnie działki wymienione w załączonych do pozwu wykazach zmian danych ewidencyjnych – synchronizacyjnych numer 1, 2, 4 oraz 7 (oznaczonych jako stan nowy) o łącznej powierzchni 191,1042 ha,

ewentualnie

2. przywrócenia powódce własności nieruchomości opisanych w pkt 1,

ewentualnie

3. zasądzenia od pozwanego Skarbu Państwa – Starosty (...) na rzecz powódki kwoty 20.000.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty tytułem odszkodowania za nieruchomości opisane w pkt 1 pozwu.

We wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego z dnia 14 kwietnia 1991 r., powódka domagała się przywrócenia prawa własności nieruchomości szczegółowo wskazanych części gruntu oraz przyznania nieruchomości zamiennych za szczegółowo wskazane części gruntu.

Uprzedzając ewentualne zarzuty Skarb Państwa należy wskazać, że art. 63 ust. 1 u.s.p.k. w punktach od 1 do 3 wskazuje na możliwe sposoby regulacji. Stanowi on, że regulacja może polegać na:

- 1) przywróceniu kościelnym osobom prawnym własności nieruchomości wymienionych w art. 61 ust. 1 i 2 lub ich części,
- 2) przyznaniu odpowiedniej nieruchomości zamiennej, gdyby przywrócenie własności natrafiło na trudne do przewyciężenia przeszkody,
- 3) przyznaniu odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości, w razie niemożności dokonania regulacji przewidzianych w pkt 1 i 2.

Charakter prawny roszczeń przewidzianych w postępowaniu regulacyjnym był przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, który w wyroku z dnia 4 grudnia 2008 r. (I CSK 214/08, OSNC-ZD 2009/C/80) wskazał, że przepisy ustawy z dnia 17 maja 1989 r. (art. 61 – 64) przewidują trzy zasadnicze kategorie roszczeń „regulujących”, określonych w art.63 ust.1 pkt 1-3 oraz sekwencję ich dochodzenia, według której w razie niemożności przywrócenia własności nieruchomości lub przyznania odpowiedniej nieruchomości zamiennej możliwe jest uwzględnienie roszczenia o odszkodowanie.

W wyroku z dnia 27 kwietnia 2012 r. (V CSK 207/11, OSNC-ZD 2012/C/69) Sąd Najwyższy podniósł natomiast, że sformułowania ustawy w omawianym zakresie są nieprecyzyjne w zakresie charakteru roszczenia, z jakim do sądu mogła wystąpić kościelna osoba prawna w razie nieuzgodnienia orzeczenia przed Komisją Majątkową, bowiem ustawa ta posługiwała się terminem „zasądzenie roszczenia”. Sąd Najwyższy w powołanym orzeczeniu wyraził pogląd, że jedynym roszczeniem, z jakim kościelna osoba prawna mogła wystąpić do sądu, było roszczenie o przeprowadzenie postępowania zgodnie z art. 63 ustawy, które ma charakter roszczenia o ukształtowanie prawa, a nie o zasądzenie. Z tego względu, zdaniem Sądu Najwyższego, wystarczające dla możliwości rozważania kolejno całej sekwencji powyższych roszczeń przez sąd, było zgłoszenie w procesie sądowym podstawowego z nich, tj. żądania przywrócenia własności nieruchomości. Ze stanowiska Sądu Najwyższego wynika, że ewentualne ustalenie w procesie cywilnym przez sąd, iż przywrócenie to napotyka na trudne do przewyciężenia przeszkody, uruchamia konieczność rozważenia kolejno pozostałych sposobów naprawienia szkody. Na tle tych uwag Sąd Najwyższy wypowiedział tezę, że w postępowaniu cywilnym wszczętym na podstawie art. 64 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. (którego odpowiednikiem obecnie jest art. 4 ustawy zmieniającej, zawierający analogiczną regulację), nie ma zastosowania zakaz orzekania ponad żądanie, bowiem w przeciwnym wypadku doszłoby do zaprzeczenia celu, jakiemu służyć miało postępowanie regulacyjne.

Dlatego też należy stwierdzić, że powódka nie zgłosiła w sprawie żądań ewentualnych, a wytoczyła jedno powództwo obejmujące tzw. roszczenie regulacyjne co do dwóch nieruchomości, które może być zaspokojone na trzy przewidziane w u.s.pk. sposoby.

Powołując się na powyższy wyrok z 27 kwietnia 2012 r. i uchwałę Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 czerwca 1992 r., W 11/91 (OTK 1992, Nr 1, poz. 18) Sąd Najwyższy w uzasadnieniu powoływanego już wyroku z dnia 9 grudnia 2015 r. (II CSK 33/15) wskazał, że „istotą postępowania regulacyjnego jest przywrócenie w naturze określonych składników mienia Kościoła Katolickiego (art. 63 ust. 1 pkt 1) albo naprawienie wyrządzonej szkody (art. 63 ust. 1 pkt 2 i 3). Sposoby te są równorzędne i powinny być rozważane w ustawowej kolejności, co oznacza

że nie jest dopuszczalne zasądzenie odszkodowania jeżeli istnieje możliwość przywrócenia własności lub przyznania nieruchomości zamiennych.”.

Powódka w niniejszej sprawie domagała się przyznania nieruchomości zamiennych, ewentualnie przywrócenia własności nieruchomości, ewentualnie zapłaty odszkodowania. Sąd kierując się tym, że postępowanie regulacyjne jest postępowaniem mającym zadośćuczynić krzywdom, jakich doznał Kościół Katolicki w Polsce w przeszłości, stanął na stanowisku, że samo zgłoszenie żądania dokonania regulacji na podstawie art. 63 ust. 1 pkt. 1 – 3 w zw. z art. 61 ust. 1 pkt 2, 6 oraz 7 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej w odniesieniu do konkretnie oznaczonych nieruchomości jest skutecznie zgłoszonym roszczeniem regulacyjnym.

Ponownie kierując się celem postępowania regulacyjnego, Sąd uznał, że do skutecznego zgłoszenia roszczenia o przeprowadzenie postępowania regulacyjnego przed sądem powszechnym wystarczające było samo zainicjowanie postępowania regulacyjnego przed Komisją Majątkową poprzez określenie przez wnioskodawcę we wnioskach nieruchomości znacjonalizowanych, których wniosek dotyczy oraz wyartykułowanie żądania przeprowadzenia w stosunku do tychże nieruchomości postępowania regulacyjnego czy to w formie przywrócenia własności, czy przyznania nieruchomości zamiennych czy zapłaty odszkodowania. Z tych względów ewentualny zarzut pozwanych, że wobec niezachowania tożsamości rodzajowej roszczeń w postępowaniu sądowym w stosunku do żądań zgłoszonych w postępowaniu przed Komisją Majątkową, roszczenia powódki o przywrócenie własności nieruchomości wygasły, byłby nietrafny.

Odnosząc się jeszcze do zasady odpowiedzialności pozwanych należy wskazać, że grunty, których dotyczył wniosek o wszczęcie postępowania regulacyjnego, zostały powodowej Parafii odebrane na podstawie ustawy o p.d.m.r. z 1950 r., o czym wprost jest mowa w protokole przejęcia z dnia 31 stycznia 1950 r. i 31 marca 1951 r. Dlatego też zachodzi podstawa prawna do regulacji spraw majątkowych powodowej Parafii co do gruntów objętych wnioskiem o wszczęcie postępowania regulacyjnego i pozwem w niniejszej sprawie na podstawie art. 61 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.

Jednakże, co sygnalizowała powódka już w pozwie, w toku postępowania przed Komisją Majątkową roszczenia powódki zostały częściowo zaspokojone poprzez przyznanie na mocy ugody z dnia 9 czerwca 1997 r. nieruchomości zamiennych o wartości, zdaniem powódki, 741.000 zł i 497.000 zł. Powódka wskazywała również, że w postępowaniu z wniosku Parafii p.w. Św. S. B. i Męczennika w K. orzeczeniem z dnia 9 grudnia 1994 r. w sprawie (...) (...) Komisja Majątkowa z dniem 26 sierpnia 1994 r. orzekła o przekazaniu Parafii Katolickiej p.w. Św. S. B. i Męczennika w K. własności nieruchomości zamiennych: położoną w obrębie B. stanowiącą działkę ewidencyjną nr (...) o pow. 13,21 ha, dla której Sąd Rejonowy w Krotoszynie prowadzi kw nr (...), położoną w obrębie Orli, stanowiącą działkę ewidencyjną nr (...) o pow. 1,62 ha, dla której Sąd Rejonowy w Krotoszynie prowadził kw nr (...), położoną w obrębie B. stanowiącą działkę ewidencyjną nr (...) o pow. 6,67 ha, dla której Sąd Rejonowy w Krotoszynie prowadził kw nr (...), co miało wyczerpać roszczenia Parafii objęte wnioskiem w sprawie.

Orzeczenie Komisji Majątkowej z dnia 9 grudnia 1994 r., zdaniem Sądu orzekającego w niniejszej sprawie, nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy z powództwa Parafii p.w. Św. W. w K. Po pierwsze, ostatecznie zakres przedmiotowy roszczenia regulacyjnego w niniejszej sprawie został ograniczony do nieruchomości przejętych w 1950 r. objętych wnioskiem o wszczęcie postępowania regulacyjnego z dnia 14 kwietnia 1991 r. Po drugie, wnioski Parafii pw. Św. S. B. i Męczennika i Parafii pw. Św. W. nie pokrywają się. W tym kontekście nawet, jeżeli pozew w niniejszej sprawie obejmował nieruchomości, których dotyczył wniosek Parafii pw. Św. S. B. i Męczennika, ustalenia faktyczne w sprawie dotyczące aktualnego stanu geodezyjnego nieruchomości i wartości gruntów, nie dotyczą nieruchomości objętych tym wnioskiem. Tezy dowodowe na potrzeby dowodów z opinii biegłego geodety i rzeczoznawców majątkowych jednoznacznie zawężyły zakres postępowania dowodowego do gruntów ostatecznie przejętych w 1950 r. od powodowej Parafii, objętych wyłącznie wnioskiem Parafii pw. Św. W. z dnia 14 kwietnia 1991 r.

Dlatego też nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy oświadczenie pełnomocnika powódki złożone na rozprawie w dniu 22 listopada 2013 r., że w zakresie w jakim w postępowaniu regulacyjnym przyznano grunty Parafii Św. S. B. i Męczennika w K., należy zaliczyć je na poczet gruntów zwróconych powodowej Parafii p.w. Św. W. w K..

Należy je rozumieć wyłącznie w ten sposób, że roszczenia w zakresie nieruchomości objętych wnioskiem Parafii pw. Św. S. B. i Męczennika, które swego czasu były własnością powodowej Parafii, zostały już zaspokojone w postępowaniu przez Komisją Majątkową w sprawie (...) (...).

Istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy miała natomiast ugoda z dnia 9 czerwca 1997 r. zawarta przed Komisją Majątkową w toku postępowania w sprawie W.KM-IV- (...).

Przypomnieć trzeba, że ugodą tą przyznano Parafii Katolickiej p.w. Św. W. w K. w stanie wolnym od obciążeń własność nieruchomości zamiennych stanowiących działki ewidencyjne:

- nr 269/2 o pow. 0,3400 ha, nr 269/4 o pow. 3,4400 ha i nr 270 o pow. 20,3800 ha, położone w obrębie G., dla których Sąd Rejonowy w Krotoszynie prowadził kw nr (...),

- nr (...) o pow. 5,5000 ha, nr (...) o pow. 2,5000 ha oraz nr (...) o pow. 3,2200 ha, położone w obrębie D., dla których Sąd Rejonowy w Krotoszynie prowadził kw nr (...).

Z treści ugody nie wynika za jakie konkretnie nieruchomości zostały przyznane nieruchomości zamienne. Możliwe to jest jednak w drodze wykładni oświadczeń woli stron ugody.

Jak stanowi art. 65 § 1 i 2 k.c. oświadczenie woli należy tak tłumaczyć, jak tego wymagają ze względu na okoliczności, w których złożone zostało, zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje; w umowach należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na jej dosłownym brzmieniu.

Jak zgodnie wskazuje się w doktrynie i judykaturze, konsekwencją unormowania z art. 65 k.c. jest konieczność dokonania wykładni umów na trzech poziomach, tj. ustalenia literalnego brzmienia umowy, ustalenia treści oświadczeń woli przy zastosowaniu reguł określonych w art. 65 § 1 k.c. oraz ustalenia sensu złożonych oświadczeń woli poprzez odwołanie się do zgodnego zamiaru stron i celu umowy.

Z literalnego brzmienia ugody z dnia 9 czerwca 1997 r. wynika, że powódce przyznano własność określonych nieruchomości zamiennych. Istotne, że mowa jest w ugodzie o nieruchomościach zamiennych, co oznacza, że nieruchomości przyznano w zamian za przejęte nieruchomości.

Z przebiegu postępowania z wniosku powodowej Parafii przed Komisją Majątkową wynika, że negocjacje co do zwrotu przejętych nieruchomości, znajdujących się w dalszym ciągu w zasobach Skarbu Państwa prowadzone były z Nadleśnictwem J. co do przejętych działek gruntów położonych w B.: (...) i (...) o obszarze 21,0440 ha oraz z (...) w Rusku co do przejętych działek (...) w K. (część dawnej parceli o numerze 242) o łącznej pow. 23,34 ha.

Co do działek leśnych w B., na spotkaniu uczestników postępowania regulacyjnego w dniu 10 czerwca 1994 r. Nadleśnictwo J. zaproponowało wydzielenie gruntów zamiennych ze swoich zasobów położonych na obrzeżach kompleksów leśnych, ponieważ grunty pochodzące z mienia kościelnego znajdowały się w środku kompleksu leśnego, co uniemożliwiało ich zwrot. W dalszym toku postępowania regulacyjnego, w dniu 19 lutego 1996 r. ustalono, że w zamian za grunt stanowiący własność Parafii, położony w B. dz. (...) i (...) o obszarze 21,0440 ha, Nadleśnictwo J. przekaze grunty położone w oddz. 371 o powierzchni 11,22 ha i 317 o powierzchni 9,35 ha, stanowiące działkę (...) - obręb D. i (...) - obręb O. Stara.

Na spotkaniu w dniu 10 czerwca 1994 r. Administrator (...) w Rusku nie wyraził zgody na zwrot powodowej Parafii działek o numerach (...) o łącznej pow. 23,34 ha i zaproponował grunty zamienne położone w obrębie G. oznaczone numerami 269/4 – 3,44 ha, 269/2 – 0,34 ha, 270 – 20,38 ha stanowiące własność Skarbu Państwa.

Na posiedzeniu Komisji Majątkowej w dniu 9 czerwca 1997 r. Nadleśnictwo J. podtrzymało propozycję przekazania Parafii gruntów zamiennych tj. działek numer (...) o pow. 11,22 ha i działki numer (...) o pow. 9,35 ha w zamian za działki (...) o pow. 21,044 ha. Natomiast Agencja Własności Rolnej potwierdziła, że przedmiotem ugody z Parafią są działki nr (...) o pow. 3,44 ha, nr 269/2 o pow. 0,34 ha i nr 270 o pow. 20,38 ha.

Z powyższego wynika, że zgodnym zamiarem stron było przekazanie na własność powodowej Parafii w zamian za grunt położony w B. dz. (...) i (...) o obszarze 21,0440 ha, gruntów położonych w oddz. 371 o powierzchni 11,22 ha i 317 o powierzchni 9,35 ha, stanowiące działkę (...) - obręb D. i (...) - obręb O. Stara. Ostatecznie jednak w ugodzie na własność powódki przyznano jako nieruchomości zamienne działki o numerach (...) o powierzchni 11,22 ha i 317 o powierzchni 9,35 ha, stanowiące działkę (...) - obręb D.. Pominięto natomiast działkę (...) - obręb O. Stara. Co do pominięcia tej działki zastrzeżenia do Komisji Majątkowej zgłaszała zarówno powódka (pismem z dnia 11 sierpnia 1997 r.), jak i Nadleśnictwo J. (pismo z dnia 4 marca 1999 r.), które zaoferowało gotowość przekazania tej działki.

Zgodny zamiar stron ugody nie został zatem zrealizowany i wbrew literalnej treści ugody, że przyznano nią nieruchomości zamienne, należy w okolicznościach sprawy uznać, że nie były to ostatecznie grunty zamienne za przejęte od Parafii grunty położone w B. dz. (...) i (...) o obszarze 21,0440 ha, ale grunty przyznane na własność Parafii w ramach postępowania regulacyjnego jako grunty zamienne za nieruchomości przejęte, ale bez odniesienia za jakie konkretnie grunty. Tym samym co do gruntów leśnych położonych w B. dz. (...) i (...) o obszarze 21,0440 ha, roszczeń Parafii nie można uznać za zaspokojone w toku postępowania regulacyjnego i w dalszym ciągu co do nich powódka może zgłaszać roszczenie regulacyjne. Nie prowadzi to oczywiście do pominięcia przy rozstrzygnięciu sprawy okoliczności, że ugodą z dnia 9 czerwca 1997 r. przyznano na własność powódki działki o numerach (...) o powierzchni 11,22 ha i 317 o powierzchni 9,35 ha, stanowiące działkę (...) - obręb D.. Działki te zostały jednak rozliczone jako część roszczenia regulacyjnego zaspokojonego w drodze przyznania nieruchomości zamiennych o określonej wartości – 603.529 zł według stanu na dzień zawarcia ugody (9 czerwca 1997 r.) i cen aktualnych.

Z przebiegu postępowania regulacyjnego wynika, że za przejęte działki (...) w K. (część dawnej parceli o numerze 242) o łącznej pow. 23,34 ha, co do których (...) w Rusku sprzeciwiało się ich zwrotowi na rzecz Parafii, zaproponowano powódce (na spotkaniu w dniu 10 czerwca 1994 r.) grunty zamienne położone w obrębie G. oznaczone numerami 269/4 – 3,44 ha, 269/2 – 0,34 ha, 270 – 20,38 ha, stanowiące własność Skarbu Państwa, a na posiedzeniu Komisji Majątkowej w dniu 9 czerwca 1997 r. Agencja Własności Rolnej potwierdziła, że przedmiotem ugody z Parafią są działki nr (...) o pow. 3,44 ha, nr 269/2 o pow. 0,34 ha i nr 270 o pow. 20,38 ha.

Z powyższego wynika, że zgodnym zamiarem stron ugody z dnia 9 czerwca 1997 r. było przyznanie nieruchomości zamiennych – działek nr (...) o pow. 0,3400 ha, nr 269/4 o pow. 3,4400 ha i nr 270 o pow. 20,3800 ha, położonych w obrębie G., dla których Sąd Rejonowy w Krotoszynie prowadził kw nr (...), za przejęte od Parafii działki o numerach (...) w K..

Taka wykładnia oświadczeń woli stron zawartych w ugodzie z dnia 9 czerwca 1997 r. prowadzi do wniosku, że co do działek (...) w K., roszczenie regulacyjne powódki zostało zaspokojone poprzez przyznanie nieruchomości zamiennych. Wobec tego nie podlegają one regulacji w niniejszym postępowaniu, czemu Sąd dał wyraz w tezie dowodowej postanowienia z dnia 2 sierpnia 2017 r. eliminując działki (...) z ustaleń wartościowych niezaspokojonego roszczenia regulacyjnego (k. 1141).

Dla ustalenia zatem niezaspokojonej części roszczenia regulacyjnego powódki słuszne było zastosowanie metody wartościowej tj. porównanie jakiej wartości grunty zostały przejęte na Skarb Państwa protokołem przejęcia z dnia 31 stycznia 1950 i protokołem uzupełniającym z dnia 31 marca 1951 r. oraz jakiej wartości grunty otrzymała powódka w toku postępowania regulacyjnego. Taką zresztą metodą rozliczenia roszczenia powódki proponowały strony niniejszego procesu. Zaspokojenie roszczeń powódki metodą wartościową było również zamiarem Komisji Majątkowej pod koniec postępowania regulacyjnego, na etapie gdy strony nie mogły już wypracować zgodnych stanowisk co do nieruchomości zamiennych.

Przyjęcie kryterium obszarowego nie spełniałoby celów regulacji tj. zadośćuczynienia krzywdom Parafii wyrządzonym przez państwo komunistyczne.

Z kolei oszacowanie według tych samych kryteriów wartości gruntów przejętych i przekazanych jako nieruchomości zamienne oddaje obraz szkody jaką poniosła powódka wskutek bezprawnego przejęcia stanowiących jej własność gruntów.

W kontekście sposobu dokonania regulacji w powyżej ustalonym zakresie przypomnieć należy, że zgodnie z art. 63 ust. 1 u.s.p.k. regulacja może polegać na:

- 1) przywróceniu kościelnym osobom prawnym własności nieruchomości wymienionych w art. 61 ust. 1 i 2 lub ich części;
- 2) przyznaniu odpowiedniej nieruchomości zamiennej, gdyby przywrócenie własności natrafiało na trudne do przewyciężenia przeszkody;
- 3) przyznaniu odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości, w razie niemożności dokonania regulacji przewidzianych w pkt 1 i 2.

Jak już było wskazane wyżej, sposoby te są równorzędne i powinny być rozważane w ustawowej kolejności, co oznacza, że nie jest dopuszczalne zasądzenie odszkodowania, jeżeli istnieje możliwość przywrócenia własności lub przyznania nieruchomości zamiennej.

Ustalony w sprawie stan faktyczny, zdaniem Sądu dał podstawy do uwzględnienia roszczenia regulacyjnego wyłącznie poprzez zasądzenie odszkodowania.

Przywrócenie własności mogło być rozważane w stosunku do działek stanowiących obecnie własność (...), Skarbu Państwa bądź Gminy K.

Regulacja, jak stanowi art. 61 ust. 4 pkt 3 u.s.p.k., nie może naruszać praw nabytych przez niepaństwowe osoby trzecie, w szczególności przez inne kościoły i związki wyznaniowe oraz rolników indywidualnych. Prawa osób trzecich, o których tutaj mowa, obejmują zarówno prawa o charakterze rzeczowym, np. własność czy użytkowanie wieczyste, jak i prawa o charakterze obligacyjnym, np. najem albo dzierżawę. Należy zauważyć, że prawa obligacyjne co do zasady nie sprzeciwiają się przywróceniu własności (por. Bartosz Rakoczy, Komentarz do art.61 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, e-LEX).

Działki:

- 486/3, o pow. 7,3324 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa, w użytkowaniu wieczystym (...) sp. z o.o. SK,
- 486/5, o pow. 1,6937 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa, w użytkowaniu wieczystym (...) sp. z o.o. SK,
- 486/6, o pow. 1,9101 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa, w użytkowaniu wieczystym (...) Państwowe SA,
- (...), o pow. 0,0445 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym Miasta i Gminy K.,
- 383, o pow. 0,0560 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym Miasta i Gminy K.,
- 47/4, o pow. 0,0100 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii w W.,
- (...), o pow. 0,0064 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym Miasta i Gminy K.

jak widać powyżej są obciążone prawem użytkowania wieczystego na rzecz osób trzecich. Przywrócenie ich własności na rzecz powódki naruszałby zatem prawa nabyte przez niepaństwowe osoby trzecie, za wyjątkiem działek (...). Co do tych ostatnich działek zachodzą jednak w ocenie Sądu trudne do przewyciężenia przeszkody w rozumieniu art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.k. Działka (...) stanowi część krajowej infrastruktury kolejowej. Z kolei przywrócenie działki (...)

o pow. 100 m², stanowiącej oderwany od gospodarczej całości fragment gruntu, nie spełniałoby celu postępowania regulacyjnego.

Stanowiące własność Skarbu Państwa części działek o numerach (...), o pow. 40,72 ha i (...), o pow. 47,75 ha są w trwałym zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, w zarządzie Nadleśnictwa J.. Przywrócenie ich własności na rzecz powódki napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody w tym sensie, że stanowią one niewydzielone geodezyjnie części gruntu leśnego, którego prawa własności bez wydzielenia tych gruntów w toku postępowania regulacyjnego nie można dokonać.

Działki o numerach:

- 487/76, o pow. 0,1306 ha, stanowiąca własność Miasta i Gminy K. w użytkowaniu wieczystym S. i B. T.,
 - 487/77, o pow. 0,3581 ha, stanowiąca własność Miasta i Gminy K. w użytkowaniu wieczystym J. i J. N.,
 - (...), o pow. 0,0667 ha, stanowiąca własność Miasta i Gminy K. w użytkowaniu wieczystym H. M.,
 - (...), o pow. 0,1914 ha, stanowiąca własność Miasta i Gminy K. w użytkowaniu wieczystym G. A.,
 - (...), o pow. 0,0056 ha, stanowiąca własność Miasta i Gminy K. w użytkowaniu wieczystym (...) SA, Oddział (...) K.,
 - (...), o pow. 0,1700 ha, stanowiąca własność Miasta i Gminy K. w użytkowaniu wieczystym G. i M. P. (3),
 - (...), o pow. 0,0732 ha, stanowiąca własność Miasta i Gminy K. w użytkowaniu wieczystym I. i B. D.,
- są w użytkowaniu wieczystym osób fizycznych.

Działka o numerze (...), o pow. 0,3550 ha, stanowiąca własność Miasta i Gminy K., w studium opisana jest symbolem (...) tj. tereny intensywnej zabudowy mieszkaniowo – usługowej, część UT – usługi turystyki. Działka została oddana przez Gminę K. w dzierżawę rolnikowi.

W myśl art. 13 ust. 2 powołanej już ustawy z dnia 10 maja 1990 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych w postępowaniu regulacyjnym co do majątku nieruchomości przekazanego na własność gminy w trybie tejże ustawy, przepisu art. 61 ust. 4 pkt 3 u.s.p.k. nie stosuje się. Oznacza to, że w stosunku do nieruchomości mienia komunalnego - w omawianej sprawie mienia stanowiącego obecnie własność Gminy K. - nie zachodzi wyłączenie, że regulacja nie może naruszać praw nabytych przez niepaństwowe osoby trzecie, w szczególności przez inne kościoły i związki wyznaniowe oraz rolników indywidualnych, a tym samym dochodzi do wyłączenia ochrony gminy (por. Strus Zbigniew, PS.1998.3.3, Postępowanie regulacyjne a ochrona praw osób trzecich Teza nr 4, LEX nr 14265/4).

Jednakże, w ocenie Sądu, w przypadku działek komunalnych obciążonych prawem użytkowania wieczystego bądź prawem dzierżawy zachodzą przeszkody, o których mowa w art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.k.

Po pierwsze przywrócenie własności tych działek na rzecz powódki wiązałoby się z wygaśnięciem prawa użytkowania wieczystego ustanowionego na rzecz użytkowników wieczystych. Po drugie stojąc w sprzeczności z rękojmą wiary publicznej ksiąg wieczystych mogłoby rodzić odpowiedzialność odszkodowawczą po stronie Gminy względem użytkowników wieczystych, a następnie Skarbu Państwa względem Gminy (od Skarbu Państwa bowiem Gmina przejęła własność tych gruntów). Jak zaś wyjaśnił Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 26 maja 2011 r. (I ACa 356/11, LEX nr 898644) „(...) jeżeli chodzi o "przywrócenie kościelnym osobom prawnym własności" ustawodawca wykluczył ją, gdyby restytucja natrafiała na "trudne do przewyciężenia przeszkody". Użyte określenie w ustawie nie zostało zdefiniowane. Przyjąć należy, że chodzi tu o takie sytuacje, gdy nieruchomości obciążona jest prawami osób trzecich, nastąpiło już takie gospodarcze wykorzystanie nieruchomości, że restytucja wiązałaby się z koniecznością rozliczeń lub rodziłyby spory z tym związane.”

Celów regulacji nie spełniałoby również przywrócenie udziału we współwłasności działki o numerze (...), o pow. 0,1525 ha, w której obok osób fizycznych Skarb Państwa ma 25/100 udziałów. Wprowadzanie powódki we współwłasność niewątpliwie rodziłaby spory z tym związane, a w konsekwencji zachodzą co do tej działki trudne do przewyciężenia przeszkody w rozumieniu art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.k.

Z tych samych powodów niecelowe jest przywrócenie powódce własności działki o numerze (...), o pow. 0,0804 ha, stanowiącej własność Miasta i Gminy K., w studium opisanej symbolem MG, jako tereny zabudowy mieszkaniowej z działalnością gospodarczą, zabudowanej budynkiem zaadaptowanym przez Gminę K. na 4 lokale mieszkalne, które stanowią gminny zasób mieszkaniowy. Należy domniemywać, że lokale mieszkalne znajdujące się na nieruchomości, wchodzące w skład gminnego zasobu lokalowego, obciążone są prawami najmu na rzecz osób trzecich. Wprowadzanie powódki we własność takiej nieruchomości niewątpliwie rodziłaby spory z tym związane.

Jak zostało ustalone w sprawie:

- działki o numerach (...), o pow. 0,0300 ha, 48, o pow. 0,0500 ha i 51/2, o pow. 0,0700 ha, stanowiące własność Miasta i Gminy K., w studium opisane są symbolem R, jako tereny upraw rolnych, stanowią jednak drogi gminne;

- działka o numerze (...), o pow. 0,0500 ha, stanowiąca własność Miasta i Gminy K., w studium opisana jest symbolem E/R, jako tereny infrastruktury technicznej – elektrownie wiatrowe z niezbędną infrastrukturą techniczną i drogową, tereny rolnicze, faktycznie użytkowana jest jako droga;

- działki o numerach (...), o pow. 0,1123 ha, (...), o pow. 0,2152 ha, (...), o pow. 0,1072 ha, (...), o pow. 0,2186 ha, stanowiące własność Miasta i Gminy K., w studium opisane są symbolem G, jako tereny działalności gospodarczej, stanowią drogi gminne;

- działki o numerach (...), o pow. 0,0816 ha, (...) o pow. 0,3910 ha, (...) o pow. 0,2846 ha, (...), o pow. 0,1188 ha, (...), o pow. 0,1850 ha i (...), o pow. 0,0094 ha, stanowiące własność Miasta i Gminy K., w studium opisane są symbolem M1, jako tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, stanowią drogi gminne.

Co do powyższych działek Sąd uznał, że stanowią one część dróg publicznych i przywrócenie ich własności nie jest możliwe albowiem trafia na trudne do przewyciężenia przeszkody w rozumieniu art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.k. Przywrócenie własności może bowiem dotyczyć wyłącznie gruntów, które mogą być przedmiotem obrotu i co do których ze względów prawnych podmiotem własności może być Parafia. Zgodnie zaś z art. 2a ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (t.j. Dz.U.2016.1440) podmiotem własności dróg krajowych może być wyłącznie Skarb Państwa, a dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych właściwy samorząd województwa, powiatu lub gminy. Ponadto należy również odwołać się do argumentu celu postępowania regulacyjnego tj. zadośćuczynienia krzywdom związanym z odebraniem majątku Parafii. Powódce na podstawie ustawy o p.d.m.r. odebrano grunty o charakterze rolnym, tworzące zwarty areal i w zasadzie jednorodnie wykorzystywane. Na skutek przekształceń własnościowych i geodezyjnych obecnie przedmiotem przywrócenia własności ze względu na podmiot będący właścicielem (Skarb Państwa bądź Gmina K.) mogą być poszczególne, wydzielone z większych obszarów niewielkie bądź co do kształtu nietypowe działki gruntu o innym przeznaczeniu – pod drogi. Przywrócenie własności tych gruntów nie spełniałoby celu regulacji i w tym znaczeniu natrafia na trudne do przewyciężenia przeszkody.

Działki o numerach (...), o pow. 0,0800 ha i 152, o pow. 0,4300 ha, stanowiące własność Skarbu Państwa, w studium opisane symbolem R, stanowią teren produkcji rolnej. Działki te stanowią nieregularne fragmenty gruntu rolnego w obrębie B. bez dostępu do drogi publicznej. Przywrócenie własności działek rolnych o powierzchni niewiele ponad 5000 m² mija się z celem postępowania regulacyjnego, którym jest zadośćuczynienie krzywdom związanym z odebraniem majątku Parafii. Byłaby to nieruchomość, która w zasadzie nie mogłaby być wykorzystywana zgodnie ze społeczno – gospodarczym przeznaczeniem prawa. W tym sensie przywrócenie jej własności na rzecz powódki trafia na trudne do przewyciężenia przeszkody w rozumieniu art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.

Takie same założenie Sąd przyjął w odniesieniu do działek o numerach (...), o pow. 0,2800 ha i 185, o pow. 0,1300 ha, stanowiących własność Skarbu Państwa, w studium opisanych symbolem E/R, jako tereny infrastruktury technicznej – elektrownie wiatrowe z niezbędną infrastrukturą techniczną i drogową, tereny rolnicze.

Podobnie rzecz się ma z działką o numerze (...), o pow. 4,1161 ha, stanowiąca własność Miasta i Gminy K., w studium opisaną symbolem ZP, jako tereny zieleni (parki, skwery, zieleńce). Znajdujący się na działce park miejski im. Powstańców (...) w K. został wpisany do rejestru zabytków województwa (...) pod numerem 75/wlcp na podstawie decyzji (...) Konserwatora Zabytków z dnia 23 stycznia 2002 r. Zgodzić się należy z argumentacją powódki, że przywrócenie własności gruntu, stanowiącego obecnie część parku położonego w centrum miasta K., ogólnodostępnego, przeznaczonego dla mieszkańców na cele rekreacyjne, wypoczynkowe i sportowe, uniemożliwi powódce korzystanie z prawa własności zgodnie z gospodarczo – społecznym przeznaczeniem tego prawa. Zwłaszcza, że park znajdujący się na gruncie jest wpisany do rejestru zabytków.

Nie ma racji powódka w odniesieniu do działki numer (...), o pow. 0,0540 ha, stanowiącej własność Miasta i Gminy K., w studium opisanej symbolem R, jako tereny upraw rolnych, że przywróceniu jej własności sprzeciwia się treść art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.k., bowiem działka nie posiada dostępu do drogi publicznej. Jak stanowi art. 63 ust. 3 u.s.p.k.k., w toku postępowania regulacyjnego można dokonać także regulacji granic nieruchomości, a w miarę potrzeby ustanowić służebność gruntową lub znieść służebność dotychczas istniejącą. Nie było jednak potrzeby w niniejszej sprawie ustanawiania dla tej działki służebności drogi koniecznej, albowiem, zdaniem Sądu, co do tej działki zachodziły trudne do przewyciężenia przeszkody w rozumieniu art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.k. z tego względu, że stanowi ona niewielki fragment gruntu (540 m²), który nie mógłby w sposób racjonalny być wykorzystywany gospodarczo, co mija się z celem regulacji, jakim jest zadośćuczynienie krzywdom związanym z przejściem zwartego areалу gospodarczego.

Pozostałe działki z kw K. tom 37, karta 1531 stanowią obecnie własność osób fizycznych, a tym samym nie ma możliwości zaspokojenia roszczenia powódki poprzez przywrócenie ich własności na rzecz powódki.

Wobec powyższego, obowiązkiem Sądu stało się rozważenie możliwości przeniesienia na rzecz powódki prawa własności odpowiednich nieruchomości zamiennych.

Mając na względzie wskazania zawarte w wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 26 maja 2011 r. (IACa 356/11, LEX nr 898644), Sąd wezwał pełnomocnika pozwanego (...) i Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej do wskazania nieruchomości zamiennych, które mogłyby ewentualnie być przyznane powódce w zamian za przejęte grunty – pod rygorem uznania, że (...) i Skarb Państwa takimi nieruchomościami nie dysponują (postanowienie z dnia 29 maja 2018 r. k. 1438). Ani pozwany (...) ani Skarb Państwa nie wskazali nieruchomości zamiennych. Powódka ze względów oczywistych nie posiada informacji o zasobie gruntów pozwanych (...) i Skarbu Państwa.

Kwestią wskazania nieruchomości zamiennych zajął się Sąd Apelacyjny w Poznaniu w uzasadnieniu wyroku z dnia 16 lipca 2014 r. (I ACa 408/14, LEX nr 1506280) uznając, że niedopuszczalna, jako sprzeczna z celami postępowania regulacyjnego, jest wykładnia art. 63 u.s.p.k. zmierzająca do uznania, że o ile uprawniony nie wskaże, i to skutecznie, nieruchomości zamiennej, która mogłaby być mu przyznana na podstawie art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k., to tym samym niedopuszczalne jest przeprowadzenie regulacji przez przyznanie odszkodowania, o jakim mowa w art. 63 ust. 1 pkt 3 u.s.p.k. Dalej Sąd Apelacyjny stwierdził, że „W rzeczywistości uprawniony nie jest w stanie ustalić i wskazać nieruchomości, które mogłyby spełniać dokładnie parametry wymagane dla nieruchomości zamiennej. W praktyce zatem wykonanie regulacji w ten sposób wymagać będzie zawsze odpowiedniej kooperacji wszystkich uczestników postępowania regulacyjnego. Jakkolwiek rzeczywiście wydaje się to być sprzeczne z istotą kontradiktoryjnego procesu cywilnego, to jest jednak prostą konsekwencją takiego a nie innego ukształtowania postępowania regulacyjnego, które w intencji ustawodawcy miało mieć, co do zasady, charakter koncyliacyjny i kończyć się zawarciem ugody przed Komisją Majątkową.”.

Tym samym Sąd uznał, że w toku niniejszego procesu nie zostały przedstawione nieruchomości zamienne, które mogłyby zostać poddane analizie pod kątem art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.k.

Uznając zatem, że dokonanie regulacji przewidzianych w art. 63 ust. 1 pkt 1 i 2 u.s.p.k.k. nie jest możliwe, Sąd przeszedł do oceny trzeciego sposobu regulacji przewidzianego w art. 63 ust. 1 pkt 3 u.s.p.k.k. tj. przyznania odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości. Po stronie powódki zaktualizowało się bowiem roszczenie odszkodowawcze przewidziane w art. 63 ust. 1 pkt 3 u.s.p.k.k., którego adresatem jest Skarb Państwa reprezentowany przez Wojewodę (...).

Na wstępie należy wyjaśnić kwestię przyznania odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości.

W tym zakresie Sąd nie zgodził się z poglądem pozwanych (...) i Skarbu Państwa prezentowanym w podobnym sprawach, że ustalenie odszkodowania powinno nastąpić według zasad określonych w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U.2018.2204 j.t. ze zm. dalej jako u.g.n.), w szczególności zgodnie z art. 130 u.g.n.

Skarb Państwa w sprawach tzw. roszczeń regulacyjnych staje na stanowisku, że przeznaczenie nieruchomości należy oceniać według daty faktycznego przejęcia nieruchomości przez Skarb Państwa, względnie daty przejścia na rzecz Skarbu Państwa własności przedmiotowej nieruchomości (a bezsporne jest, że nieruchomość miała wówczas charakter rolny), zarzucając jednocześnie niekonstytucyjność § 52 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie wyceny nieruchomości i sporządzania operatu szacunkowego (D.U nr 207, poz. 2109 ze zmianami). Zgodnie z powołanym zapisem rozporządzenia, przy określaniu wartości nieruchomości na potrzeby regulacji spraw majątkowych kościelnych osób prawnych i związków wyznaniowych dla ustalenia odszkodowania przyjmuje się stan nieruchomości z dnia utraty praw przez kościelną osobę prawną, a ceny i przeznaczenie nieruchomości – z dnia ustalania odszkodowania. Biegli dokonując wyceny w niniejszej sprawie uwzględnili - stosownie do zapisów powołanego rozporządzenia - aktualne przeznaczenie nieruchomości.

Sąd nie podziela poglądu pozwanego Skarbu Państwa o niekonstytucyjności cytowanego przepisu rozporządzenia, w szczególności z uwagi na przekroczenie granic delegacji. Kwestię tę szeroko opisał Sąd Okręgowy w Poznaniu w uzasadnieniu wyroku z dnia 20 stycznia 2015 r. w sprawie XII C 1483/11 wyjaśniając, co następuje.

„Zdaniem pozwanego Skarbu Państwa kwestionowany przepis dotyczy problematyki odszkodowawczej, nie zaś rodzajów, metod i technik wyceny, czy też sposobu określenia wartości nieruchomości. Jak wynika z art. 159 u.g.n., ustawa zawiera upoważnienie dla Rady Ministrów do uregulowania w drodze rozporządzenia m.in. sposobów określenia wartości nieruchomości przy uwzględnieniu sposobu określenia wartości nieruchomości dla różnych celów. Z § 1 rozporządzenia wynika natomiast, że określa ono m.in. sposoby określenia wartości nieruchomości dla różnych celów. Zestawiając te przepisy nie sposób dopatrzeć się jakiegokolwiek przekroczenia delegacji ustawowej. Idąc dalej stwierdzić trzeba, że nie jest sprzeczne z u.g.n ani Konstytucją RP takie uregulowanie sposobu ustalania odszkodowania w tzw. postępowaniach regulacyjnych, że przy sporządzaniu operatu bierze się pod uwagę przeznaczenie nieruchomości z daty ustalania odszkodowania. Zważyć bowiem trzeba, że ustawodawca skonstruował w ustawie jedno roszczenie regulacyjne przysługujące kościelnej osobie prawnej, które może być zaspokojone na trzy nierównorzędne sposoby – podstawowym sposobem regulacji jest zaś przywrócenie własności nieruchomości. Gdyby zatem można było, m.in. w sprawie niniejszej, zastosować pierwszy sposób regulacji, to powódka otrzymałaby nieruchomości z aktualnym ich przeznaczeniem. Skoro tak, to odszkodowanie winno uwzględniać również aktualne przeznaczenie nieruchomości.

Gdyby nawet teoretycznie założyć, iż koncepcja pozwanego Skarbu Państwa co do niekonstytucyjności dyskutowanego rozporządzenia jest słuszna, to i tak uznać należałoby, że przy wycenie nieruchomości na potrzeby postępowania regulacyjnych należy uwzględniać przeznaczenie nieruchomości z daty ustalania odszkodowania.

Obecnie obowiązujące przepisy (w tym omawiane rozporządzenie w sprawie wyceny nieruchomości) nie określają szczegółowo momentu, z którego należy uwzględniać przeznaczenie nieruchomości (a także jej stan i ceny) dla wszystkich możliwych przypadków ustalania odszkodowań. Przykładowo w rozporządzeniu brak szczegółowych

wytocznych dotyczących dat stanu nieruchomości, przeznaczenia i cen dla celu ustalenia odszkodowań za nieruchomości przejęte na rzecz Skarbu Państwa z naruszeniem prawa na cele reformy rolnej, których nie można zwrócić w naturze ze względu na nieodwracalne skutki prawne. Rzeczoznawcy majątkowi i Sądy są zatem zobligowani do określenia tych dat w tego rodzaju sprawach.

Stan prawny nieruchomości to ogół praw zarówno o charakterze rzeczowym jak i obligacyjnym przysługujących w stosunku do danej nieruchomości. Pod rządami ustawy o gospodarce nieruchomościami sprzed nowelizacji we wrześniu 2004 r. nie było wątpliwości co do daty ustalenia przeznaczenia przy szacowaniu nieruchomości. Przeznaczenie nieruchomości było elementem stanu. Jeśli w przepisie prawnym dotyczącym procedury wyceny nie była podana data stanu mogły być wątpliwości co do tej daty. Jeśli jednak była ona podana wprost, to odnosiła się także do przeznaczenia. Wyodrębnienie w ustawie o gospodarce nieruchomościami przeznaczenia nieruchomości z czynników analizowanych w ramach stanu nieruchomości było zabiegiem celowym, które dla konkretnego celu wyceny pozwala ustalać stan z innej daty, niż data na jaką dla tego celu ustalane jest przeznaczenie. Po nowelizacji ugn stan nieruchomości i przeznaczenie nieruchomości stały się odrębnymi czynnikami, z których każdy ma znaczący wpływ na określenie wartości nieruchomości i każdy musi zostać uwzględniony (obok innych czynników). Jak wynika z art. 4 pkt 17 ugn przez stan nieruchomości należy rozumieć stan zagospodarowania, stan prawnym stan techniczno-użytkowy, a także stan otoczenia nieruchomości, w tym wielkość, charakter, stopień zurbanizowania miejscowości, w której nieruchomość jest położona. Stosownie natomiast do treści w art. 154 ust. 1. ugn wyboru właściwego podejścia oraz metody i techniki szacowania nieruchomości dokonuje rzeczoznawca majątkowy, uwzględniając w szczególności cel wyceny, rodzaj i położenie nieruchomości, jej przeznaczenie w planie miejscowym, stopień wyposażenia w urządzenia infrastruktury technicznej, stan jej zagospodarowania oraz dostępne dane o cenach, dochodach i cechach nieruchomości podobnych. Aktualnie w niektórych sprawach, gdzie nie ma precyzyjnego określenia w przepisie dat stanu, przeznaczenia i poziomu cen występują wątpliwości. Brak możliwości zastosowania wprost przepisu prawa pociąga za sobą konieczność ustalenia sposobu postępowania na podstawie szczegółowej analizy celu wyceny, gdyż wartości nieruchomości, które określa, muszą być przydatne dla celu, dla którego zostały określone. Takie uprawnienie przyznaje i taki obowiązek nakłada na rzeczoznawcę majątkowego przepis art. 154 ust. 1 ugn. Podkreślić należy, że zgodnie z cytowanym przepisem przeznaczenie nieruchomości jest odrębnym czynnikiem, który uwzględnia się przy określaniu wartości nieruchomości. Czynnikiem przeznaczenia nieruchomości nie jest uzależniony od tego, kto w czasie uchwalania planu miejscowego (lub studium gminnego) był właścicielem nieruchomości. Trudno bowiem sobie wyobrazić sytuację, że gdyby poprzedni właściciel nie utracił własności nieruchomości, to jej obecne przeznaczenie w planie miejscowym lub studium gminnym było by inne niż to aktualnie. Ustalenia planu miejscowego wynikają z potrzeb rozwojowych gminy i z konieczności zapewnienia ładu przestrzennego w gminie, a prawo własności uwzględnia się głównie w kontekście rekompensowania skutków dokonanych ustaleń. Mogą one powodować dla właścicieli nieruchomości skutki zarówno pozytywne (wzrost wartości nieruchomości) jak i negatywne (zmniejszenie się wartości nieruchomości).

Uwzględniając powyższe zastanowić się zatem należy, jak rzeczoznawca majątkowy określałby wartość nieruchomości w celu ustalenia odszkodowania na potrzeby regulacji spraw majątkowych kościelnych osób prawnych, gdyby nie obowiązywało rozporządzenie z 21 września 2004r. w sprawie wyceny nieruchomości i sporządzania operatu szacunkowego, w szczególności z jakiej daty należałoby przyjąć przeznaczenie nieruchomości na potrzeby takiej wyceny.

Kierując się celem wyceny odwołać należy się ponownie do argumentu użytego wcześniej, iż powódce służy jedno roszczenie, które może być realizowane na różne sposoby. Podkreślić przy tym trzeba, iż podstawowym sposobem regulacji jest przywrócenie własności nieruchomości. Gdyby istniała obecnie możliwość restytucji to powódka otrzymałaby nieruchomości z ich aktualnym przeznaczeniem. Dysponowałaby zatem prawem majątkowym, na wartość którego niewątpliwym wpływ miałoby aktualne przeznaczenie nieruchomości. Co bardzo istotne, okoliczność ta nie rodziłaby po stronie powódki konieczności zwrotu jakichkolwiek nakładów. Z tego natomiast płynie wniosek, że także przyznawane odszkodowanie musi być adekwatne do rynkowej wartości nieruchomości zgodnej z jej aktualnym przeznaczeniem.

Nadto analogiczny argument można wywieść posługując się treścią przepisów art.63 ust. 1 pkt 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w RP (odszkodowanie ustala się według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości) w zw. z art.134 ust. 4 ugn.

Słuszny jest pogląd, że gdyby powodowa Parafia nie utraciła własności nieruchomości, ich przeznaczenie byłoby obecnie takie jak wynika z aktualnego planu (bez działań i nakładów z jej strony). A ponieważ rzeczywista szkoda jest równa kwocie jaką zainteresowana strona mogłaby obecnie uzyskać na rynku za nieruchomość, gdyby w latach ubiegłych nie odebrano jej własności tej nieruchomości albo gdyby obecnie zwrócono jej tę nieruchomość, uprawniony jest wniosek, że przy określaniu wartości nieruchomości dla celu ustalenia odszkodowania za nieruchomości kościelnych osób prawnym przejęte na rzecz Państwa przyjmować należy przeznaczenie nieruchomości z daty ustalania odszkodowania.”

Rozważania te Sąd w niniejszym składzie w całej rozciągłości podziela i w konsekwencji stoi na stanowisku, że wysokość odszkodowania na podstawie art. 63 ust. 1 pkt 3 u.s.p.k.k. ustala się według stanu nieruchomości przejętej na dzień utraty praw przez powódkę, a cen i przeznaczenia z chwili obecnej, czemu dał wyraz w postanowieniu o przeprowadzeniu dowodu z opinii biegłego rzeczoznawcy majątkowego z dnia 2 sierpnia 2017 r. /k. 1141-1142/

Powyższe argumenty legły również u podstaw przyjęcia w tezie dowodowej dla rzeczoznawców majątkowych założenia, że wartość działek o numerach (...) przekazanych powódce ugodą z dnia 9 czerwca 1997 r. należy ustalić według stanu na dzień zawarcia ugody i cen aktualnych, tak by zapewnić koherentność przyjętej metody wartościowego ustalenia szkody powódki. Powódce bowiem ugodą z dnia 9 czerwca 1997 r. przyznano na własność nieruchomości o określonym stanie. Późniejsze ewentualne działania powódki zmieniające stan nieruchomości mogłyby mieć wpływ na wartość nieruchomości, zarówno in minus jak i in plus. Zmiany te nie powinny mieć wpływu na wartość roszczenia regulacyjnego, które zmierza do pełnego zadośćuczynienia roszczeniom powódki za przejęte nieruchomości. Dlatego też na potrzeby ustalenia odszkodowania w niniejszym procesie należało stan tych nieruchomości przyjąć według daty zawarcia ugody, a ich wartość obliczyć według cen aktualnych. Realizuje to założenie z § 52 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie wyceny nieruchomości i sporządzania operatu szacunkowego (D.U nr 207, poz. 2109 ze zmianami).

Uznając, że w toku postępowania regulacyjnego przed Komisją Majątkową przyznano powódce na mocy ugody z dnia 9 czerwca 1997 r. własność nieruchomości zamiennych o wartości 603.529 zł, a wartość gruntów przejętych od powódki na rzecz Skarbu Państwa na podstawie ustawy o dobrach martwej ręki, podlegających regulacji (objętych wnioskiem o wszczęcie postępowania regulacyjnego z dnia 14 kwietnia 1991 r.) wynosi 11.974.713 zł, Sąd ustalił, że różnica na korzyść powódki wynosi 11.371.184 zł.

Mając wszystko powyższe na względzie Sąd w pkt 1 wyroku zasądził tytułem odszkodowania na rzecz powódki od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na podstawie art. 61 ust. 2 pkt 2 u.s.p.k.k. w związku z 63 ust. 1 pkt 3 u.s.p.k.k. 11.371.184 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia następnego po uprawomocnieniu się wyroku do dnia zapłaty, oddalając powództwo w pozostałym zakresie.

O odsetkach ustawowych za opóźnienie od zasądzonego roszczenia Sąd orzekł na podstawie art. 481 § 1 k.c., ustalając początek ich biegu na dzień następujący po uprawomocnieniu się wyroku. Dopiero bowiem w toku niniejszego postępowania regulacyjnego został w sposób jednoznaczny ustalony sposób realizacji roszczenia powodowej Parafii, jak również ustalono podmiot odpowiedzialny za zapłatę odszkodowania. W konsekwencji, nie sposób uznać, aby pozwany pozostawał w zwłoce ze spełnieniem świadczenia przed wydaniem wyroku, tym bardziej, że powódka nigdy nie wezwała właściwej statio fisci Skarbu Państwa do dobrowolnego spełnienia świadczenia.

Wbrew twierdzeniom powódki w orzecznictwie nie ugruntował się pogląd, że w przypadku roszczeń regulacyjnych mających charakter roszczeń o ukształtowanie prawa, o opóźnieniu dłużnika można mówić dopiero z chwilą ukształtowania prawa tj. z momentem wydania wyroku przez Sąd I instancji (wyrok SA w Poznaniu z dnia 31 grudnia 2015 r., I ACa 795/15, z dnia 24 października 2016 r. I ACa 814/16, z dnia 20 października 2016 r. I ACa 112/16, z

dnia 18 października 2016 r. I ACa 762/16). W orzecznictwie pojawiły się poglądy, które Sąd orzekający w niniejszej sprawie przekonują, że wyrok zasądający odszkodowanie na podstawie art. 63 ustawy z 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego ma charakter konstytutywny, albowiem obowiązek zapłaty odszkodowania zostaje bowiem ukształtowany dopiero w prawomocnym wyroku, ustalającym ostatecznie wysokość odszkodowania i przesądzającym o braku możliwości dokonania regulacji w sposób określony w art. 63 ust. 1 pkt 1 i 2 u.s.p.k.k., a co za tym idzie świadczenie staje się wymagalne dopiero od dnia prawomocności wyroku, czyli wyroku sądu drugiej instancji i przed tą datą dłużnik nie popada w opóźnienie. W konsekwencji odsetki ustawowe, zgodnie z art. 481 k.c. przysługują od dnia następnego po dacie wyroku sądu drugiej instancji (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2012 r., V CSK 207/11, z dnia 14 marca 2018 r., II CSK 295/17, z dnia 23 marca 2018 r., II CSK 340/17; wyroki Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 23 maja 2018 r. w sprawach I ACa 1206/17 i I ACa 1334/17).

Oddalenie powództwa w pkt 2 wyroku obejmowało zatem zgłoszone w pozwie roszczenia co do nieruchomości zapisanych w kw K. tom 37, karta 1531 – nieobjętych wnioskiem o wszczęcie postępowania regulacyjnego z dnia 14 kwietnia 1991 r., nieruchomości zapisanych w kw K. tom 51, karta 1956 i kw S. tom 4, karta 114 oraz odsetki ustawowe za opóźnienie od roszczenia regulacyjnego za okres poprzedzający dzień uprawomocnienia się wyroku.

O kosztach procesu poniesionych przez powódkę i pozwaną Skarb Państwa Sąd orzekł w pkt 3 na podstawie art. 100 zd. 1 k.p.c., zgodnie z którym w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań koszty będą wzajemnie zniesione lub stosunkowo rozdzielone.

W niniejszej sprawie powódka domagała się regulacji co do obszaru obejmującego całą powierzchnię przejętą protokołem przejęcia z dnia 31 stycznia 1950 r. tj. co do 191,1042 ha. W toku procesu ustalono, że roszczenia powódki były usprawiedliwione co do zasady, już na etapie postępowania przed Komisją Majątkową, wyłącznie co do części nieruchomości z kw K. tom 37, karta 1531 – objętych wnioskiem o wszczęcie postępowania regulacyjnego, roszczenia co do pozostałych gruntów bowiem wygasły bądź zostały zaspokojone w toku postępowania z wniosku Parafii pw. Św. S. B. i Męczennika w K. Ostatecznie zasadne okazały się roszczenia powódki co do gruntów o obszarze około 100 ha, a więc niewiele ponad połowy. To z kolei uzasadnia obciążenie powódki i Skarbu Państwa kosztami procesu po połowie.

Istotnie powódka po likwidacji Komisji była zmuszona dochodzenia swoich praw przed sądem powszechnym, ale nie należy tracić z pola widzenia okoliczności, że w postępowaniu przed Komisją Majątkową powódka dla wykazania swoich praw również musiała przedstawiać operaty szacunkowe i inne dowody, co wiązało się z kosztami. Ponadto o ile sytuacja majątkowa powódki uzasadniała jej częściowe zwolnienie od kosztów sądowych na początku procesu, tak by nie odmawiać jej prawa do sądu, o tyle w razie uprawomocnienia się wyroku zasądzającego świadczenie powódka będzie dysponowała majątkiem na pokrycie kosztów sądowych, które były niezbędne do dochodzenia jej praw w niniejszej sprawie, w której ostatecznie tylko część jej żądań została uwzględniona, a część uznana za bezzasadne.

Mając na względzie ustaloną zasadę odpowiedzialności za koszty procesu po połowie Sąd:

- w pkt 3a wyroku zasądził od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz powódki kwotę 17.728,50 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, na które złożyła się połowa poniesionych przez powódkę kosztów (łącznie 35.457 zł) obejmujących: 10.000 zł – opłata sądowa od pozwu, 17 zł – opłata od pełnomocnictwa, 40 zł – opłata do zażalenia, 11.000 zł – zaliczki na poczet wynagrodzenia biegłych i 14.400 zł - koszty zastępstwa procesowego (postępowanie zażaleniowe 3.600 zł – zażalenie z dnia 22 września 2011 r. k. 131, postępowanie zażaleniowe 3.600 zł – zażalenie z dnia 5 marca 2012 r. k. 223, postępowanie przed sądem I instancji – 7.200 zł, ustalone na podstawie § 6 pkt 7 i § 12 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu - Dz.U.2013.490 j.t. w związku z § 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych - Dz.U.2018.265 j.t.);

- w pkt 3b wyroku zasądził od powódki na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 3.600 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego, jako połowę należnych kosztów procesu (7.200 zł), obejmujących koszty zastępstwa procesowego, ustalonych na podstawie art. 99 k.p.c. w związku z § 6 pkt 7 i § 12 ust.

2 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu - Dz.U.2013.461 j.t. w związku z § 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie - Dz.U.2015.1800;

- w pkt 3c wyroku nakazał ściągnąć od powódki na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Poznaniu z zasądzonego roszczenia kwotę 40.000 zł tytułem części opłaty sądowej od pozwu, od której powódka była zwolniona, na podstawie art. 113 ust. 2 pkt 1 u.k.s.c. mając na względzie, że należna opłata sądowa od pozwu wynosi 100.000 zł (5% z 20.000.000 zł), a powódka winna pokryć ją w połowie i uiściła już 10.000 zł;

- w pkt 3d wyroku nakazał ściągnąć od powódki na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Poznaniu z zasądzonego roszczenia kwotę 48.522,75 zł tytułem niepokrytych wydatków związanych z opiniami biegłych, na podstawie art. 113 ust. 2 pkt 1 u.k.s.c. mając na względzie, że wydatki związane z opiniami biegłych w sprawie wyniosły dotychczas łącznie 108.045,49 zł, na ich poczet została uiszczona zaliczka przez powódkę w kwocie 11.000 zł (rozliczona między stronami w pkt 3a wyroku) i Skarb Państwa – Sąd Okręgowy w Poznaniu tymczasowo wyłożył 97.045,49 zł, z czego na powódkę przypada połowa tj. 48.522,75 zł;

- w pt 3e wyroku nakazał ściągnąć od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Poznaniu kwotę 48.522,75 zł tytułem niepokrytych wydatków związanych z opiniami biegłych na podstawie art. 113 ust. 1 u.k.s.c. w związku z art. 94 u.k.s.c. mając na względzie, że wydatki związane z opiniami biegłych w sprawie wyniosły dotychczas łącznie 108.045,49 zł, na ich poczet została uiszczona zaliczka przez powódkę w kwocie 11.000 zł (rozliczona między stronami w pkt 3a wyroku) i Skarb Państwa – Sąd Okręgowy w Poznaniu tymczasowo wyłożył 97.045,49 zł, z czego na pozwanego Skarb Państwa – Wojewodę (...) przypada połowa tj. 48.522,75 zł.

O kosztach procesu co do (...) i Gminy K. Sąd w pkt 4 wyroku orzekł na podstawie art. 100 k.p.c., zgodnie z którym w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Zdaniem Sądu w niniejszej sprawie zachodzi taki szczególnie uzasadniony wypadek. Sąd Apelacyjny w Poznaniu w uzasadnieniu wyroku z dnia 6 czerwca 2017 r. w sprawie I ACa 1542/106, w którym zmienił orzeczenie sądu I instancji i odstąpił od obciążania powódki kosztami procesu, poniesionymi przez pozwanych przed sądem I instancji wyraził pogląd, że „W okolicznościach sprawy strona powodowa została w pewnym sensie zmuszona do wdania się w spór sądowy z uwagi, z jednej strony, na zmianę przepisów prawa, a z drugiej z powodu przewlekłości prac Komisji Majątkowej w rozpoznaniu jej wniosku. Koszty te nie powstałyby zatem, gdyby państwo od początku w sposób przejrzysty uregulowało możliwość skutecznej restytucji przez osoby kościelne ich praw do nieruchomości, a wyznaczony do załatwienia tych spraw organ działał z wymaganą sprawnością.”. Argumentacja ta, zdaniem Sądu orzekającego w niniejszej sprawie, ma znaczenie z punktu widzenia udziału w postępowaniu w charakterze w/ w pozwanych. Prawidłowe bowiem działanie Komisji Majątkowej, za którą ostatecznie odpowiedzialny jest Skarb Państwa, nie pociągałoby konieczności pozwania w niniejszej sprawie tych podmiotów, biorących zresztą czynny udział w postępowaniu regulacyjnym przed Komisją. Przy czym udział tych podmiotów w niniejszym procesie nie był od początku bezzasadny. Dopiero bowiem przeprowadzenie postępowania dowodowego w całości dało podstawy do ustalenia braku odpowiedzialności pozwanego (...) i Gminy K. z tytułu roszczenia regulacyjnego realizowanego na podstawie art. 63 ust. 1 pkt 1 i 2 u.s.p.k.k.

Mając wszystko powyższe na względzie Sąd orzekł jak w wyroku.

/-/ SSO Magdalena Ławrynowicz